SPISY
KARLA HLAVÁČKA

DRUHÉ VYDÁNÍ

PRAHA 1915
KNIHY DOBRÝCH AUTORŮ
KAMILLA NEUMANNOVÁ

LIBRARY
OCT 3 1918
UNIVERSITY OF TORONTO

PG
5038
H53
1915

POZDĚ K RÁNU

Ce sont des choses incohérentes et douces . . .
RENÉ DOUMIC

POZDĚ K RÁNU

Bylo to pozdě k ránu ... Šel jsem příliš unaven polibky, jež snesly se na mne poprvé v životě jako prudká silice jarního deště. Měsíc ohlašoval bledou září zašlého zlata za řekou svůj brzký východ, a celá krajina, neurčitá, bez kontur, plující v sinavém a bázlivém světle, zdála se po celou noc již od časného večera očekávati prvých paprsků jeho. Bylo takové zvláštní, napnuté ticho, rušené jenom táhlými a hlubokými zvuky trompet daleké vesnické nedělní hudby, která již asi dohrávala ... Měsíc vyšel omrzele, zarudlý; bledl a počal se chvěti na řece; vše zdálo se klekati k společné modlitbě ... A všecka ta nedospalost, touha, jemná mdloba a závrať rozlila mi v duši takovou zvláštní, delikátní a vzácnou náladu. Bylo to tak něco pro nejhlubší tóny lesního rohu, pro nejhlubší tremolla skleněných fléten, pro zádumčivé solo zděděné violy (a ještě ztlumené kostěnou příduskou) ... Vlažný melisový odvar, nahořklá vůně feniklového oleje, tlačeného do staré antiky, řezané ze zeleného egyptského dioritu ženský jemnou a neznámou aristokratickou dlaní — dlaní, postříkanou dříve silným aroma karmínového laku ... Třel jsem nejdelikátnější nuance barev, vodil svou ruku k nejsubtilnějším tahům, zkoušel harmonie nejhlubších mollových akkordů a komponoval v nejnebezpečnějších klíčích a předznamenáních, než

jsem přikročil k realisaci svojich visí. Chytiti vše sublimné, tajemné, anaemické a bázlivé v delikátní mystifikaci, v ironii a v hřejivou intimitu — rozšlehnout v několika příbuzných duších krátkou modlitbou maga tu vzácnou a tajemnou náladu, zakletou ve dvě slova: *pozdě k ránu* — to jest má domaina, má raison d'être.

SVOU VIOLU JSEM NALADIL CO MOŽNO NEJHLOUBĚJI

Svou violu jsem naladil co možno nejhlouběji
a tichý doprovod k ní pozdě za večera pěji.

Hráč náruživý zádumčivých, sešeřelých nálad,
chci míti divné kouzlo starých, ironických ballad.

A na zděděnou violu svou těm jen, těm jen hraji,
již k ránu v nocích nejistých do dálek
naslouchají . . .

Mé melodie chtějí míti smutek všeho toho,
co rostlo, vykvetlo a zrálo marně, pro nikoho.

A míti toho naději a neurčitou něhu,
co vzklíčiti chce v těžké půdě dalekého břehu,

a míti zvuk, jenž nesmělý, přec jemný, smysly
mámí
jak chvění silných drátů, utlumených sordinami,

a chtějí důvěrnost mít v tichu prodloužených
staccat,
když na nejnižších polohách tmou chystají se
plakat . . .

Na violu svou zděděnou jen tehdy, tehdy hraji,
když měsíc teprv vyjít má a tma je ještě v kraji,

a vigilie přísná padá za lesy a vodu,
a krajem velké tajemství jde slavných *Božích*
Hodů.

Mé tenké prsty po strunách vždy nervósně se
chvějí,
když tichý doprovod svůj pozdě za večera pěji . . .

Svou violu jsem naladil co možno nejhlouběji.

PODMOŘSKÉ PRALESY SE ANI NEZACHVĚLY

Podmořské pralesy se ani nezachvěly,
po cestách neschůdných jen táhlý bloudil Vzdech,
z měst zatopených zvony slabě vodou zněly:
vše ve tmách zíralo na Zaslíbený Břeh.

Lilie klekaly v své nezprzněné běli,
půlnoční modlitbu v svých rozmočených rtech,
a černí delfíni, již na návrších bděli,
při ohních zmírali v svých němých bolestech.

Až teprv pozdě k ránu, nad břehy když Vyšel
za zpěvů zástupů, za slávy korouhví,
stříbrné pralesy jsem ze sna klekat slyšel

v dalekých vodách moře, v mysech Tajemství . . .
A v sadech korálů, jež slabě zrůžověly,
se černé stíny nedočkavě tísnily a chvěly . . .

IMPROMPTU

V podzimní šero, mlhou prosáklé,
plá měsíce zlať ve zkaleném skle,
a v ztlumeném tom svitu lampy stažené
má všecko kontury tak do mdla zamžené.

A duše, zlákána svou fixní ideou
(hod cudný slavit ve svém Paláci),
vstříc do mlh vybíhá — *a s dary na rukou* —
však tesklivě se zpět vždy navrací.

V podzimní šero, slabě zamžené,
plá měsíc svitem lampy stažené,
a jeho kontura tak chorobně a mdle
se občas náhle zachví v řeky zrcadle.

ZA NOCI BŘEZNOVÉ

Když k ránu měsíc padal karmínově zarudlý
za řeku, jeho zlat kde rozpuštěný tak se chvěl,
a polibek Tvůj byl ač delikátní, přec jen mdlý . . .
v té noci březnové Tvou zahradou jsem pozdě
k ránu šel.

A středem záhonů, jež přes noc rudě vzkvetly mi,
já ved' Tě znavenou; jen jednoho mi bylo žel:
proč já tu neměl štěstí býti mezi prvními,
proč někdo přede mnou již tady vedle Tebe šel?

Tak pozdě bylo . . . Loutna zmlkla v okně ospalá,
i známý alt, jenž od večera ji už provázel,
i za řekou to rozpustilé: trala, tralala . . .
i rythmus, cupot, tleskání a chřestot černých skel.

To byla jarní slavnost našich věrných pastýřek,
— já rozechvěn a zmaten dneska ani nevzpomněl,
že po pěšinách tančily a podél ztichlých řek
a jemné měly kadeře a plavé kolem čel.

Za noci březnové Tvou zahradou jsem pozdě
k ránu šel
za potlesku a cupotu a chřestu černých skel,
a kteří přede mnou tu šli, těm všem já záviděl,
i těm, jež, plavé kadeře a modré pentle kolem čel,
tu dneska prvně tančily při kantilénách nočních
cell.

IRONIE

Vím, dneska půjde zas, až pozdě, neospalý,
a chrti, kteří předběhnou ho v nízkém osení,
mé myšlenky, jež z večera již usínaly,
svým vytím probudí — dva chrti mdlí a zrosení . . .

Je jisto: půjde opět s kytkou u fleuretu
a ponese si *pro vše* v kapsách vonnou šarpii,
bez bázně, hany, úsměv kolem retu,
jak Bayard chodil v duell pro běloučkou Marii.

Ač na dnešek ho sami zase vyzývali,
vím, po mezích až domů půjde v mokrém osení,
dva chrti, již se cestou po celou noc rvali,
poběhnou před ním, schvácení a mdlí a zrosení.

ANAEMIE

Noc jižní, lhostejná se zastavila zvolna,
smích smutný, ač tak intimní v svých retech, přec
jen smích . . .
A fixní idea má, k všemu blahovolná,
ji zvolna dohání příznačnou chůzí nesmělých.

Jdou tmavým údolem dědičné Anaemie,
kde před věky vše vybledlo a vzduch je prořídlý,
kde měsíc morosní, jenž k ránu vzchází, mdlý je,
a kudy ať kdo šel, byl jednou pro vždy rovněž
mdlý.

Jdou mlčky . . . Občas zakašlají starostlivě,
a vznětlivé, pak zastaví se v mlze průhledné,
a k Alpám, nahoře jež klečí nehnutlivě,
nad čelo každá po kradmu svou ruku nadzvedne

a zase jdou . . . Žel, s vědomím, že kolem v přítmí
nic nedokvetlo, nedozrálo jemnou závratí,
že otec vinen tím, že sebe sladší: *přijď mi*,
nic vrátit nemohlo a nemůže a nevrátí.

SONET

PAMÁTCE ÉDOUARDA DUBUSE

Ne vous souvient-il pas d'une existence exquise,
Au temps joli qui vit fleurir la Pompadour?
QUAND LES VIOLONS SONT PARTIS

Tvé místo v herně *Lásky* prázdné zůstalo,
ač karty rozdány k hře nové dávno jsou . . .
tvůj abbé schvácen akutní je nervosou
a sličné markýze je dlouhou chvílí mdlo.

Dal's hazardně své nyvé srdce do karty
(ach, příliš, příliš brzo tepat ustalo),
a mladá markýza, když výhrou zůstalo,
tvé nespustila už ze svého oka rty —
a abbé! — ironisoval svým věčným: tral, la, lo —
mon cher, oh, tes violons sont partis . . .

Tvé místo v herně *Lásky* prázdné zůstalo,
ač karty rozdány k hře nové dávno jsou,
tvůj jovíální abbé, schvácen nervosou,
se do zívání dal i s mladou markýzou . . .

Po celou noc zářila zvláštní bělost jejího těla z okna mého Paláce Osamělého. Dívala se, mírně vykloněna, k východu přes starý zarostlý park, kde splývaly koruny stromů v jedno tmavě olivové, nehybné moře. Někdy jenom zahrál z hluboka v daleku lesní roh na rtech Rytíře krátký melancholický signál (spíše však aby najednou stichl, než aby rozvedl krátkou větu), občas těžce, kolébavě vzlétl velký noční čínský motýl, bez barev, bílý, až k ní do té závratné výše, zlákán nádhernou bělí její nahých rukou, které s těmi dlouhými a krásnými prsty byly příliš podobné bílým řeřichovým květům — (a pak) — zmátla ho také ta jemná vůně její pleti, vůně po jerišských růžích a poupatech skořicových . . .

Nechvěla se chladem; chvěla se spíše jakýmsi vnitřním pohnutím, když východ začal blednouti zlatem rozpuštěných topasů a šedavým stříbrem rozpuštěných perel. A nejen její modře lakmusové, leknínové oči, i hladké fasady lesklého, černého mramoru, z něhož bylo průčelí řezáno, začaly východnímu nebi vraceti zářící fluidum zlatého světla . . .

Tiše zavřela vysoká gothická křídla oken a sklesla vzrušena do blízké pohovky. Její krásná a nešťastná ňadra se bouřlivě chvěla jako kdys jen jednou v životě v chvíli sebeobětování. Žluté

slídové tabule oken, vybroušené v plochy ostrých rozptylek, rozmetávaly po celé komnatě zlatý světelný prach, zelenavě fosforeskující v záhybech černých čalounů . . . Vyšel měsíc, malý bronzový plátek, úžasně vzdálený, ostrý v obryse jako čerstvě vyseknutý plíšek ze zlaté mědi. Vyšel a ulpěl jako kapka žlutého oleje na hladké, ostře broušené ploše slídového skla, jež se rychle z venčí zarosilo jemnou rosou studeného absinthu . . .

A ona pak už jen zpívala svým krásným a měkkým, starořeckým altem jakousi zapomenutou, dávnou balladu, komponovanou v klíčích *Krásné Touhy* — a abych se snad vyjádřil i méně informovanému čtenáři co nejjednodušeji: *balladu Penelopinu.*

BYLA ZAKOUPENA MEDICEJSKYMI . . .

Byla zakoupena Medicejskými pro dědičné museum, jako jedna z těch mnoha malých chloub ješitné Florencie. Postavena na cedrovou, silně vyzlacenou lištu, řezanou ve stylu francouzských motivů ranné gothiky, do ložnice arcivévodkyně (jež sama nad ní vydržela dumati celé hodiny místo svých obvyklých, tak vřele doporučovaných siest), stala se nejvzácnější drobnůstkou na čas . . . Tak zaujala ji ta maličká, sienkově žlutá majolika . . . Jak stala se jí jen intimní! Kladla do ní květy svých zvláště oblíbených bezlistých ispahanských růží pronikavé skořicové vůně, jež přiváželi benátští kupci ze svých cest jako vzácnou raritu pro svého dožete jenom.

Tak stalo se, že často pozapomněla arcivévodkyně na lecos *(a na co neměla)*, a že vzbouzela tichou nevoli vysokého, atlasově bílého chrta, jenž nepokojně (a dnes jistě udiveně) se vztyčenými sluchy pobíhal tichými a dlouhými skoky po komnatě, snaže se jemně ji upozorniti, že jest také již čas konečně vzpomenouti přec temné logie s roztouženou postavou v pozadí.

Byla prý jediným dílem slavného *Baccia* — jediná vása, jež vyšla kdy z jeho rukou: zasvěcených jedině modellování basreliefových profilů mladistvých Madonn . . . Měkké prsty mistra zanechaly na ní něco usměvavého z těch nebe-

ských, jemně stažených chřípí, něco delikátního z těch partií vlasů, cudně nad čelo vyčesaných, něco líbezného z těch nesnadných, choulostivých a u něho tak elegantně řešených přechodův od spodního retu ke zcela vyniklé bradě a zvolna se ztrácející šíji, na níž nervosní švih mistrova palce, uneseného ženskou krásou, přece jen nedovedl si odepříti, aby nenaznačil zdvižené vlny Mariina prsu.

PSEUDOJAPONERIE

Ovšem že byl rovněž pietistou drobných japonerií, už jako adorátor všeho jemného a vybraného. Ač byl přesvědčen, že v žádné jiné duši se nesešeří večerní, třtinou nasládlé vonné soumraky bambusových bařin a slunečná odpoledne čajových zahrad s takovou důvěrou a zladěností, jako v duších japonských malířek, přece si občas zahřešil. Vnímati a reprodukovati nejtišší zavanutí nálad pavučinovými osnovami jejich duší a nepotrhati při tom jich harmonie nemotornými svými prsty, nechati se exaltovat několika tušovými skvrnami v zlatém laku a tím delikátním zachycením několika hlavních barev, jež vedle sebe lomeny, dovedou vydychovati všechnu touhu osamělosti, všecky malé žaly a nepatrné nářky dětinsky rozevřených očí — ano — v tom všem hledala jeho touha výrazu.
Cítil jakousi příbuznost s těmi anaemickými bytostmi, které tak příliš dovedly milovati tiché noce s velikými, naivními měsíci a bílými, vzlétajícími kohouty, nanášenými pozorně stříbrným lakem nad větvičky čaje do koptovaných pozadí v několika úderech štětce . . . Užívaly zvláštních svých barev, několika málo zvláštních tahů štětce, z nichž každý přec dovedl vyjádřiti všecku subtilnost jich miniaturních snů, zachycovati ve větvích roztřesená oblaka vůní a křiky nádherných ptáků, plovoucích po nočních vodách, a jež při

tom všem labillovaly na ostří karrikatury — a on lišil se od nich jedině tím, že chtěl užívati místo barev a kontur slov: ztavených v hermetické peci svého zjemnělého slohu.

PŘIŠLA . . .

Slyšela's, duše má, její krok zloudaný zdola,
z příkopů našeho Kastelu, pečlivě uzamčeného?
Chvilkami volala do našich zavřených okenic:
hola!!. . .

Byla tak tichá noc venku — po chodbách Kastelu
mrtvo,
jen srdce tak bázlivě v komnatě poslední
v modlitbách bilo
jak rodinný vězeň, když v podzemí otcovských
hradů
vyhublým prstem svým chvilkami bojácně
zaklepá do zdí . . .

Byla tak tichá noc měsíčná venku, kdy měla
nastati krise
a měla po prvé přijíti *ona*, již dávno *Tušená*,
Obávaná,
pozdě;
až k ránu . . .
A přišla.
Neslyšným, loudavým krokem v truchlivé Samaří
naše,
ode všech živoucích dávno již opuštěné . . .

Slyšela's, duše má, její krok zloudaný zdola,
z příkopu našeho Kastelu, pečlivě uzamčeného?
Chvilkami volala do našich zavřených okenic:
hola!!. . .

Přijíti musila,
má-li mnou skončiti staleté království naše,
mnou,
v něhož se vdědily veškeré slabosti našeho rodu
impotentního
(ač mladý můj život jich nemůže vinen být
Svatokrádeží
a nemůže za všecku zhýřilost uproklínaných).
Jsem pouze poslední chorobný výhonek bez vůle,
předem již daný,
umdlený odlesk v tmách pyšného praporce,
truchlivým sluncem dávno již vybarveného,
s nejvyšší věže jenž kdysi vlál poddaným
v purpurech, zlatech a modřích
slávu a věhlas
mých předků . . .

Ti všichni již odešli . . .
V noci jen bloudí po ztichlých chodbách a
visutých mostech
jich přísahy, jichž nikdy nevyplnili,
jich hříchy, jež nebyly oslyšeny,
plaché jich pohledy, vyhaslé bez zpokojení,
a klatby, v nichž dosud se chvěje posvátné
rozhořčení,
vznesené v ekstasi hymny na hlavy odbojných,
v nádherných ceremoniellech církevních sněmů,
latinou přisluhujícím biskupem italsky
vyslovovanou . . .
Matky mých zženštilých ctností!

Otci mých dědičných hříchů!
Spěte jen klidně:
tiše a beze svědků,
bez cizí soustrasti, pyšní,
skončí mnou smutná tragedie našeho rodu —
a zahanbující.

— — — všecko již jasní se znenáhla,
neznámá svítání bílá,
jež kdysi stopila beztaktně nádherné zahrady
i vašich mozků.
vstávají, velebně rostouce v potopu zvolna.
Bělounké, nezvěstné mlhy neproniknutelné
plní mou hlavu, usláblou strachem —
představy zlekaně bloudí již nesřetězeny,
s rukama bojácně vystrčenýma,
v zmateném šepotu utíkajících slepců,
jež nechala pomocná ruka v kritické chvíli
na prostřed cesty, by sama ve strachu prchla . . .
A mlhou se plíží již veliký stín a zasmušilý
tím loudavým, lhostejným krokem,
jak po cestách předků mých kráčel . . .
Otcové hříchů mých!
Matky mých ctností!

Slyšíte její krok zloudaný zdola? — — —
Z příkopů Kastelu chvílkami volá
do našich zavřených okenic: *hola!* . . .
Přiteli! Otevřte!! hola!!! — — —

DVA HLASY

Dnes dvorce ani po klekání nezavřeli —
dva smutné dvorce na samotách propadlých —
dva hlasy se tam o cos hádaly a přely
při rudých stínech pochodní, za vodou vzdálených.

Byl prvý hluboký a stále chtěl své: *ano*,
a druhý bázlivý a stále chtěl své: *ne*,
až zmlkly najednou, když blízko bylo ráno
a měsíc vyšel na chvilku nad vody vzdálené.

Dnes dvorce ani po klekání nezavřeli —
dva smutné dvorce na samotách propadlých . . .
Dva hlasy se v nich dlouho mezi sebou přely,
až hlas, jenž prosil, zaúpěl a náhle stich',

a hlas, jenž chtěl své: *ano*, z hluboka si vzdych'.

SMUTNÝ VEČER

PAMÁTCE PAULA VERLAINA

I já dnes, vasal nesmělý Tvých bledých nuancí,
praporec černý najdu v truchlivém svém Kastelu,
bych smuteční dal znamení své věrné Byzanci,
a vonné seno senesu ku prahům nastelu.

A můstky spustím visuté, jež zvolna trouchniví,
ku síním biskupů, ku síním sněmů církevních,
bych starožitný erb, já pozdní dědic marnivý,
dnes opět oprášil a vynesl jej k slávě z nich.

A smutná moje provincie zpustne ještě víc,
co mdlobou sláblo dosud nehnutě, vše klekne si,
až luna bledě zkalená, v nervose churavíc,
ve Tvoje daleké a černé padne pralesy . . .

A nad mým krajem přes půlnoc se dlouho bude
chvít
jen lesních viol smích a ironické *hallali*:
vše bude v něm, po čem's kdy zatoužil, co
chtěl's kdy mít —
i delikátní smutek těch, již dlouho váhali . . .

V USTRAŠENÍ

My ustrašeně šli tím sešeřelým územím,
jež v léno své jsme kdys tak pyšně přijali;
vše chvělo se před naším zjevem bázlivým,
i zvony vzdálené, jež dlouho plakaly.

Třpyt chorých hvězd nám nad hlavami zvolna
vybledal,
a mlha padala v kraj tichý, zpozdilý —
sbor hlasů neznámých v tmách kdesi bědoval,
sbor cizích poutníků, již v skalách zbloudili.

* * * * * * * * * * * * * *

A k ránu na cestu nám svítil už jen *Jižní Kříž*
nad městy mrtvými, kde vše se stmívalo,
a krajina v tmu s námi padala vždy hloub a níž,
až všecko v bojácnou náladu splývalo.

Jen v dálce kdes a nahoře ve vlažných přílivech,
jichž teplo mateřské nás jalo, *Spřízněná,*
byl den, a vítr v tempu volném nad vysoký břeh
tam mlýnů větrných pozvedal ramena.

Ty's řekla cos jak dětskou paralelu Života
s tou obcí zasmušilých mlýnů větrných —
já k tomu důvěrně připojil glossu z Quixota,
a tmou zněl bázlivě náš ironický smích . . .

PRŠELO V NOCI . . .

Je pozdě již . . . Kouř po střechách se plazí,
srp měsíce jak stříbrný je plech,
vzduch prosycen je hořkou vůní sazí,
již půlnoční déšť smyl se šikmých střech.

Je pozdě již . . . Jen kapek pár dle domů
tak tence tříská na luceren sklo,
jež svítí žlutě na skupiny stromů,
kde náměstí se plaše zalesklo.

Je pozdě již — a měsíce srp sklivý
již padá za hřebeny mokrých střech,
jichž ubíhavé v dálku perspektivy
tak měkce krájí ztlumený tmy Vzdech.

Kdos zašeptal . . . Však zde nic nepohne se,
vše souzeno tu býti lhostejné —
jen měsíc v kašně bázlivě se třese,
jak s věží hodiny zní zpozděné . . .

ZÁHADA

Ač pozdě v noci na náměstí, ušlí, dorazili —
tři poutníci — přec navzájem se mlčky pozdravili.

*

A z náměstí do úzkých ulic spěšně vybíhali,
a víc než *dneska přijde-li* si ptát se netroufali.

*

A k ránu ani tázavě na sebe nepohlédli,
když *ještě* nepřišel, a nad střechami hvězdy
bledly . . .

*

A slíbivše jen dáti o tom zprávu v rodných
krajích,
zas rozešli se na *Sever* a na *Západ* a na *Jih* . . .

MĚL NĚHU JEJICH KROKŮ . . .

Měl něhu jejich kroků a teplo jejich těl,
měl karmín jejich retů a feniklový pel,
když teprv pozdě k ránu vál přes můj Archipel.

U parku za večera je stihl v kruhu stát
a známou jakous píseň na flétny teskně hrát —
hrály tak tiše, dlouze, a bílý měly šat.

Pak zřel je tancující do parku zacházet . . .
Ač do rána je čekal — přec nevyšly již zpět —
když měsíc nad park vyšel, kdes v dálce začly
pět . . .

Měl něhu jejich kroků a teplo jejich těl,
když teprv pozdě k ránu vál přes můj Archipel,
kdy měsíc dlouho chvěl se, než do vln zacházel.

MODLITBA

O Bože tichý, silný, mlčelivý,
Ty, jehož tuším všady v strachu mdlém,
slyš tiché modlitby mé smutek živý,
jak teskně lká mé duše pode sklem.

O Bože tichý, mlčelivý, silný,
Ty, jehož tuším všady pustou tmou,
k mé duši smutkem třesoucí se přilni
a uvaž nekonečnou bídu mou.

O Bože silný, mlčelivý, tichý,
Ty, jehož tuším všady přítomným
a jenž jsi viděl všecky moje hříchy:
já chvím se, chvím před přísným soudem Tvým.

Slyš tiché modlitby mé smutek živý,
jak žaluje Ti z černých očí mých —
o Bože tichý, silný, mlčelivý
a zádumčivý v nocích tajemných.

SUBTILNOST SMUTKU

PŘEDMLUVA

Před přivřenýma očima zašeřila se v dálce setmělá večerní krajinka v několika tazích v popředí, s kusem zeleného zlata na západě a tichým andante rozzpívané modře obzoru... Vysněný vzor subtilnosti. Vzdušná hallucinace, zladěná ve třech barvách se zbožnou náladou...

Malá lodička smutně plove v nesmírné dálce bez vesla v zeleném zlatě...

Porcelánové vížky intimního formalismu, založené umělci po nedalekých návrších, čekají na teplý vítr od žhavých břehů v chvílích inspirace, by zlehka jen zavál... Bílé praporce začínají vláti... Vítr od moře!... A porcelánové zvonečky, rozhoupány, opakují týž zvukový motiv loretánské litanie do mystického ticha a lodička bez vesla pílí k přístavním hrázím.

Sedí v ní na dně sličný cretin (nelitujte!) vybraného a delikátního mozku, tiskna hlavu na bok lodičky, v ztrnulé pose polokleče, pololeže, beznadějně hledě na zhasínající zlato západu. Teplý vítr cizí inspirace čechrá mu ohnivě plavé vlasy a on nadšeně zpívá...

Zpívá to jeho táhlá duše štíhlá a stonavá, bloudíc tam někde nahoře po tom setřelém, do rudohněda již spáleném zlatě — a ústa a sluch o tom neví...

Zpívá stále tuže beznadějnou, svrchovaně naivní balladu vzácné průhlednosti, v jejíž dvou slokách plochá jeho básnická hlava vyzpívala před lety ve chvílích zajetí všechen svůj delikátní smutek nad ztrátou svého jediného Přítele . . .

SKLON INTELLIGENTA K PAVOUČÍMU CHARAKTERU

Hallucinace malého ztlumeného světla uprchla zmateně do neplodné, studené tmy, zlekána tou tiše zvoněnou hranou reality . . . Tvary pozvolna dohasly v tichu . . . Uvědomoval si zvolna . . .
Jevilo se to pro něj jako záhadně nevysvětlitelné (neb jeho subtilní mozek nechápal už dosahu smrti) . . . a přec tak určité a nezvratné faktum. Tady leží ve tmě na fialově průsvitavé jeho dlani — černá skvrna s bílým křížem na zhubeněném zadečku — a on nad tím, nejsa mocen zvuku ni pazvuku . . . Oblévá ustrašeně dlouhým pohledem svých rozšířených zornic, jaspisově opalisujících v šeru žaláře, jeho mrtvolu měkkou a dosud vlažnou — jakou ji cítí jeho uzounké a jemné dlaně, dressované v pavoučím pletení. Popelavou pletí jeho slíčného obličeje třese tichý smutek. Smutek ne člověka — neboť zvuky lidské řeči dávno mu vyprchaly z hrdla — ale smutek ubohého individua, jehož těžký a nádherný slovní apparát bývalého intelligenta se procedil ve velice jemné sykavky pavoučí, jehož mozek se znivelloval k dokonalému porozumění jemným kapricím

osmi pavoučích očí a k benevolentním gestům několika párů pavoučích noh. Smutek z jiného života, jiných příčin, smutek krajinek, intimněji nazíraných, převzácný sublimát drobounkých nálad, smutek prchající lidskému slovu, jež marně uzavírá kompromissy všech známých method zachytiti na svých hrubě skrojených hranách hedvábitě třepený lesk jeho nuance ...
A úpění neznámých moří tam z dola, odněkud z hluboka, ze tmy, zvoní teď tence a vytrvale na smrt Pavouka dlouhou, celkem však zcela lhostejnou hranu.

NEZBYTNÝ RYS Z JEHO ZPŮSOBU ŽIVOTA

I sladké *soběvyhovění*, ač řídké při jeho tělesné slabosti, přec nutné při dlouholetém žaláři, jež zlehka ve fialových závratích občas se dostavovalo, mnoho ztratilo na své bývalé neklidnosti. Bylo to už jen úplné pochopení sama sebe, tiché zbožňování sama sebe v nedostatku jiného smyslného boha. Byl to akt sebepochopení a cudnosti, vlažný muškátový odvar, po němž se přivírají víčka a tělem tiše proběhne pět, šest blažívých záchvěvů ... Ztratil všecko násilí na své bývalé lidské surovosti a zuřivosti — jen ze široka rozevřené oči se nezvykle chvěly a údy se tiše podávaly té řídké oběti. Nebyl to již onen rozlícený býk, jenž vrážel do osamocených zahrad, plných čistých lilií, by třísnil svou smrdutou slinou jich

běl — byl to spíše osiřelý infant, vampyrská povaha po svém otci, který zemřel na venerickou nemoc a jenž spojoval tichou cretinii pohlavního šílence s jakýmsi delikátním credem subtilního umělečka.

VZNIK JEHO UTKVĚLÉ PŘEDSTAVY

Když ho po prvé zhlédl v žaláři, prchal sice z počátku před ním, ale brzy spřátelil se s jeho měkkým pohledem, s jeho tichým dechem, s jeho milou přítomností. Uzavřel s ním ochotný kompromiss již při prvém pohledu na virtuosně tkanou a silnou stavbu jeho pavučiny...

Touha po vzduchu (jehož představa nyní jen do široka modrá ho nejasně rozčilovala) to právě byla, jež před časem uzavřela ono takřka otrocké přimknutí jeho duše, duše intelligenta, k fysiognomii pavoučí, k nizounké duši se symptomem cretinie. Pozoroval s bedlivým interessem celé dny, týdny, měsíce, roky *Pavouka* při jeho práci; ukracoval mu ji občas naivními ironiemi, stolovými anekdotami, voltairovskými paradoxy, ba i vtipnými pantomimami, a při tom sbíral úzkostlivě skrovný výsledek jeho každodenní práce a spracovával ji horlivě svými dressovanými a trpělivými prsty.

Ta myšlenka zarazila se již z dávna s tvrdošíjností do jeho zjemnělého mozku, jenž ztratil veškerou sílu dedukce: *napříst si z pavučin lano*

tak silné: že by uneslo jeho tělo, tak dlouhé: že by ho sneslo tam na svobodu dolů k tomu melancholickému moři, které slyšel nejasně hučeti ve tmách...

Kudy? A sta jiných otázek? Těch pro něj naprosto neexistovalo. Fixní idea po svobodě zúplna zhasila všecku jejich závažnost a nutnost na účet své vítězné tmy.

Živil ho, ošetřoval ho... jen aby mu mohl vykrádati potřebný materiál. A čím dále šel za hranice možnosti státi se v myšlení, cítění a chtění Pavoukem, tím s větší pietou lnul k tomu svému bizarnímu přátelství a tím více pociťoval celou tíhu svého egoismu.

JEDNA Z JEHO SENSACÍ O SUBTILNÉM

A nyní mu tedy zemřel ten jeho jediný soudruh, dobrovolný trpitel a problematický spasitel... Nehybně spočívá se žlutě skalenými zraky a s křečovitě zlomenými nohami tady na jeho fialově průhledné dlani.

Úpění neznámých moří tam z dola, z hluboka odněkud zvoní mu delikátní, dlouhou, celkem však lhostejnou hranu...

A tam za tím úpěním, tam daleko na pustých březích pod věčným šerem — tam je vybranost, důvěrnost, jemnost... Zavřete jen znavená víčka svá, ztište se a slyšte... Graciésně vinuté akkordy tří prodlužovaných tónů jakýchsi ne-

známých dechových nástrojů imitují subtilní pochod zapomenuté koledy... Unavený tábor myšlenek řadí se opět v dlouhé pluky... A již tiše jdou, ku předu nakloněny, do neznáma stoupajícím krajem v odměřeném tempu pastýřův a pastýřek. Jdou v mlhavé kraje, v zoufalství půlročních nocí... Jen ztlumený fantom magnetické záře jemně červenými šálami svítí nad lesy, dalekými lesy a zálivy staletého Ticha. Tenké věže vzdálených kostelců smutně se vynořují, zatopeny periodickou potopou. Slaví tam právě výroční den, a zástup krásných Madonn, sestouplých se zlatých plechů pozadí, ponocuje v zámecké kapli na poradě, jež arci trvá příliš dlouho (chtějí ho totiž uvítati zázrakem svých neposkvrněných těl, jež chráněna byla před slídivými zraky po několik staletí těžkým, bohatým rouchem středověku, a co zvláštního: vždycky s únavně stereotypními záhyby školy jednoho mistra...).
Náhle umlkl trojzvučný pochod... Kostelce zatopila opětná potopa... porada na kvap skončena — a zdola tam z hluboka kdesi ze tmy zase vytrvale hučí neznámá moře onu hranu truchlivosti a tichého zoufalství.

FÉERIE NAD MRTVOLOU

Tedy mrtev, a zrovna teď, kdy rostly u něho slibné naděje na vyplnění jeho utkvělé před-

stavy. A ty trapné výbuchy jeho jednostranně vybujelého egoismu po vzduchu a širokém, nejasném modru se nedostavovaly ani ještě ...
Oplakával dosud prostě přítele.
Nepevné a rozplizlé jeho svalstvo, jež opalisovalo mandlovým leskem chirurgického preparátu z líhu, čerstvě vytaženého, potřásaly hallucinace subtilného smutku, zabíhaly po tepně v přímočárých, konvergentních nárazech až na konce jeho tenkých prstů a tiše bubnovaly na pružných stěnách jeho dlouhých nehtů, nehtů vycvičeného pletače.
Neskonalý smutek po něčem nevyjádřeném, co viděl stále unikati, prochvěl mu vždy nervy, když zaslechl slabě zahučeti moře ... Smutek, kterého vy chápati nedovedete, smutek převzácný a diskrétní, smutek vzdálených pohoří, jichž dosud nepřešel nikdo, smutek nových linií, jehož finessy nemožno zachytiti v hrubých konstrukcích vašich slov a na drsném a špinavém zrcadle vašeho profanního vyjadřování ...
Zpíval mu teď tím svým altovým, blahoslaveně tichým hlasem minitieusní a nádhernou pohřební féerii v nových rythmech, zachovávajících však loyalitu vymřelých rodů, zbožně otvíraje chorobné bohatství svých tenkých rtů ... V téže ztrnulé pose polokleče, pololeže, na svých dlouhých a fialově průhledných prstech hedbávně lesklou a ještě vlažnou jeho mrtvolu s bílým křížem na zhubenělém zadku ...

A moře mu hučelo tam odněkud z dola, z hluboka, demonstrativní a nizounce váhavou, celkem však přece jen lhostejnou hranu.

UPÍR

Bylo to v jakési temné krajině
se zlatou skvrnou luny kdes nahoře za mraky,
v krajině neznámé, bázlivé, rozplizlé, bez stínu,
bez světla,
kterou jsem nikdy doposud nešel,
když jsem ho shléd' . . .

Mihl se nízko a tiše nade mnou
v bledých barvách jemné a staré lithografie.
Znavený jeho obličej, sličný a bledý,
na čele se svítilnou očí zelených pod srostlým
obočím,
bázlivé černé oči mé pro vždy atropinoval . . .
Nesl se tiše v páru svých upířích křídel,
kovově černých a sametných, napnutých
v obrovském rámu,
jež stínily celou oblohu
a pod jejichž rozmachy prýskaly hvězdy
bez vzruchu jak žhavý roj divokých, kovových
včel,
z osykového pralesa vichřicí vyplašených . . .
Poslední potomek mocných kdys rodů vévodských
neznámou letěl krajinou
v návratu od svojich vášnivých, bezděčných
milenek,
na úzkých sevřených retech
jich teplé budoucí mateřské mléko a ňader jich
krev.

Bylo to v temné jakési krajině,
bázlivé, se zlatou skvrnou měsíce,
kudy jsem doposud nikdy se neplížil,
když jsem ho shléd' . . .
Jeho, posledního suveréna, z mocného kdys
tak rodu,
před nímž se bázní chvěli měšťané, magnáti,
králové,
a jejichž dcerky pak tiché a stonavé
toužily po něm tajně měsíce, dny . . .
Toužily po jeho návštěvě za tichých nocí
měsíčných,
kdy čekaly, až zakryjí jeho peruti horká jich
lože,
až jejich bílým masem proběhne jeho přítomnost
a až jeho lepkavý, drsný jazyk v bolestném
pocitu na ňadrech
jim zatrhá sladce chorými víčky očí zanícených.

Daemone tajemných nocí, nocí se zlatou skvrnou
měsíce,
nocí bázlivých, rozplizlých,
nocí bez stínu, bez světla,
se slabými záblesky lascivních primérných pudů
na obzoru:
Ty hrdý a bílý barbare, milenče všeho chorého,
bledého,
bezcitný a zase bázlivý, vznešený šílenče,
jenž živiš se zbylou vitálnou silou panenských
šťav,

stižených dědičnou atrofií,
symbole dekadence!
Je brloh, kam přede mnou zalézáš,
někde snad v černých krajinách *Vévodství* mého?
Nevím to —
ale zdá se mi za nocí tesklivých, podivných,
že duše má dělí se od těla,
a najednou dostává upíří peruti,
pod jejichž rozmachy prýskají bez vzruchu hvězdy,
a krajinou bázlivou, rozplizlou, bez stínu, bez světla,
se zlatou skvrnou měsíce nahoře kdesi za mraky,
dává se tichounce v let.

. . . A pozdě pak k ránu až vrací se zmámena
mystickou orgií —
a procitá ve všedním parasitu,
jenž bídně provleče zase den v profanním hluku ulice,
jak bylo to v prokletém včerejšku
a bude ve zhnuseném zítřku . . .

ROZKVETLÝ SMUTEK

Do říše mořských pralesů
svůj černý smutek zanesu —

a sémě jeho dědičné
rozhodím v proudy měsíčné.

Ve věčný led, ve věčný sníh,
v nárazy větrů polárních.

Ti do truchlících lilií
až jeho sémě zasijí,

snad v lijáku slz palčivých
tam v sopránový vzkvete smích.

RÊVERIE

Znám ještě mlčelivé roviny dalekých rozloh v zapadlých vévodstvích své duše, neznámé, neohraničené a zašeřelé od věků v podmračné, večerní šero agonie...

Nuž půjdu a sednu tam tiše, zapadna v černá stébla dávnými blesky spálené pohanky s rudými plaménky květů, zapomenut všemi...

Chvilkou zazní lhostejně tlumený chorál *Bývalého* odněkud z nesmírných dálek — chvílemi zavesluje vysoko nade mnou němé hejno černých volavek, táhnoucích v tichém poledním větru k tropickým vegetacím *Zaslíbených Zemí.*

Svatý klid velkonočních vigilií vystoupí nad pohoří *Minulosti* a zatopí všecky roviny i umírající nebe. Bezpečen, že nepřijde *Nepřítel* v chvíli pokušení, pokojně položím umdlenou hlavu na bílé podušky siesty noční...

Ztracen v sebe sám sobě i tendenčnímu světu, marnotratný syn, jenž v smrtelném hříchu promrhal všecko své jediné, všecko své drahé a všecko své svaté, budu sníti o teple otcovského objetí, o vyprchalé vůni mateřské lásky, o snivé ukolébavce staré mé chůvy — budu sníti marně...

Sníti budu o sváteční náladě domovských krajin, odpočívajících a zpívajících v zlatých plochách odpoledních sluncí — sníti o dojemném kouzlu rodinných tradic, o neskonale naivní pastorále,

měkce zpívané v tamním nářečí mladou pastýřkou...

*

Kdos klepá důvěrně na zamčené dvéře komnaty — snad, egoista, chce hodovati z bohaté hostiny mých sevřených nálad...

Vstup, vzácný *Vetřelče*, zraněný banalitou dnešku, vstup a otři na prahu svou obuv — jsi vítán! A ty, *Duše* má, přijmi ho s němou úklonou a zmatenou rozkoší prvého polibku cudné nevěsty, pomaž olejem hlavu jeho, natři balšámem zemdlené nohy jeho, vysuš je černým vlasem svým a uveď ho ke mně...

K mému loži ho uveď a otevři laskavě dokořán všechna okna tajemné vůni Libanonských hájů a jitřním výkřikům mannových křísů, neb je již pozdě k ránu a čas mé rekonvalescence. A rozžehni kahanec Přátelství, neb den již brzy nadejde! At zahoří chvilku jen mléčným plamenem tiché sdílnosti i v naše hody...

A až odejdeš, soucitný *Hosti*, napojen černým vínem mých smutečních nálad, abys se snad nevrátil již — — — toť půjdu zas, psanec, v zapadlá vévodství své duše, zašeřelé od věků podmračným večerem agonie, a usednu vzrušen do černého obilí *Skonejšení*, zapomenut všemi, pochopen jenom jedním...

Chvilkou lhostejně zazní ztlumený chorál *Bývalého* odněkud z tajemných již dálek — chvílemi zavesluje vysoko nade mnou němé hejno černých volavek v tichých nárazech jižního větru — — — a já budu, *Vetřelče,* o tobě sníti . . .

MSTIVÁ KANTILÉNA

MSTIVÁ KANTILÉNA

I

Oh, moje Manon! To již není nesmělý Váš abbé,
jenž k sličné Manon chodil, stonavé a nudou slabé,

a při němž Manon doufávala: snad se dneska vzmuží
a začne slibovanou legendu o hříchu žlutých růží . . .

Oh, moje Manon! Zvykejte! Dnes hlas mám příliš tvrdý
a jako Geuz jen na svůj hlad si mohu býti hrdý.

Já schválně opustil své soudruhy a rodná pole,
bych zazpívat Vám mohl kantilénu při viole,

a mstivou kantilénu, v níž by moje ústa chabá
Vám vyčtla, že jste spíše hladem nežli nudou slabá,

a v níž by vzmužily se moje oči bez tepla
nad legendou, jak luna dlouhým pláčem oslepla . .

Vím že má Manon všecka nervósní je z všeho toho,
že ráda by si lhala starou touhu pro někoho,

a zatím ticho trapné, ticho rozespalé všady
na uvítanou *jinému* se snáší nad zahrady.

II

Do pusté naší krajiny ni měsíc nezasvítí,
vše bez vůně je, bez tepla, a marno něco sítí —
jen tiše, tiše, Geuzové — prý musí to tak býti.

A zvony mdlé jsou, bez moci, a neprocitnou ani,
nemožno poplach zvoniti a dlouho do svítání —
jen tiše, tiše, Geuzové, jen ztište svoje přání.

A na pláň dlouhou řaďte se a s ostřím v pěsti
mstícím
se dejte do tmy na pochod ku Městům klidně
spícím —
jen tiše, tiše, Geuzové, za větrem žalujícím.

A cestou v polích ztracenou před brány připlížte
se,
los metejte, kdo nad spícím pěst svoji první
vznese —
jen rychle, rychle, Geuzové, za rod náš pomstěte
se!

III

To bylo lstivé kyrie, jež na večer vsí pustou lkalo
za naše pole, které dlouhou bázní neplodné se
stalo —
to byla prosba za teplo, jež hlas náš, mdlý a ne-
vyspalý,
pro naše ženy chtěl, jež dlouhou bázní neplodné
se staly.

To bylo lstivé kyrie za naše mladé ženy lysé,
my za ně denně prosili a štkali, ve tmách plazili
se,
my bez reptání každým hladem pro ně mřeli ve
svém žití,
však tímto hladem, Pane, tímto hladem nechtěli
jsme mříti!

A když pak ve vášnivém náručí nám opět umíraly
i ženy poslední, jež dlouhou bázní neplodné se
staly,
my se zaťatou, mstivou pěstí, se zaťatým, msti-
vým hledem
jsme smýkali tvým jmenem, divoce je ve tmách
řvali:

že zrovna tuhle vášeň — slyšíš? slyšíš? —
v našem těle snědém
my udusit a na oltář ti hodit nikdy nedovedem'!

IV

Zas den byl ospalý — po proudu řeky kdosi
šel —
pod smutným nebem, nebem nízkým, nebem bez
tepla —
to den byl ospalý — kdos zádumčivě v dálce pěl:
že marno vše, že nevzroste nic, že nic nevzeplá.

A večer sychravý byl, zimomřivá nálada,
a všady bázlivě si lehli, světla zhasili,
když náhle vzpomněli, že marno myslit na lada,
že ani letos nevzejde, co před lety tam zasili.

Noc byla zamlklá — kdos podle řeky ještě
šel —
byl měsíc v mracích, v mracích smutných, měsíc
bez tepla,
na břehu protějším kdos zádumčivou píseň pěl:
Že marno vše. — Že nevzroste nic. — Že nic
nevzeplá.

V

Kol vychrtlých tváří jim ovlhly zcuchané vlasy —
(den celý byl mhavý, i večer byl smutný a mhavý)
a ačkoli k osmé již mohlo být na věži asi
a večer byl tentokrát nezvykle smutný a tmavý —
přec čekali všichni, a čekal i úsměv jich lhavý.

Ve shrbených krcích svých divoké krotíce
hlasy —
a na zhublých tvářích svých jizlivý úsměv (však
lhavý)
a vyzáblé pěstě své pod pláštěm sevřeny asi:
tak v podloubí stáli již s poledne, hlava dle
hlavy ...

Pak odbilo pomalu ... Hodina soudu a spásy ...
A pacholci táhli ho v kleci tmou nad jejich hlavy.
Oh, mstivé ty tváře! oh, divoké, bassové hlasy! —
teď chorál mu řvali! a posměšný chorál (však
lhavý)
neb lhalo-li všecko — byl posměch jich nejvíce
lhavý!

To bylo, když večer byl pustý a nezvykle smutný
a tmavý.

VI

Mí bílí a naivní barbaři! Toto píši Vám, já Rusý! Hledejte pilně na smutné své pouti dvě oči, dvě zsinalé a mlčelivé oči. Šlo Vás již mnoho lhostejných mimo ně a byli jste vždy tupí a bezcitní k těm dvěma nešťastným očím. Já zastavil se včera před nimi v dlouhé, tiché modlitbě — a když jsem vzpomínal i Vás — ony si mlčky a dlouho stěžovaly. Protož hledejte je ve snech svých, hledejte je ve starých modlitbách, hledejte je v písních básníků zádumčivých a zapomenutých . . . Tam ještě nejspíše najdete je. Bělma jich chorobně zažloutla a stříbro jich pohledu časem začernalo. Je v nich tisíce skloněných vesel, kopí a polnic . . . Zachvějete se před nimi, neb je hrůza v nich, mí barbaři bílí! Jen nebuďte nikdy lhostejni k pohledům, které potkáváte u cest, žalující.

Snad setkáte se při plavbě s nimi na stěnách rodinné kajuty v plachetní lodici, děděné z otců na syny a vnuky. Bývají tam hranaté, doggovité hlavy s nekonečnou něhou malých, zašedlých očí, očí ironických, jaké mají Vlámové . . . Mějte úctu k nim, neb oči ty zsinaly zvláštním nádechem žluti a bázlivé jsou od stálého hovoru vln, tlukoucích na boky lodi . . . Neb zajděte mezi nejmenší a pozorujte dítky, hrající si na lučině. Ty zvláště pozorujte, které se s ostatními neveselí a netrhají ani kohoutků, ani sasanky, ani

máku plápolavého, ale bloudí zamlkle vysokou travou u bažiny, zastavujíce se, jakoby v rozpacích, nad trsem bolehlavu. (Očinka dlouho jim páchnou pak hořkou a smrtící vůní ...) A za sychravých, vlhkých odpolední, kdy všechno má vůni vlhkého písku a pobřeží bývá opuštěno a moře lhostejně vlny přehazuje, vyjděte na mělčiny. V zelených vlnách zářívají krásné a veliké oči důvěrným přísvitem mléčné perly, vržené vlnou. A nic není nad jejich smutek, nic nad jejich mlčelivost. (Vzpomínáte na krásnou legendu o delfínu, již jsem Vám kdysi vypravoval na jezeře? A na zakletého básníka vzpomínáte, jehož celý život byl jedinou jásavou hymnou ke slávě Moře?) Něha písně vyvětrává, její zlata vybledají — a nic není smutnějšího nad smutek těchto dvou očí, očí básníka zakletého.
Budete-li však míti dosti síly a odvahy, mí barbaří bílí, trvejte za nocí smutných a bezútěšných při zavřených dveřích na modlitbách. A až světlo ve svítilně Vaší blednouti počne a srdce Vaše bázní počnou se chvěti a ruce Vaše uslábnou strachem při modlitbě — vrhněte spěšný pohled do očí svých zrádných a hlubokých, jež umí lháti více než sen, více než stará modlitba nebo píseň básníka zapomenutého — a zachvějete se. Potkáte tam v hluboku oči, cizí dvě oči, oči ironické a zrádné, jež zbojácněly od stálého hovoru vln, tlukoucích na boky lodi — a setkáte se tam s cizími, příliš hořkými pohledy dvou očí,

jež uzrály příliš brzo a jimž se neslibuje dlouhého života, neb páchnou hořkou a smrtící vůní bolehlavu. A až na dně, tam v hluboku, kde všecko má pronikavou vůni vlhkého písku a kde moře v zelených vlnách lhostejně rudé skabiosy přehazuje, budou na Vás civěti dvě oči, oči básníka, jehož život byl jediným slavnostním výkřikem ke chvále Moře a jehož píseň dnes vyvětrává a zlata vybledají. Oh, slitujte se nad mlhou všech těchto očí!

A nemoudří! — Jen v sobě hledejte, v sobě, když sen, staré modlitby a básníci málo budou vám lháti.

VII

Již s večera zarostlé prsty na varhanách únavou
spaly,
a pod hřívou ryšavou dlouho kdos tajil svůj pláč,
neb lhalo tu všecko — i svíce, jež v temnotách
pohasínaly,
i obrazy svatých: oh, zsinalé tváře vždy nejspíš
snad lhaly . . .

Vše lhalo tu, všecko. I pižmová levkoje vůní svou
lhala,
i luna, jež kohosi vzbuditi marně se vysilovala,
i veliká, zarostlá ruka, jež k ránu již bojácně spala,
a ryšavá hříva: oh, ryšavá hříva vždy nejvíc snad
lhala.

Pak únavou zapadla luna, jež marně se vysi-
lovala . . .

A svárlivé ruce, jež za dne se divoce ze zvyku
rvaly,
se pomalu budily z mrákot, jak v bolestné závrati
spaly,
a hubené, zarostlé prsty, jež ze všeho nejvíce
lhaly,
tak bázlivě k hořejším oktávám zticha se při-
bližovaly

a hrály pak tichounké impromptu, bázlivé im-
promtu hrály.

VIII

Je večer — černé mraky jdou
neplodnou, chorou krajinou
se modlit Anděl Páně . . .
Klekají tiše nad lada,
kde ironická nálada
mdle usmívá se na ně.

Je hříšný večer, večer mdlý,
nikdo se s nimi nemodlí.

A černé mraky k Věži jdou,
jež dříme v dálce za vodou,
a ruce věsí na ni . . .
Však zvony mdlé jsou bez moci
a spí po dlouhé nemoci
a neprocitnou ani.

Je hříšný večer, večer mdlý,
ni zvony mé se nemodlí.

A zbožné mraky dále jdou
se svojí marnou modlitbou
a s tichým smutkem jejím . . .
A moje rusá nálada
mdle usmívá se na lada
a ironisuje jim:

Je hříšný večer, večer mdlý,
u nás se nikdo nemodlí.

IX

Byl deštivý soumrak — a vítr se za řekou bál,
a světla se bála. a báli se nemocní psi,
již bojácně štěkali chvílemi z rozmoklých skal,
oh — báli se od včera, báli se do prázdných vsí.

Ač včera již na večer hnali je důtkami z bud,
než odešli za řeku, vítr kde bojácně pěl,
psi nemocní štěkali, štěkali z rozmoklých hrud,
a hlas jejich vychrtlý chvílemi zimou se chvěl.

Neb v chalupách při lampě zkoušeli broušenou
zbraň,
a k půlnoci teprv, když běhoun se vesnicí hnal
a smluvené heslo dal: Staniž se — staniž se —
staň! —
psy nemocné za klení hnali až do rodných skal —
a sami se srotili, sami na rozmoklou pláň.

X

Snad na sta jich sedělo uprostřed náměstí kol
prázdných stolů
(byl slavnostní večer a jejich bůh zažehal po
nebi síru)
a zraky jich s oblohy šilhaly pokradmu k radnici
dolů . . .
oh, v městě si chytili biskupa pro jeho zuřivou
víru.

Oh, chytili tlustého biskupa, jídával boha, prý,
svého
a posílal proti nim lancknechty, posměšně tupil
jich víru —
dnes slavnostní chystají večer si z biskupa, z
biskupa ctného,
a jejich bůh k hodu jim zažehá po nebi dusivou
síru.

Tak ztrnule seděli hladoví uprostřed náměstí
spolu
a zraky jich dychtivě šilhaly k radnici od prázd-
ných stolů.

XI

Již před týdnem spravoval koženou zástěru
ohlodanou . . .
dnes čekal, až zajde jen ospalý měsíc a
lancknechti usnou —
když zašel a usnuli — osedlal vychrtlou herku
svou hnusnou
a podhradím tichounce projel, jí bruče své: da,
da, da—nou.

Přes pole pak klusal, než v chalupách zhasnou
a čekáním usnou —
než zhasli a usnuli, k podloubí přiklusal, zjasniv
své rysy,
a na liščí ohon pak přivázav herku svou spocenou,
hnusnou,
po předsíních zpíval: já kupuji krysy — já
kupuji krysy!

Pak v půlnoc, když skoupil vše, zadrhnul zástěru
ohlodanou,
a v krajině bázlivé, v krajině temné a v krajině
dusné
jel na herce vychrtlé, na herce spocené, na herce
hnusné,
pod vousy své rusé jí bruče na zkonejšenou
svým tenorem chraplavým: da, da—nou—da,
da, da—nou.

XII

Již mrtvo vše, již mrtvo vše, kraj ani neza-
vzdýchá —
a marno vše, a marno vše — ten tam je vzdor a
pýcha,
ryk msty již nikdy nezazní zde do mrtvého ticha.

Tlí v polích marné modlitby na tělech hnisajících,
těch, kteří známku geuzovství ve vpadlých měli
lících
a kteří mstili, mstili ji na Kroesech hodujících.

Po polích sirné plameny nad mrtvolami svítí —
oh, moje Manon ješitná — hle konec, konec žití,
jen plačte s mojí violou — i její struny cítí:

neb mrtvo Geuzů království — oh, musilo tak
býti.

SMÍŠENÉ BÁSNĚ

SLOKY

Nach západu je ztřísněn mraků tuší
a na vše lehá tichý nádech fialový . . .
Pojď, Lásko má, ty ve rtech s mystickými slovy,
pojď, půjdem' ve kraj vyvolených duší.

Ve kraj, kde němá zrcadla jsou vody,
kde v chorých asfodélech bují bolehlavy —
tam na těch březích k sobě nachýlíme hlavy,
svým duším chystajíce cudné hody.

A budem' bloudit v sebe ponořeni,
jen prsty naše v stisku budou hovořiti,
až dojdem' tam, kde prostor v Neznámo se řítí,
kde tichý val svůj zvedá Zkonejšení.

PŘEDTUCHA SMRTI

Já tě miluji, ale nelituji — ty musíš zemříti.
WALT WHITMAN

Když vůně podzimi mou duši hořkem sepnou
a chladnost náhlých šer v ni stříká svoje tuše,
tu v tichých nápřazích se všecky vzryvy vzepnou
jak třtiny průvanův a bouří ve předtuše,

a ona ve svou hloub se kácí nedohlednou
a v strachu intimním se, křehká, děsem lomí —
před vzporem Smrti (v zárodku jenž vrstvou
lednou
se dává dlouho tušit) že se uvědomí,

že sledním hybem prorazí ve stydlém pláči —
a na mžik vzepře hlaď tu tajuplnou,
tak mučivě jež v záhadu ji věčnou tlačí —
však na mžik jen, než vše se zavře černou vlnou.

SENSACE V POLOSNU

Lilije!
Jsem strašně spit tou bělí vaší...
zavírám oči,
vlastně cítím,
jak se samy touhou po tmě zavírají —
ó, bože, díky — tma je — vidím tmu jen —
sametově hebkou tmu,
tmu černou, zahořklou,
tmu sazí...
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
...chumle ve tmě,
nějaké bílé chumle —
kde vzaly se ty bílé chumle jepic?
Tma od nich bělá, bělá intensivně,
bělá beze zvuku a mrazivě — ach, to je běli!
Já po celém ji cítím těle
a nejvíc na prstech tu mastnou běl,
i v žilách cítím ji — a já jsem všecek bílý
a dusím se tou bělí, co jí všady,
chci křičet o pomoc,
však zoufalá ta myšlenka má zmítá se v té běli
chaotické —
v běl taví se tou bělí, bělí bezezvukou,
jež se všech stran se na mne sype práškovitě
a ztlačuje má gesta,
ach, nekonečná běl...

MALÍŘ INICIÁL

Ó hrůzo apokalyptických draků,
jež ukrýváš se v spirál hustém loubí
před něhou Pravice, jež kyne z mraků
a sype zrní v bezednou kams hloubi . . .

Jaks často plála z rozkroužených zraků
a pilou projížděla všemi klouby
těch, již tě vdechli do mystických znaků,
v spleť plamenův a v archandělů trouby?

Těch, kteří prosnili svůj život celý
se štětcem v ruce, v duši s orlem Jana
v uzounké kleci klášterní své celi,

již opouštěli chvilkou na nešpory,
by vssáli novou sílu v svoje póry,
by orel jim hřměl nové: Hossiana!

NÁVŠTĚVA

Jiřímu Karáskovi

Jsem uzamčený pavilon v dnech slavné Návštěvy,
jejž postavil Kdos v dobách bizarrních
(ty dávno byly — či snad vůbec nebyly?)
v kout parku zapadlý, v střed nedotknutých
vod...
Snad po věky už obrůstal mne bolehlav
(neb když jej požali, byl, prý, ho celý stoh,
že spálil všecku vegetaci ostrým dýmem svým);
a těch včel na jeho květech, duše má, těch včel...
(Ó zžíravé plameny bolesti! Ó nemocní,
jimž k občerstvení podávaly milosrdné sestry
med!)

Dnes přišli dělníci po můstku visutém
(neb den je slavné Návštěvy) a přišli s kosami;
slyš! — jak se tiše klade pode rythmy jejich
plných rozmachů
(ať stříká jed!)
Přišli —
a vsadili pár labutí v střed opuštěných vod,
viz — nenadálým děsem plaší se a bijí perutí
(ó spadlé požáry v klín jezera,
ustydlé a šerem povadlé v dně tlících jeho vod!).
Žnec jeden prožal si už cestu bolehlavů dýmem
houstnoucím,
má zřítelnice rozšířené (děsné symptomy!),

a druhý, třetí .... celý zástup jich ....
a v serii gest lomených, z nichž cítíš čišet děs,
přes rty jim padá somnambuly hovor bez akcentu
dutě plechový:
Ó — slavná Návštěva — Návštěva jde — intimní
Návštěva ...

Už klíče chrastí ve dveřích ...
Sklo zrcadel se budí z těžkých snů
a vyjeveným pohledem se snaží chytit
nejjemnější hyb
(jenž při vstoupení objeví se Vaším obrysem)
do rámce zrudlých zlat a plyšů pobledlých ...
Už klíče chrastí ve dveřích ...
Bizarní hrdla majolik, v dně jejichž vzácné vůně
spí,
se chvějí touhou vydechnout je, třeba věkem
setlelé ...
(vždyť Vy je máte tak vášnivě rád!).
A zašlý email na kyvadle hodin nástěnných
se chvěje touhou rozhoupnout se v neslyšeném
nápřahu
a prorazit to ticho ustydlé v kout nejzazší
a dohrát slední akkord Chopinova adagia,
jež strojek nedohrál tak dávno, dávno již ...
Už klíče chrastí ve dveřích ...
Roh lesní s flétnou rozeschlou,
jež plny prachu visí na zdi skříženy,
se chvějí touhou vylouditi z duší svých
to duo zapomenuté Vám na počest

(to oblíbené duo markýzy, vlas jejíž v kryptě tlí),
to duo v nocích májových,
jež chvělo v nokturnech do spících alejí
své melodie, plné mollových a tklivých přechodů,
tak dávno, dávno — ach, tak dávno již.

Dveře se otevírají ....
Ó slavná Návštěvo, Návštěvo intimní!

PRAELUDIUM

Mé duše v zpustošených záhonech
jar budoucích se kouří vonný dech
a v rozespalé ticho, touhou znavené,
mží z dálky příští hudby, měkce zladěné ...

A duše zdivena se na svém loži chví
(na loži hříchem neskojených lilijí)
a do mlh pospíchá — na rukou Panenství
již znechucené nesouc v požár orgií ...

Na rozespalé ticho, měkce zladěné,
mží z dálky příštích hudeb tóny znavené,
a jejich vlhký, delikátní dech
již předehrou vlá v pustých záhonech.

V RAKVI

I

Mám oči zavřené — či otevřené? ... ani nevím. Vždycky tma. Ležím nehnutě a cítím ruce na prsou semknuty — a jakoby něco svíraly, něco tvrdého, co mne tolik tlačí, co mne vlastně probudilo z toho bolavého spánku ...

Ticho a ticho. V něm houpá se má myšlenka — tak známě umdlená po marných pochodech v pohoří *Neuvědomělého* — houpá se — tam a sem — tam a sem — tam a sem, v tak příšerně volném kmihu ...

Já bych se rád pohnul — ale nemožno ...

Někdo jde mimo v tmách volným krokem, volným a tak slaboučkým v tom tichu! Kdo to? Namáhám své zřítelnice do svrchované tmy — a on jde pořád stejně. Musím na něj přece vykřiknouti: *Cizinče!* — Cizinče! — Kdo jste? ...

Vzkřikl jsem, nebo ne? Zdá se mi, že ne! Aspoň jsem nic neslyšel — ale přece — cítil jsem pootevřená ústa a slabý tlak jazyku na podnebí ...

Ano, vykřikl ... Teď jde poněkud rychleji — bezpochyby slyšel mé volání. Zdá se, že je to velice znavený *Pocestný*, jenž putuje z nesmírné dálky, jenž však putuje *ve* mně — ano, ano — a jenž zlehounka mi tiskne sepiaté ruce na přátelský pozdrav ...

Ach — to je mé *Srdce*, tlukot mého vlastního

Srdce ...
Ale co jsem dnes tak sláb? ... kdybych se mohl pohnouti a ohmatati to tvrdé, co mám v ruce, to mastné, co mne tolik tlačí a děsí ...
Ale kde pak je *Marta?* Což? nesedí u mne? — že nesedí? Opravdu. Necítím ani jejího dlouhého pohledu na své tváři: *Marto, Marto,* kde jste — nábožná sestro?! Není u mne, není — a taky neslyším zachřastění stříbrného růžence ... to už by se mohla dávno přece pomodliti ten svůj Otčenáš nebo Zdrávas — — — pomodliti? za koho se to vlastně modlí; snad za mne — a proč? ...

II

— — — to již musím asi dlouho ležeti — — —
Co pak jsem zase zaspal den, že nevidím toho úzkého zelenavého obdélníku zakrytého okna nad svou hlavou (neb musí mne chrániti před suggescí sladkého světla *Úplňku) ...*
A ten *Pocestný* v mém nitru jde pořád tak zvolna — *Pocestný* — musím se tomu zrovna usmáti — a jaká to delikátní ironie ... kdyby ji tak slyšela *Marta ...*
Poslyšte — *Marto,* povím Vám — poslyšte — povím Vám delikátní ironii o *Pocestném,* jenž jde z dálky a jde ve mně — přisedněte blíže ...
Ani hles. Ticho a tak divné ticho! Co pak tu není *Marta? — Marto! Marto!!* — Milosrdná sestro!!! — Snad jste mne nenechala samotného v opu-

štěnosti té komnaty — ví, jak se děsím... ale ta vůně tu také nebývala — ta syrová, jakobych ležel na jedlových hoblovačkách — ta studená — jakobych ležel v jílu, v mastném, studeném jílu... Ach *to* je divno, *to* je divno.
A to tvrdé mne pořád tlačí v sepiatých rukou — co mně to jen vtiskla *Marta* do ruky! Rád bych — ale... Počkejte! Ticho! Co to? ... útržky sborového zpěvu (to asi zpívají nábožné sestry Kristu na nešporách) — jako by to válo z nesmírné dálky, je to tak tiché a zní to tak smutně a dlouze — — — teď to zahrčelo jako vůz a přidušeně zatepalo v cestě, posypané pískem, jako kopyta koní — a zrovna nade mnou, nad mou hlavou... A už je zase ticho, to divné ticho — a studený pot na mých skráních — pot divné únavy jako po nějaké neuvědomělé námaze: *Marto*, slyšte, *Marto*, setřete mi pot s čela ...

III

Ten slepý slavík ani nepípne v zajetí toho zeleného obdélníku ...
— — — ale přece si musím jednou uvědomiti, kde jsem — — — *Marta* tu není — ano — ale hle, co to? vždyť ji vidím, vidím její profil daleko ve tmě, náhle ostře osvětlený profil její hlavy. — Klečí u postele, zelenavý obdélník nad hlavami, má ruce sepiaté nad tou postelí prázdnou, a slepý slavík začíná zpívati plným hrdlem

pohřební hymnus ...
Pozvedám v předtuše divoce hlavu — a něco mně ji surově sráží zpět ... slyším praskot jedlových hoblovaček ... pozvedám sepiaté ruce a hmatám v nich to tvrdé a mastné — zlomená voskovice — vítězné znamení *Smrti!* — *Marto!* co jste mně to vtiskla do rukou — — a pro koho to štkáte nad mou postelí prázdnou — co pak myslíte, že ...
Oh, to mně to najednou stisklo hrdlo, to mně to hučí v uších, to mne to tluče do hlavy ... Déšť krvavě žhavých kapek šlehá mi tmou v zoufale rozevřené oči — vlk dutě zavyl — opět — a ještě děsněji — ne, to jsem já ...
Ano, ano, ona to myslí — a snad zcela jistě. Ale ne! ne!! — Nechci na to ani pomysliti, na to, co snad myslí ... na to, že jsem v *rakvi.* Nejsem! Nejsi!! ... A přece! — Oh, ven! Pusťte mne ven! Vyrazte víko! Dolů ten rubáš! Jsem živý! *Marto!!* Co hledíte! Ano, živý a zavřený v rakvi — v rakvi pod studenou hlinou klášterního hřbitova! ...
Zápas! — Musím! — Dříve než sešílím! Oh!! — Smilování!!! ... Jak bezmocně se tělo mé zmítá! — — Ten úzký prostor láme každý můj pohyb! .. praská! ... Mdloby! Oh, to je tíha!! Plameny — *Marto! Marto!! Svatá Marto!!!*
Ha, ha — ten *Pocestný* — jak kvapí mi na pomoc tmou — ten znavený *Pocestný,* jenž jde z dálky — a jde ve mně ... Ten pokrytec — ten padouch! Teď utíká — dříve ne — až teď, když

uvěznili slunce do jedlového jablka — až teď, když to slunce bolestí vyje, jak je tmy škrtí ... ano vyji... To je pokrytec, *Svatá Marto...!* Pojďte raději Vy a pohlaďte mne, pojďte — chraňte se však kousnouti do toho jablka — má tak lákavou jedlovou vůni! Nebuďte Evou — nebo ono vyje a pálí ...

Mausolea — zvedněte ve vší velkoleposti nářky svých četných mramorů lesklých a roňte slzy, svaté slzy *Arimathejského!* A vy všichni zástupové, připravte se chytati svatou krev do onyxových pokálů svých očí, zaplavených nádherou ... A cisterny, vyssáté do dna — nečiňte mu výčitek — odpusťte spíš — a zalkejte přátelskou soustrastí, kleknouce prostřed žhoucího písku ku hrobu zavátých karavan, jež nikdo neměl odvahy označiti kamenem *Prorokovým!* A myšlenky z domu smutku! ... Vy rekonvalescenti, věznění v stříbrné nemocnici mé lebky, vyšlí teď na cimbuří *Soucitu* vztyčiti černou vlajku na znamení *Bohu!* ... Roztrhněte v žalu pohřebním černá roucha svá až k zemi a kvilte pokrevním nářkem zklamaných synů kmene *Jesse* ... Bědujte, neb nebude ho již ... v křesťanském světě na všech zvonicích se chystají teď zvoniti smuteční hranu ...

A *Golgotho*, ty dcero nářku, ty dcero smutku! Jen těsněji se zabal v černý plášť hoře a zoufej nad osudnou ztrátou dne. Neb viz! ... Již zapalují andělé noční černé pochodně na znamení své moci a slávy, prozpěvujíce tendenční chvalozpěvy po všech obzorech zaslíbených zemí.

A šílené nokturno tajemného Oboje posledního Soudu běduje otevřeným oknem a osamělým, jež hledí ze západního průčelí dávno opuštěného ho-

spice, postaveného ve chvílích sladké zahálky na pohoří *Ticha*.

(Příšerné, nehybné stíny černých magnolií bez hlesu čekají na břehu, připraveny k odletu ku břehům zaslíbených zemí, a povadlé helianthémy štkají tam poslední pozdrav, zavírajíce žluté tváře své, smutny, že, nevonné, nikdy ještě nevydechly mu na počest nějaké vonné modlitby ze svých rozsáhlých zahrad . . .)

Ani slz již! *Pontský* již obmyl své neposkvrněné prsty ve vonných proudech mé duše a zmateně odchází z domu viny houpavými kroky orientálovými, dušenými černým kobercem blížícího se *Soumraku*, po schodišti němých snův . . . Odchází, bolestně hledě v krvavou féerii barev.

Šťastný! — není vinen hříchem toho hladového davu, jenž táboří v hornatých předměstích mé duše již po dny a noci se smrtelnou kletbou na rtech . . .

A ONO teď velikomyslně, bez jediného protestu padá s obzoru . . . padá s úsměvem, šeptajíc v ekstasi *mně*, mně vyvolenému po pravici: Dnes ještě budeš se mnou v Ráji.

MODLITBA

To přišla v chvílích tiché beznaděje, kdy mé choré *Myšlenky* se svíjely v křečích *Zoufalství* na kyprých polštářích bezesné *Noci* a trhaly k příštím hodům vonné oranže v černých zahradách *Ticha.*

V chvílích *Zoufalství* přišla ...

Včera zrovna vykropili *Svati Tři Králové* naši společnou jizbu, pálili mošus na znamení věčného míru a zanechali po sobě nad vchodem tam ty tři značky ...

V chvílích *Zoufalství* přišla jako svítivá hallucinace *Vzkříšení* na zděšené žoldnéře stráže u odhalené náhrobní desky ... Přišla a rozžehla olej v černém krystalu *Mlčení,* jenž teskně ozářil stříbrné večeřadlo mé lebky a primitivní stůl, bíle prostřený, kde stála prostřed stříbrných svícnů s oharky dávno vyhaslých hromic, zhalena v černé závoje *Tajemství,* zlatá monstrance ...

Tu všechny, choré, vstaly z horkých loží svých a poklekly na studený mramor za nízkou mřížkou oratoria, bázlivě sepiavši ruce. A ona — klonila se k nim soucitně a líbala žhavé jich čelo, poskvrněné nevěrou, svým bílým rtem a mystickým dechem zapomenutých legend středověku ovála jejich moderní znavené skráně. Venku bylo bouřlivo, davy nevěřících tam nerozhodně stály na náměstích a v přístavech v prudkých nárazech jižního větru, čekajíce na přistání cizinských

lodí — a tady tak ticho . . .
Dodavši jim odvahy svým úsměvem vonným, klekla jim v čelo až na nejvyšší stupeň obětnice a otevřela dávno zavřený missál *Minula*, kde v setlelých listech žhavě zahořely miniové noty, a zpívala sváteční: *Vere dignum* . . .
A ony, mé vyssáté myšlenky, těžce sklonily hlavu k svatým svým ňadrům a poslouchaly slavný zvuk chvalozpěvu, jemně dušeného drahocennými kožešinami, napuštěnými a rozvěšenými po úzkých stěnách *Svatyně* . . .
A přišly i ostatní, jež nerozhodnuty čekaly venku na náměstích, a zbožně klekly, sepnuvše ruce. Bíle oděny zatopily svými rouchy večeřadlo, předsíň i daleké černé obzory nekonečné *Noci* a přistoupily ke generálnímu vyznání svých hříchů . . . A za neustálého zpěvu v mystické ekstasi lámaly nekvašený chléb *Útěchy*, máčejíce jej v teplých slzách *Odpuštění* . . .
To přišla v chvílích beznaděje, kdy mé choré *Myšlenky* se svíjely v křečích *Zoufalství* na kyprých polštářích bezesné *Noci* a trhaly k příštím hodům vonné ovoce s černých stromů *Ticha* . . .
V chvílích *Zoufalství* přišla a klesla před bíle prostřený stůl v stříbrném večeřadle mé lebky, kde *Svatí Tři Králové* včera pálili mošus na znamení věčného míru . . . a zanechali po sobě nad vchodem tam ty tři mystické křížky . . .

JÁ ČESTNÉ UZAVŘEL BYCH PŘÍMĚŘÍ

Já čestné uzavřel bych s Tebou na čas příměří
a čisté praporce bych s římsy v jižní větry vyvěsil
a chladné svítilny bych v zhaslém Paláci svém
chvatně rozžíhal
a sličné komorné bych opět k Tvojí službě uprosil...

A po svých zemích vyhlásil bych smělý manifest,
by zmlžily se v novém Zrcadlení modré sady
Tvého Soucitu,
by nebe zlatě prosvítilo v sienkových parách nad
nimi
a všechen *rod* by schvátila ten večer chtivá vášeň
Souloží...

A třeba by to bylo naposled! — Tvá ňadra ne-
vyrostlá...
Tvé boky, dosud nezralé... Tvé nohy, ještě
hubené...
V tom všem je hřích po konsenkracích Tělo ha-
nobit,
hřích společný všem našim přesyceným mužsko-
stem...

Já uzavřel bych s tebou na čas vlídné příměří
a po svých zemích vyhlásil bych smělý manifest,
a třeba by to bylo naposled!... Má nevzrostlá...
Ty chceš!
Oh sladké zničit-se a divě profanovat příští Slav-
nosti.

PODMOŘSKÁ KRAJINA

Přes zasmušilý les stín nepřátelských flotill
se přenes' ve strachu, by přistál k nízké zemi . . .
vše chvatně povstalo, i zimomřivý motýl
se těžce zapotácel mezi dahliemi . . .

Zde nikdo nevolal a nezakotvil do dnes,
zde v sadech nevonných, jež přijal jsem v své léno,
bych zloupil paláce, vše cizí jmění odnes' —
by zbyla *Bázeň* tu a *Moje* tajné jmeno . . .

Je večer zženštilý a nad obzorem vody
cos teskně plápolá sem lesem promočeným . . .
červánky půlnoci . . . a za pohořím Shody

na poplach zvoní už . . . Oh, běda komukoli,
kdo váhá teď a spěchá městem zatopeným:
lilije volají, rty plné hořké soli.

SVATVEČER

Tajemné nápěvy *Soužití* v půlnocích intimních
Letnic
v závratích bolestných nervós dech bývalých
librett mi přival . . .
na záhon zpozdilých růží, na nádheru bývalých
květnic,
na rozkoš prvého polibku, na rtech jenž dosud se
zhříval.

Nevinná, na lovech zlomený pohled se bojácně
přenes' . . .
Vzdálená kantáta zvonů se z krajů Tvých
ztlumeně chvěla
(voněl v ní diskrétně pálený mošus a pálený senes
na smlouvu míru) — a budoucí ňadra cos chtěla,
cos chtěla . . .

Svatvečer . . . Plameny muškátu přenesem'
v nevonné sady,
v komnatách shasnouce umdlená světla, a
zasednem' spolu,
nezvaní, v rodinném kruhu a v tradicích
Šeheresady
pozorné *Přítomné* nadchneme k nějakému
svatému bolu . . .

BOLESTNÁ

Tvých žalostí nesmělé vlny a diskrétní žalmy
já marně na kovová zrcadla chytit se snažil,
ó Bolestná, léčivý vítr z *Tvých* sadů ač vál mi
a zažloutlé illusí listí v *mých* srážel a větve mé
nažil . . .

Na úbočí smutečních visí já najít Tě mínil,
do naivní rythmiky pastorál skrytou Tvým
smutkem,
a našed Tě v ústraní plakat, já z hříchu se vinil,
však síly jsem neměl už vrátit se s troufalým
skutkem . . .

Byl třetí den pohřbu a nikde již nebylo přátelské
ruky,
hrob při vchodu střežen byl stráží jen sesilovanou,
vše prchlo — i bývalých věřících neznámé
pluky . . .

Já bál se k ní přistoupit . . . Sama když najednou
suše
slov několik pronesla, na mne se nervosně dívajíc
stranou,
tak jak by se prozradit bála, že pláče — má
Duše.

NA BLÍZKÝCH POHOŘÍCH

Na blízkých pohořích za tichých nocí, kdy v matných plochách nejisté selenové záře třpytí se nejvyšší hroty ledovců v magnetickém odlesku vlahých půlnocí italského nebe, tuším Tě přicházeti, Spřízněná moje. Přicházíš mne navštíviti z dalekého Severu z krajin rodinných tradic . . . Přicházíš pod způsobou vždy jednoho a téhož zpívaného tónu jako tajemná Píseň v dlouhý advent čekání mého zvěstovati mi ono tajemné poselství . . . Jsi tolik ve své bělostné košilce podobna onomu andělu zvěstovníku Neposkvrněného Početí, andělu, jak ho známe z tupě řezaných dřevorytů obrázkových biblí, v nichž četla pokolení zraků dávno vyhaslých.

Ač ti beztaktní uzavřeli mne přísně střeženou Karanténou, přec budem' ve dnech náhlého tání na vysoko položených lukách trhati protěže, sblíženi jsouce intimním vlněním naší panenské, dosud nesmíšené krve. Budeme je trhati s míst sněhu a ticha . . .

To bizarrní kvítí . . . Mám je tolik rád, já delikátní a spřízněný uměleček, jenž v subtilnosti a odlišování spřízněných tónů jedné chromatické škály složil všechno své Uměníčko. Ty hvězdice suché, sametového hmatu a lesku . . . Dám Ti je pak v kritické chvíli rukou chvějící se neznámým jakýms rozčilením v diskrétním a taktním pohybu (jenž charakterisoval kdysi mrav pánů na

dvoře kteréhosi Richarda) za vypiaté a rozpučelé prsy, plné dozrávajícího mléka příští matky, jako symboly Cudnosti a našeho Studu...

Ó SMUTNÁ PÍSNI MÁ . . .

Ó smutná písni má, zde Jeho stopa v tichu kvetla,
zde na žíznivé rty mu sladká mléka natryskla,
sad bez útěchy vůně zbyl a bez radostí světla,
snů barvy vytáhla nám Jeho chromatická skla.

Ó smutná písni má, chceš nezapřenu sebe najít?
Jdi po stopách, jež nechal Jeho vlivuplný lov,
slyš tichý pláč, jejž doved' v něhu příštích poupat
ztajit,
slyš hudbu vzdálenou, jak suggeruje z jeho strof.

Ó smutná písni má, tak hrdá ještě do dnes, do
dnes,
nic nezbylo již, nežli v Jeho štědré léno jít,
v ty sady zděděné, kamž všecku vonnou kořist
odnes',
kde zbyl nám oběma jen vydědený, chudý byt.

Ó smutná písni má, ve znavenou hru Jeho videm
a v alej Spříznění (když všecko už se chystá spat)
my s vyčítavou dosí pozdě k ránu přijdem',
až vody v bílých dálkách budou opadat.

A rudá světla muškátu já přinesu Ti ze tmy
a hudbou jemných koncertů Tě zlehka naladím
a z nápěvu, jenž z Jeho věží ku pozdravu slét mi,
já ve Tvou flétnu skleněnou tón čistý nasadím.

INTROITUS

Svou jásavou Píseň chci kovovou surdinou ztlumit
a záclony nespustit budoucí vichřice silnému vání,
svá kovová zrcadla zázračným vínem chci smýt,
bych mohl je vystavit v požárech července
k vyzařování,

a touze své nesmělé vstříknout chci odvahy do žil
a vlněná roucha svá prostřít Tvým krokům po
nádherných schodech,
by dědičný úsměv mých matek zas v krvi mi ožil
a dědičný smutek mých otců si z hluboka,
z hluboka oddech'.

Na rozcestích, kterými bude Ti za nocí jíti,
já rozkáži Písni své rozžatou pochodní cestu Ti
značit,
a sám budu, rozechvěn, pro tebe trhati kvítí
a do amfor hojivý olej Ti ze květů v dlaních
svých tlačit

a ve chvatu páliti krystalů fosforné hrany
a ve stříbrné poháry líti svých nálad mdlá, zelená
vína,
bych dal Ti pít na prvý povzdech Tvůj
potlačovaný
a úsměv Tvůj zachytil milostný pro Tvého prvního
syna.

Až přijdeš pak v mávání pochodní do mojich
zahrad
a podáš mi ruku a diskrétně řekneš: Můj
Očekávaný —
nechám své orchestry hymnický *Introit* zahrát,
ke slavné mši Lásky již dávno mnou nadšeně
komponovaný.

PŘÁTELSTVÍ

V noci kdys, pohan, cválal jsem k Severu na
ohnivém oři,
když silný proud Tvého již světla mne zasáhl
v temnotách, druhého Pavla,
ve Tvé bych uvěřil Umění . . . Čekal jsem, až
nebesa vzhoří
a jitro až na sprahlé rety mi kouřící rosu Tvých
modliteb navlá.
Tajemné přátelství naše se stisknutím rukou snad
neuzavřelo,
to chytlo v nás náhle kdys tajemným vzepláním
sourodých fluid,
hranolem písně Tvé světlo mé v sítnici vidmem
se chvělo
a bolestně bodalo, kdykoli Tvému jsem vlivu
chtěl v ústraní ujít . . .

Sepnuté ruce když první Tvůj pozdrav pak
z dálek mně ovál
a slunce Tvé vyšlo a zrak můj v něm s Tvojím
se zvědavě skřížil,
okamžik ten mne svým šlehnutím pro vždycky
atropinoval,
jak oko své v tajemství Tvého jsem Zjevu tak
dychtivě vhřížil . . .
Hvězdy v něm chytaly, ohniska světů v něm
gravitovala,
a uprchlých staletí šumot v něm, zázračným

dotykem probuzen, hýřil,
hlasy v něm vznikaly, stichaly, nade vším
vichřice vála,
a modravý paprsek tajemství mlhami středem
až k srdci mi mířil.

Nechej mé Písni se sněžiti na Tvojich Islandů
ledy,
a na Tvé pustině v postních dnech hnísti si
mystickou mannu,
k měděným branám Tvých Emaus ať poutník
pak vyslán jdu bledý,
a v žlutém večeru před nimi se svojí skleněnou
flétnou ať stanu
s výkřikem: Čistý můj hlas je týž — prostorem
nesmíšen zalét' —
mohl bych dojíti v domě Tvém účasti jednoho
z virilních hlasů?
Nesu Ti víno, jež v slujích mých vápených zrálo
již sta let
na kovových deskách, bys hluboké Tajemství
zrajících vyryl v nich klasů . . .

Potom zas vejdu v golf, který v Tvůj přístav
mou flotillu vnesl,
— a struny mých viol by v kajutách zahrály na
odchod ve Spoluznění, —
na stěžeň, zatím co na vody černý mrak motýlů
klesl,
já vyvěsím výstražnou svítilnu, aby mi svítila

zase až do rozednění . . .
Tajemné přátelství naše se stisknutím rukou snad
neuzavřelo,
to chytlo v nás náhle kdys tajemným zapláním
sourodých fluid,
krystalem písně Tvé světlo mé na plátně duše
se chvělo
a bolestně bodalo, kdykoli Tvému jsem vlivu
chtěl v ústraní ujít . . .

CHEVALIER LAUDA-LAUDAMUS

Šel v půlnoci přes vlažná pole — již patrně
znaven —
měl za pasem přílbu a vlasy měl jemné a bledé;
i oči měl bledé a kosatce ve štítě bledé . . .
Šel, z vasalství vyhnán, šel do polí . . . Na
venek . . . Na ven . . .

Tři kosatce žluté a bledé a štíhlé měl v erbu,
a LAUDA-LAUDAMUS kol v marcejské latině
zašlé a bledé . . .
Ten podivný rytíř i na přílbě péro měl bledé;
oh, *lauda-laudamus* — měl zálibu dávno v tom
verbu.

Šel v půlnoci přes vlažná pole, šel s vlajícím
vlasem,
na meči svém přílbu a na přílbě pentlení hnědé —
a když vyšel v své pižmové vůni a bledé —
ten podivný rytíř — on s přilbicí za útlým pasem!
svým pěstěným, hluboko laděným savojským
bassem
teď zpívat si začal: o luně, prý, smutné a bledé
a oři, jenž jede, jenž jede, jenž jede, jenž jede . . .

Oh, chevalier *Lauda-Laudamus!* On s kosatci
v erbu!
Už páže měl značnou, prý, náklonnost k tomuto
divnému verbu!

KOUSAVÝ ROZHOVOR

Sacrebleu, une marquise et un marquis
d'aujourd'hui: ce sont deux cochons. Hé?
VOLTAIRE

Má markýzo, máte mě ráda? He? — Možná,
že ano.
Můj markýzi, máte mě vy snad rád? — Možná,
že ne.
Že v noci jste ani nepřišel. — Přišel až ráno.
Hm, to byly ovšem mé dvéře již uzamčené.

Nu ostatně, mon cochon, stejni jsme. — Možná,
že ano.
Však vy tedy jako muž horší — ne? — Možná,
že ne.
Vždyť klepal jste tolikrát v noci. Ba, někdy až
ráno,
a veřeje ložnice markýzky byly *vždy* otevřené.

A četl jste markýzi . . Voltaira? Možná, snad
ano.
Vy, Markytko, dokonce Fausta snad? — Ne,
jistě ne.
Já, že vždycky Mefisto klepával pozdě až ráno.
A Markytka nechala dvéře vždy pro něho
otevřené.

REKONVALESCENCE

Já viděl, nad daleké, daleké ledy
jak vyšel kdys měsíc tak smutný a bledý
a lhostejný — nad mojím lhostejným hledem —
a lhostejný v světle svém smutném a bledém,
neb nemohl usnout i pod vlažným ledem,
i lhostejný nad tím, že nasákl jedem.

A v dalekém, zšeřelém, zborceném ledu
mu vězněný slavík pěl v jódovém bledu,
neb nemohl usnouti pod vlažným ledem.
a nemohl usnout v světle tom bledém
a smutném a bázlivém, nasáklém jedem,
neb nemohl usnouti pod vlažným ledem.

Pak najednou stichl — a v dalekém ledě
se rozvoněl červený hyacinth bledě —
to zapadal měsíc nad zborceným ledem
ve světle svém lhostejném, smutném a bledém . . .
A hyacinth voněl, ač otráven jedem,
a hyacinth kvetl, ač na stonku hnědém,
a hyacinth vadl, ač nad vlažným ledem.

Já viděl, nad daleké, daleké ledy
jak měsíc kdys vyšel tak smutný a bledý,
a slavík se rozzpíval nad vlažným ledem
a hyacinth rozvoněl ve světle bledém
a vše bylo vlažné a nasáklé jedem,
a vše bylo bledé před lhostejným hledem.

MDLÝ VEČER

Mdlý večer, měsíc stonavý,
kus stříbra v řece třesavý
a světlo pižmem navlhlé.

A pravda — zvony stonavé
dnes nevzpomněly na Ave —
však Clitander zde v noci, hle . . .

Je bledý, mdlý a stonavý
ten tulák vždycky kousavý,
však vždy též plný soucitu.

Ač struny v stříbře tavené,
přec dneska mdlé jsou, znavené —
hrál marně, chudák, v noci tu.

Cos divného jej hnalo, hle,
do noci pižmem navlhlé
a jemnou touhou omdlelé:

dva prsy byly stonavé
a jeho prsty láskavé,
i muselin prý soucit měl.

A struny byly pokorné
a jeho prsty pozorné
a Clitander též soucit měl . . .

Však ztratil všecku náladu,
než dopěl tesknou balladu —
teď civí v stříbro zelené...

Mdlý večer, měsíc stonavý,
kus stříbra v mlhách třesavý
a světlo pižmem navlhlé.

Hle stříbro mdlé a zelené,
horečkou dlouhou spálené,
a světlo pižmem navlhlé

a Clitander zde v noci, hle,
to zpívá, zpívá vlažnou tmou
mou bledou mši a ješitnou.

HRÁL KDOSI NA HOBOJ

Hrál kdosi na hoboj, a hrál již kolik dní,
hrál vždycky na večer touž píseň mollovou
a ani nerozžal si oheň pobřežní,
neb všecky ohně, prý, tu zhasnou, uplovou.

Hrál dlouze na hoboj, v tmách na pobřeží,
v tmách,
na plochém pobřeží, kde nikdo nepřistál:
hrál pro svou Lhostejnost, či hrál spíš pro svůj
Strach?
byl tichý Pastevec, či vyděděný Král?

Hrál smutně na hoboj. Vzduch z hluboka se chvěl
pod písní váhavou a jemnou, mollovou . . .
A od vod teskně zpět mu hoboj vlhkem zněl:
jsou ohně marny, jsou, vždy zhasnou, uplovou.

VEČER TESKNÉ NÁLADY

Je večer — černé mraky jdou,
jdou nad vodou, jdou pod vodou —
a teskná, šerá krajina
se pod nimi chvít začíná.

Je večer — mraky k městům jdou,
jež dřímou v mlhách nad vodou —
a k jejich věžím nehnutým
jdou krokem tichým, sehnutým.

Jdou mraky k věžím, marně jdou
s tesklivou, lhavou modlitbou —
jdou za vodu, jdou za lada,
kde Bojácných je nadvláda.

Jdou mraky v dálku, v dálku jdou,
kde kleknou s tesknou prosbou mou —
tam za vodou, tam za lady
u večer teskné nálady.

KUPLET

při biskupské hostině v Avignoně 1368

Šel biskup s hlavou svěšenou
a vrátkou chůzí, vrátkou měl,
šel pustou nocí, pustou tmou,
a tenký stín ho provázel,
stín tenký, lancknecht Variwel.

Šel od zpovědi z Château-Gell —
kde přes půlnoc se pozdržel — — —
Lanckrabě paní slíčnou měl,
ač nemocnou prý — žel! ah, žel! —
však přec mu kde kdo záviděl.

Měl slíčnou choť, však dosti ctnou,
tož jaký strach by, jaký měl
lanckrabí pro choť nemocnou —
vždyť biskup, když k ní večer všel,
tak zbožný výraz, zbožný měl . . .

Však ráno vzteklý lanckrabí,
jenž slíčnou paní, slíčnou měl:
že lhala by, že lhala by,
dal pověsit — ah, žel! ah žel! —
než teskný den se rozšeřel:

neb když k ní přišel znavené
a chtěl se sklonit k jejím rtům,
oh, nechtěl věřit! ne! ne! ne!
shléd' na posteli cingulum,
zcuchanou albu . . . tral la lum, tral la lum . . .

STUDIE A REFERÁTY O VÝTVARNÉM UMĚNÍ

TRAGEDIE ŽENY

CYKLUS OBRAZŮ ANNY COSTENOBLOVÉ

JOSEPH SATTLER

Těm, kteří si zamilovali příliš hrobové tiše v galeriích starých mistru — těm, kteří se utíkají z kramářských boulevardů dnešku v mlčelivá podloubí dávno opuštěných mincoven v odlehlých, sestaralých, tmavých čtvrtích — těm melancholickým a snivým adoratorům všeho zapadlého, dávného a zapomenutého bude p. Joseph Sattler vždy vyvoleným. »La grâce des choses fanées« — tato antifona p. Mallarméova prodlužuje svou vleklou a lahodnou melodii nad celým jeho dílem. Stejně dalek všech moderních mistrů, vtiskl svému jemnému a duchaplnému umění zvláštní, tradicionellní, archaistický ráz. Začal tam, kde skončili Dürer, Cranach, Kulmbach a jejich žáci. Ačkoli v některých kresbách jeho zdá se nám stihati reminiscence tu na Holbeina ml., tam na Lukáše Cranacha, nebo zase na některé scény z rytin Adriaena van Ostade, je to jen společné prostředí, které nás klame; dovedlť p. Sattler vtisknouti všady ráz zvláštní své podivuhodné, groteskní personality. Zázračná suggestivnost rytin a kreseb Dürerových opět procitá pod jeho jehlou a rákosovým perem. A tato archaisticky tradovaná technika, ten archaistický způsob kresby, na němž labillují zcela moderní názory kresličské o světle, perspektivě a t. d. — to, co tvoří vždy něco sobě navzájem protichůdného, ale přece jen vždy harmonicky vyrovnaného, to dodává i nej-

drobnější kresbě p. Sattlerově onoho známého, appartního, dráždivého kouzla. Hledí na nás všady z jeho listů přísné, tvrdě kreslené tváře podivných, nezvyklých výrazů ve vysedlých lícních kostech a vrásčitých čelech, tváře plné smutku a životní bídy, plné ztajené ironie v sevřených bledých a úzkých rtech, tváře mstivé, lhavé, úplatné a urputné. Městští biřici, pokoutní, rozedraní krysaři, naivní cechmistři, suroví a opilí lancknechti, vychrtlí, hladem exaltovaní Novokřtěnci z Münsterského náměstí, pomstychtiví, zfanatisovaní sedláci z dob Martina Luthra ... Jsou to stylové tváře, styloví lidé, nesetkáme se s nimi na ulicích a nárožích. Jsou to typy p. Sattlerova stylu.
A tak podléháme dokonalé illusi, a celé zapadlé doby Středověku oživuje umění p. Sattlerovo v plné jejich originellní poesii a v pronikavé archaistické vůni. Cykly p. Sattlerovy mají skutečnou historickou náladu a jediný jejich list má více historičnosti, ba, stojí v tomto uměleckém kursu daleko výše, než všecka cenami poctěná plátna, pomalovaná professorskou zběří, jíž se říká »historičtí« malíři. P. Sattler šťastně v sobě kultivoval ony svrchovaně jemné distinkce, kterých se zpravidla »historickým« malířům nedostává — totiž distinkce pro *historickou intimitu*. On dovede svou technikou, v které zmodernisoval staroněmecké mistry, reprodukovati pulsaci doby, její kulturní existenci — a to je vše. Nemaluje jednotlivých obrovských »historických« pláten

pro potlesk mass, nýbrž kreslí své historické cykly pro hrstku intelligentních amateurů. A tak zachycuje vlnu zapadlé doby ve všech fásích jejího pohybu, ve vší její dynamice... Možno tu snad mimochodem upozorniti, že analogicky, s tímtéž uměleckým zájmem, podařilo se problém historičnosti řešiti několika málo šťastným básníkům. Jmenuji jen Paula Verlaina a jeho *Fêtes galantes*, kde doba Ludvíka XIV ožívla ve veškeré adoraci galantního feminismu, a chci-li býti přiléhavým, pak ještě jmenuji několik podivuhodných sonetů Emila van Arenbergh, kde Středověk chycen s celou drsností svého koloritu a poesie, že zdají se býti zrovna textem pod některé z kreseb p. Sattlerových. P. Sattler jest vždy delikátní, vybraný, appartní; miluje všady odstín, vždy specialisuje. Má radši některá desetiletí XV věku než celé officielní století. Miluje jen to, co je v historii zapomenuté a professorským slídičům zapadlé, jen to, co se jim dosud nepodařilo zprofanovati školským memorováním. Nenávidí officielních bitev politických mezi středověkými uznanými suverainy a miluje daleko více pokoutní bitky a šarvátky některého lantkraběte, jenž vzpychl proti svému feudálnímu pánu, než rozhodnou bitvu toho a toho roku u kteréhosi Wormsu. Místo uznávaného náboženství favorisuje pokoutní sektu Novokřtěnců a s krvavě bolestnou ironií líčí v posměšných listech osudy dědičnou padoucnicí trpícího krále-

hrbáčka z Leydenu a jeho poddaných za hradbami Münsteru, obleženého spojenými biskupskými vojsky. S patrným zájmem kreslí tlupy vzbouřených starobavorských sedláků na nočních pochodech. Divokost, surovost, zvířeckost a zchytralost těchto ubohých otrhanců, které zdivočil hlad, nalezla v p. Sattlerovi tlumočníka nad jiné povolaného. A pak přichází Smrt, Smrt téhož tenoru, jak ji vídáme u starých mistrů. Spíše humoristická a mstivá, nežli strašná a majestátní. Smrt jako ironická a vtipná klášterní anekdota; Smrt podivná jako opozděné gesto z dob primitivní gothiky hornobavorského zednického bratrstva; a konečně Smrt, které dává p. Sattler po příkladě starých mistrů tančit, posměšný, tentokráte »*moderní tanec*«.

Schrobenhauseny, kde se p. Sattler narodil, a ostatní hornobavorská města se starými, temnými, středověkými čtvrtěmi, která navštívil a kde prožil své mládí, ta měla na jeho fantasii i zbarvení celé jeho povahy silné, originellní vlivy. Jsa synem dekorativního malíře, byl dán na mnichovské školy malířské. Miloval však daleko více soukromé studium v Pinakothéce, než nudné professorské hodiny. Studium staroněmeckých mistrů, střídané s čtením staroněmeckých současných kronikářů, bylo mu stále sladkým refugiem z akademických banalit. A tak po několika letech studia byl přiveden do Strassburku. V tomto městě, kde umění nemělo pražádných tradic, v tom-

to závětří byl p. Sattler uzavřen jakoby stále prodlužovanou, samovolnou karanténou. Tichá kontemplace byla mu tu jedinou družkou. A jako všichni samotáři, již propadli kontemplaci a naučili se dlouho uvažovati a šetřiti vztah věcí a pak najednou převraceti vzhůru nohama jich logické hodnoty a těšiti se z takto povstalé zvláštní groteskności a bizarrerie, tak i p. Sattler stal se duchaplným, originellním ironikem (satirik bylo by tu už příliš hrubým a neohrabaným slovem), s jemným moralistním nádechem, se stálým však posměškem kolem rtů.

Pramen — vytryskl zcela spontanně, nenuceně a vesele. Pramen ironie. Několik listů zlomyslného úsměvu. Na př. *Vise* — kdesi v koutě lesa zjevuje se překvapenému lovci, ozbrojenému obrovským kreslířským skřipcem, v svatozáři osel. *Svatá rodina* — sv. Josef, elegicky naladěn, neúnavně hobluje, co na metry dlouhé, stočené hobliny vyplňují už celý obraz. *Prorok veřejného mínění* — obrovský hrnec, kol něhož jsou seskupeni všichni moudří a vážní, pozorně naslouchajíce vření hlasu konce století. Toto první album učinilo p. Sattlera známým několika jen uměleckým gourmandům. Jistota kresby byla prostě podivuhodna a sujety, skupené pod bizarrní tento titul, dávaly tušiti projev zvláštní individuality podivně odlišeného zabarvení. Byl to podivínský kreslič, skoro moralista, jenž však se zdál zároveň svou pittoreskní kresbou míti mo-

rálku za blázna; užíval grimass středověké gothiky, ale zcela moderně řešil jimi kresličské své problémy...

První historický cyklus p. Sattlerův, *Bilder aus der Zeit des Bauernkrieges*, získal autoru pozornost všeobecnou. Několik listů, vystavených v salonu des Champs Elysées, způsobilo náhlou sensaci. Je zde p. Sattler již celý, hotový. Podivuhodná jeho archaistická technika zarazila a pak okouzlila. Rozedraní, hladem vychrtlí sedláci, vymýšlející při zhasených loučích ve svých nízkých, bizarrních, středověkých chalupách zchytralé lsti a výpady, hle, v poslední noc brousí potají své kosy, čekajíce nedočkavě, až přižene se první běhoun do vesnice a dá umluvené znamení, že spojenecké tlupy již se blíží. A pak ta celá bestiální a posměšná apotheosa vojny až do ztrestání — to všecko líčeno s tak vzácnou originalitou a s takovou hloubkou citu, že zapadlý strassburský samotář stal se přes noc známým a podivovaným...

A po těchto středověkých zbídačelostech přichází Smrt. Mappa třinácti listů, *Ein moderner Totentanz*, nejhlubší a nejkrásnější dílo p. Sattlerovo. Vítězná apotheosa Smrti, která přináší útěchu a své přátelství. Je tu Smrt z hornobavorských legend a kronik, která náhle v noci vzbouzí pocestného, jenž usnul v hospodě na dubové lavici, Smrt, která v sychravé noci hvízdá komínem do krbu na bdícího samotáře, Smrt, která nad ho-

řící vesnicí, v kouř zahalena, rozdmychuje plameny, Smrt, která jako bodrý strýc, zahalena v plášť, chodí v zpožděném večeru po domech v úzkých uličkách a klepe do zdi, Smrt, při jejíž přítomnosti zastavují se náhle na zdích hodiny a jejich skleněné zvonky a kukačky na čas umlkají. Některé listy překvapují svými duchaplnými, anekdotickými sujety: po dlouhé řadě rozevřených starých foliantů běhá se skellet na chůdách, jež nechávají na textu černé stopy; nebo neviditelné ruce hrají zastaralou, zákony zakázanou, hazardní roulettu: z ústí měděné, spirálové roury vyběhly tři lebky a letí po nakloněné ploše: *mor, tyfus, cholera* . . . Planches, ve kterých autor kommentuje Smrt z našich posledních dnů, překvapují hloubkou myšlenky. Hle, moderní Smrt — strašná a překvapující: v tiché noci, jedné z těch, kdy v mracích chví se divné osvětlení předtuchy, letí přes řeku expressní, bleskový vlak po dlouhém, visutém mostě, jehož mřížoví je tvořeno ohromným hrudníkem skelettu. Holá, suchá žebra činí příšerně do tmy a jest jisto, že suchá páteř mostu se jistě prolomí pod supajícím vlakem nad středem řeky . . . A opět v jiné podobě Smrt ironická. *Egalité:* nespočetný zástup tlačí se úzkostně před ní, spleten v chumáč, a ona máchajícíma pažema nivelluje hlavy všech. A poslední její skok: střemhlav vrhá se s vysoka na tisíceré zástupy, černající se při zemi a táhnoucí Josafatem za vlajícími černými korouhvemi z to-

hoto slzavého údolí do její říše... Dopadla na ně, rozbitá její lebka srší jako meteor, co dole pod obrazem zahalené obludy: Mor, Tyfus, Cholera a Válka následují z povzdálí Anarchii.
Nad cyklem *Novokřtěnců* je rozlita zvláštní, parnatá ironie o náboženství. Od titulního listu: »A slovo tělem učiněno jest...« až k závěrečné »Jízdě do nebe«. Ta podivná leta v Münsteru kolem r. 1530 zaříznou se svými scénami hluboko do pamětí. Víra Novokřtěnců má tu svůj Introitus a své strašlivé Ite missa est... Ten veliký smutek ztrhaného, kalného oka proroka Mathiesena je ve všech těch listech, jež kommentují vlastně jeden z oněch hrozných processů, vlastních XVI věku. Je to ponenáhlé *vyhladovění* sektářů, sevřených v hradbách biskupským vojskem. Fysická katastrofa *Hladu* jako ničivé, rozkládající síly je zde od prvých symptomů, kdy obležení sektáři ji zaháněli ještě psychickými ekstasemi a perversemi »posměšných mší«, rozvinuta až do oněch příšerných okamžiků, kdy zástup vychrtlých tváří, ozářených vnitřním, radostně zpitomělým, šíleným již úsměvem, čeká před radnicí...
Album *Ex-Libris* je dílo archaistické lyriky, gothické lyriky, lyriky něžné a zapadlé. Dílo plné kouzla a grácie, sycené podivnou, sleželou vůní starých foliantů. Nemožno se pouštěti zde do bližšího rozboru toho tak speciellného, drobného umění, avšak to, co p. Sattler tu vytvořil, svědčí o jeho podivuhodné tvořivosti, o jeho delikátním

smyslu pro dekoraci několika čtverečních centimetrů. Renaissance starých, dnes zašedlých, těžkých barevných tónů iniciálových děje se tu s citem středověkého mnicha, staré gothické texty a ornamenty podány jsou tu s jistotou klášterních písařů ... A pak dává zpívati p. Sattler svou *Harmonii.* Dává ji zpívati svým jasným, sytým barvám. Barevné tóny tu zní sytě a lichotně jako důvěřivý, krásný alt mladistvého jahna, jenž poprvé přisluhuje slavnostnímu Gloria. Zpívají barevnou, tichou harmonii jako hlasy katechumenů ve ztemnělé předsíni dómu .. Harmonie p. Sattlerova je dílo opět zvláštní, originellní ceny; má parfum gothických not a mešních knih. Hle, člověk, jenž táhne oddaně za soumračného dne těžkou loď svého života po hluboké, mlčelivé řece, hle, člověk ten zpívá si v barvách svou tesknou životní mši.

Strassburský samotář stal se slavným a známým za ztrátu kouzla, jež spočívá ve slovech: neznám, zapomenut. Na naléhání několika umělců a amateurů, skupených ve společnosti berlínského *Pana,* opustil své závětří a usadil se v Berlíně. Co se tkne jeho souborné výstavy u nás, nutno ji vytknouti, že byla neúplnou a ledabyle spořádanou. Byla vlastně učiněna podřadnou hanebnému plátnu p. Delugovu, tomuto »nadějnému«, také »historickému« malíři. Nebyla podána v prospektu bodrým pražským návštěvníkům ani jedna informační řádka, a naši rodáci stáli také, božínku,

podle toho před těmito gothickými, těžce kovanými, nepřístupnými vraty.

CHARLES DOUDELET

Dnes bude asi málo těch šťastných, pro které bude vzácnou sensací umění p. Doudeletovo. Neboť chutnati tuto hořkou a naivní duši znamená proklíti své otce, proklíti své vychovatele a učitele, vrhnouti jich aesthetický zákoník daleko přes palubu, na vždy zříci se klamných krás povrchu, zapříti kult formy a udiveně se zadívati pod povrch, za obzor hmoty, vnímati barvy, tóny a vůně širší a svěžejší, pocíti tajemnou fluktuaci tam, kde dříve nebylo stopy po životě, zaleknouti se záhadné souvislosti vlastní existence s existencí nepatrných jevů, o kterýchž se dříve ani nesnilo... A to všecko vzbouzí v našem nitru tajnou plachost, bázeň, nejistotu; cítíme, jak fysické naše oko zkvasilo a přes to jak vidíme jasněji a dále, neskonale jasněji a dále. Propadáme do sebe a udiveně civíme na ten ohromný kosmos nových kreací, jehož černá opona se před námi vyhrnula. Galvanisuje se to naše duše k životu, tajemný vliv cizích prstů ji magnetisuje, naše oči, znavené dlouhým spánkem, probouzejí se pod hlubokým pohledem cizích očí fascinujících a chvějí se závratí, nevědouce proč. Takovým je umění p. Doudeletovo — psychickým odleskem života, který je stálou modlitbou a vzýváním. Umění to je co do formy tvrdé, slehlé, vyjadřuje se úžasně jednoduše, svrchovaně *primitivně*. Jest obdařeno zázračnou mocí všechen po-

vrch jevu *synthetisovati* v několik jednoduchých čar, které jsou plny překvapující originálnosti, suggestivní síly a naivity, čar, které zdají se však naprosto bizarrními a směšnými fysickému oku, neb ono jich nikdy nezřelo a neuzří. Umění to je málomluvné, zamlklé, do sebe zavřené. Je na něm patina onoho hrdého krevního přátelství s chaldejskými kreslíři a neznámými mistry Středověku. Je na něm znáti hrdé vědomí, že jest si jisto, jak málo je těch, kteří mohou stanouti před ním zaraženi a rozechvěni. Jeho zdánlivě nepatrné čáry, načrtnuté v podivně měřených vzdálenostech, čáry nezvykle křížících se osnov, zdají se míti tuže methodickou kvalitu s oněmi tichými, jednoslabičnými zvoláními dialogů p. Maeterlinckových, které illustrují ... Jeho lineárně tažené krajiny závratně dalekých perspektiv, jeho primitivní zaklínací předsíně, jeho lineárné lesy, plné tajemných temnot, jeho širé výhledy na lineárné vody, mlčící, smutné a hluboké, jeho větry hnaná, těžká, houbovitě visící mračna, jeho ze železa lité zámky, postavené na stezkách uprostřed lesů, opuštěné zámky, z jejichž dokořán otevřených oken šlehají bílé pruty světla do tmy, jeho chomáče nardu, jenž chytá pod nohama anděla, kráčejícího na suchých, geometricky řezaných březích a skalách — to vše je světem kreací, nám tolik vzdálených a tak blízkých několika kapitolám ze života Ruysbroeka Podivuhodného, tak blízkých mnoha scénám z Maeterlincka a tak zce-

la blízkých oněm hořkým a svatým dobám, kdy umělci prosternací, postem, modlitbou, zaklínáním a tělesnými mukami umrtvovali tělo a probouzeli svou duši k životu, připravujíce se k svému dílu.

PAŘÍŽSKÁ NAROŽÍ

I

Pařížská nároží mají již dlouho svou kroniku. Na prázdných plochách zdí, kiosků a palisád vybujel tam zcela nový druh dekorativného umění. Usadil se všady, kde jen se mohl zachytiti, jako vzácný, exotický, vonný mech. Je v tom živelný projev přirozeného a rozmařilého vkusu Paříže. Její »les maîtres de l'affiche« tvoří dnes celou semknutou falangu, jež vybojovala svému novému umění slušný kurs. Arabské mosaiky, charakter gobelinů, charakter fayencí a majolik, styl byzantských oltářních obrazů, žaponské kolorace, čínské laky, řeckou keramiku, etruské klenotnictví — vše to vzalo toto umění do služeb. Zmodernisovalo všecky tyto nejkrásnější způsoby umělecké mluvy, kterýmiž se vyjadřovalo umění tolika epoch. Šedá monotonie zdí je všady pokryta barevnými sensacemi, duchaplnou hrou linií a ploch a vtipnou travestií, kteréž neušel žádný styl. Avšak i celý umělecký názor, všecka duše umělcova chvěje se na mnoha těch illustracích. Jemným snílkům plavého a rozevlaného citu lze mezi těmito liniemi čísti její smutek, její radost, její sny a její touhy. Nezřené krajiny, plné vůně, kudy bloudí věční Clitandrové s cymbály a kastaněttami, nezřená vřesoviště, kde hvízdají ukrytí faunové, nezřené stylisace, na jejichž zla-

tých plochách tanči slunečné svity, nezřené krásné allury, usměvavé a vzdušné jako sen, se vystřídají denně na březích boulevardů. A kolem bijí vlny velkoměsta, moderní, těžký a zachmuřelý Život s dandysmem a zdánlivou apathií na tváři bloudí tu kolem a zasnívá se nad tímto etherickým, vytušeným světem . . . Hle, tři jmena z těch, jež se tu často vyslovují: Chéret, Steinlen, Lautrec.

S p. Julesem Chéretem vyrostlo vlastně umění illustrovaných plakátů a nabylo pravého uměleckého významu. Rozšířilo se, zjednalo si následníky a nabylo popularity. P. Joris-Karl Huysmans posvětil jeho umění studií ve svých *Certains*. Vláda ho poctila záslužným křížem čestné legie. Z jeho velikého atelieru, kde zaměstnává celou řadu svých oddaných žáků, kreslířů a koloristů při lithografických stolcích, vyšlo dnes již přes 800 affichí, a vlny jeho barev stále stejně neunavně zaplavují pařížské zdi a lešení . . . Tato všeobecná popularita, kteréž se p. Chéret těší, je bezprostředním následkem uměleckého jeho charakteru. On je pravá gallská povaha, pravý průměrný Francouz, totiž, lépe snad řečeno, pravý Pařížan, elegán z boulevardů. Bezstarostný, vždy usměvavý, s jasným názorem na život. Člověk ze starých zlatých časů Mussetových a Murgerových. Žena jest jeho živlem. Žena zbohatlé třídy, žena vkusu a koketerie, žena Pařížanka. A nazírá na ni tak, jak ji vidí na ulici, na promená-

dě. Netuší za její existencí zrádných propastí. Žena jeho se vždycky směje, a upřímně ze srdce směje, je koketka, plná svůdnosti a něhy, zahalená vždy v zářící oblaka drahých parfumů a stále šustící svými hedvábnými robami. Třešňové rty její dýchají vlhce teplým dechem, oči blýskají a září ze široka bezstarostným veselím a ruchem, vlhké a nakadeřené vlasy vytřásají oblaky vonného, dráždivého ozonu, a všecky její prudké pohyby, plné však elegance, hovoří pravé hymny o svižném a graciésním jejím těle. Dekoletovaná ňadra ve víru, chvatu a v tanci z vysoka se dmou, přes rty hrnou se kaskády zvonivého smíchu a rozpustilé výkřiky pařížské trottoir-française, chřípí se chvěje a každý prst ví, jakou má zaujmouti polohu, aby udal úměrnost pečlivě pěstované ruky. Linie p. Chéretova je plna obratu, skoku, ruchu a hopkování jako ty jeho ženy. — Všecky jeho postavy buď tančí nebo aspoň zdají se sehnutými, klouzavými pohyby prodírati se promenujícími davy v tanečním sále. Nohy jeho žen nejsou vázány tíží k zemi, vznášejí se, plynou, a to právě činí plakáty p. Chéretovy tak lehkými, vzdušnými, parnatými; to činí jeho bacchantické Paříženky tak etherickými bytostmi. P. Chéret dovede zachytiti každou posu, dovede jedním, dvěma rychlými tahy řešiti každou sebe nebezpečnější kreslířskou zkratku. Na posách jeho těl, zvrácených k nám až do hlubokého záklonu, necítíme pražádné těžkosti, necítíme železné-

ho zákonu tíže, u p. Chéreta jsme si jisti, že tyto postavy neupadnou. Není třeba se o to nikdy strachovati, labillní tyto polohy nevzbuzují neklidu — to je p. Chéretovo unicum. Druhým elementem, v kterémž p. Chéret nemá předchůdce, jsou jeho barvy. Kolorit jeho je živý, svítivý, plný temperamentu. Tóny jeho nemají ostrých, definitivních hranic, druh zabíhá v druha, dávaje koloraci měkký, fayencový ráz. Všechny barvy tu dýchají najednou unisono, interferují svými vlnami, prolínají se vzájemně. Jsou transparentní, zářivé, vibrují a mění se jako vlající muselín na šatech závitkové tanečnice. Jeho osvětlení není působeno slunečním světlem, jež rozjiskřuje barvy; je umělé, je to záře kouzelné svítilny, je to záře elektrických lamp s barevnými skly, jež vrhá čarovné zbarvení na předměty, potopené v pozadí temných barev. Charakter a umístění textu, kterým p. Chéret provází své plakáty, je zcela případně komponován k výjevům. Nemá odměřené vzdálenosti, ale bere účast na veselém ruchu jeho affichí; není stranou postaven, ale přimyká se zcela organicky k životu jeho Pařížanek. Písmeny, vrhané na plochu affichí jasnými, kontrastujícími barvami, plynou a vznášejí se na pozadích, plných vzduchu a vůně. —

P. Steinlen je smračený a zachmuřený moderní člověk s hlubokým názorem na bídu a bolest. Miluje temný život nešťastných a vyděděných lidí. — Nenávidí radosti, nenávidí jásotu, nenávidí

jasných, veselých barev. — A nenávidí toho všeho ze vší duše své, s veškerou kapricí hrdého a silného umělce. Je přesvědčen, že jedině utrpení, bída a bolest jsou ony hluboké, osamělé a mlčelivé stezky, na kterých se poznává pravá cena života a na kterých jedině možno pochopiti tajemné záhady jeho. Je zádumčivý jako zvon, zavěšený v pobořené zvonici, a když mluví, má zrovna tak temný a hluboký hlas, hlas večerního Ave Maria. Zachmuřené nebe s nekonečnou, melancholickou silnicí, úzké, poloprázdné a špinavé ulice dělnických čtvrtí, sychravé dni beze slunce, postavy nuzně oděné, plížící se jako stíny, postavy mlčelivé, pevně sevřených čelistí a zaťatých pěstí, s bleskem malomocného vzdoru v oku proti tomu životu, kam byly pohozeny — to jest jeho domaina. Pařížské parky, kdy časně z rána šedavé mlhy a kusy zbylé tmy visí na stromech, silhouetty pařížských otrhanců s vyschlými tvářemi a nevyspalými pohledy, černé vchody do šachet, neúhledné, vysoké, čadící komíny továren, jež v červených, přísterných konturách zařezávají se svými kolmicemi do olověného nebe — to jsou oblíbené dekorace illustrátora pařížského *Gil-Blasu*. Námaha a zemdlenost sráží jeho lidi k zemi, zoufalství a hlad je opět zdvihá — jdou zase kus cesty — zase rozdírají si znova nohy, aby opět opodál klesli... Je tu jen jedna jejich radost — láska. Avšak i ta má zádumčivé, brutální rysy. Několik okamžiků opojivé rozkoše

— ale tím tísnivější pak vystřízlivění, tím potencovanější citlivost vůči odpíranému ... Synthesa pochmurného a příšerného života, sestředění bídy ve všech jejich způsobech — to je umění p. Steinlenovo. A podle toho jest i jeho technika. Opovrhuje zúmyslna každou finesou, každou jemností a elegancí. To vše bylo by cizí tomu světu. Jest jednoduchá, hrubá, široce zrnitá, uhlové rysy její jsou tvrdé, určité, definitivní; vede je všady jistá a pevná ruka. Je viděti na první pohled, že p. Steinlen nikdy netápe a nepiplá se po papíře, že každá scéna rýsuje se již dávno v jeho duši, jsouc dokonale mentálně prožita dříve, než je vržena na papír. —

P. de Toulouse Lautrec jest umělec, kterému nestačí toliko povrchní malířské bravury, malířské kejkle, elegance a důvtipnosti. On to vše ovládá sice svrchovanou měrou, ale cítí, že to vše není ještě alfa a omega. Jemu nestačí pouhý povrchní pohled, jde dále, hříží své oko hlouběji, je malíř-filosof. Žena — tento tolikrát se opakující problém mezi moderními umělci — dostal uměleckým názorem jeho nový lesk, novou nuanci. Tam, kde přestává viděti p. Chéret, tam v těch temnotách za existencí ženy, začíná pro p. Lautreca zcela nový svět. Za tou veškerou slíčností, zdánlivou naivností, raffinovanou roztomilostí hmatá p. Lautrec rozvrácená a roztříštěná srdce, bídu lidského bytí, zoufalství, bolest a smrt. Každá žena má svůj demimonde, uvnitř, v sobě, pečlivě

livě skrývaný. On stává se tak ohromnou, temnou říší, s daleko širšími hranicemi než ten skutečný, hmatatelný. Žena p. Lautrecova nikdy se nesměje nadarmo; její úsměv je vždy placený, nebo má aspoň silnou šanci na odplatu. Žena jeho jest ubohý tvor, ubohá otrokyně sama sebe, týraná nezkrotnou žízní Evina nenasytného egoismu. Ona nedává nic zdarma a chce vždy jen bráti. A neplatí-li se snad její úsměvy, její polibky a její laskání zlatými dvacetifranky, platí se krvavěji daleko vyšší mincí, platí se jí spoutáním volného života, ztrátou individuality, platí se jí hořkým vystřízlivěním a zklamáním roztříštěných snů a nadějí. Noční scény z kavárniček, divanů, eldorad, tingl-tanglů a chambres separées, bezuzdné a bezsmyslné veselí, pološílené orgie jejich — to má v p. Lautrecovi velikého mistra . . . A na ztřeštěný ten kankán vrhají svůj zasmušilý stín vysoké zdi nemocnic a hřbitovů. Je v tom spájení dvou protivných polů silný, originellní rys jeho umění. A s tímto názorem na ženu spojuje p. Lautrec neobyčejně virtuósní a překvapující techniku. Učil se asi mnoho od Japonců — hlavně co se týká koloritu. Jsou jeho barvy živé a opilé, jakoby do nich přimísil »zeleného jedu«; jsou ve vyšších, jasnějších polohách chlorotické a zdají se nésti znak mnoha ženských nemocí. Jsou tak silně personellní pro názor tohoto umělce, že suggerují pocit nezdravosti, té nezdravosti, kterou bývá stížena pleť slíčných jeho demimon-

dek. Nanáší je v nepravidelných skvrnách na své affiche a spojuje je několika virtuosně kladenými čarami. Ženy jeho mívají dlouhé, štíhlé ruce a krky a prodajný úsměv na barvených rtech. — Vyjádření tohoto jejich polocynického úsměvu patří jedině p. Lautrecovi; ve skřivení několika slabých rysů kol úst je mistrem. A p. Lautrec miluje tyto své ženy, bizarrní a rozhýčkané, laská se s nimi, budě u nich něžnost neobvyklou, navštěvuje je unavené mezi dnem, ve chvílích, kdy mají kaprice nikoho, pranikoho již k sobě nepouštěti. Pozoruje je s účastí, kdy zastavují se na chvilku na své šikmé ploše, kdy ohlížejí se nazpět do své minulosti, kdy najednou litují a modlí se s důvěrou dítěte a zase zuří, nevidouce východu, spílají, aby zase ztichly, měníce svou zášť v tupé, resignované civění. A celou tuto bizarrní intimitu s nádechem trapné poetičnosti, jež vyvětrává, nese na odiv ve svém albu, jež přijalo hrdě jejich proskribované, generalisující jmeno *Chez elles*. On nevešel k nim, aby požil a aby lhostejně odešel — nikoli — on prodlévá u svých »aimables« jako přítel: jemu jedinému se svěřují, jemu jedinému, neboť on jest jedním z mála oněch sensitivních, kteří nešli lhostejně mimo jejich bídu, jejich denní strasti a jejich nervosní, vydrážděný pláč.

II

Karrikaturista p. Jossot jest autorem několika geniálních listů. Je zcela osamocený, ve větvoví bizarrně rozložený umělecký charakter. Není hned tak ojedinělého a těžko dostupného pole jako krajina karrikatury — poněvadž vyžaduje pro sebe zvlášt rostlého, vzácného, uměleckého názoru. Její síla je v deformaci a v primitivismu. Podmiňuje zcela zvláštní oko... Každý výjev uplatňuje svou existenci celou spoustou lineárných, plošných a prostorových znaků. Vedle několika *hlavních* těchto znaků, které jsou patrny oku každému, postřehuje zrak umělce karrikaturisty několik znaků *zvláštních, vedlejších,* pobočných, zcela separátních. A postihování těchto znaků — to jest jeho raison d'être. A pak už nastává vlastní karrikující grafický pochod. Karrikaturista tyto separátní, pro jiného utajené rysy reciprokuje co do jejich významu. Položí na ně *hlavní důraz,* podtrhne je, zveličí je, isoluje je a vyrve je ze spolitosti všech ostatních, zachytí je osamocené a kreslí je rychlým, primitivním způsobem. Proto spočívá v karrikatuře takové kouzlo, taková originalita, taková zdánlivá deformní bizarrnost. Unavené však oko je překvapováno najednou tím, co mu je pro bezprostřední názor navždy stajeno. Tím vším už se vyvrací ono všeobecně mylné mínění, jakoby karrikatura byla nějakou méně cennou methodou uměleckou, ja-

koby vždy musila sloužiti joviálnosti, rozchechtanosti. Pole její je rozsáhlé, má všecky tóny a odstíny jiných uměleckých method. Vegetuje jako vzácný květ, v poesii zrovna tak jako v malířství. Vyžaduje ovšem zvlášť umělecké povahy, při čemž nutno, a zde právě s větší důležitostí než kde jinde, akcentovati, že aloe tady kvete toliko za sto let. Je pravých karrikaturistů málo, úžasně málo. Je to umění hrdé, aristokratické, čistokrevné, je si vědomo své osamocenosti ... Že nepočítám sem ani jednoho z těch smeček, které illustrují celou spoustu těch všelijakých *Fliegende Blätter*, aby se mohl buržoa jednou v týdnu pro své drahocenné zdraví do syta nasmáti, myslím, že rozumí se samo sebou ... Na všecky známky, jež karrikatura podmiňuje, navazuje pravidlem p. Jossot *notu sociální*. To vyžaduje ovšem již předem ironii — a on ukázal se i ironikem duchaplným a řezavým. Ve svém kolorovaném albu *Artistes et Bourgeois* lije pravý krvavý křest na hlavu buržoy a za každým krokem zveličuje mu jeho pitomost na velbloudа, aby ji uzřela jeho sádlem zalitá očka konečně jednou ve vší její slávě a velikosti. Několik *affichi* p. Jossotových nese všechen ráz jeho umění — možno tu říci, že nevázané barvy jejich zrovna štěkají s pařížských zdí na mimojdoucí, nutíce je stanouti. Vedle těchto listů však kreslí věci neobyčejné jemnosti a delikatessy, vedle pouličního poprasku patriotů za dnů carovy návštěvy karri-

kuje červencové západy slunce, osamělé rybníky, úplňkové noce, večerní ave... To jsou kresby geniální jednoduchosti, plné lyrického citu, snivosti a něhy: rozsochaté větve házejí tušové stíny na rudou silnici, udivený úplněk prohlíží úzkými štěrbinami rákosí na rybník, který svým čeřením karrikuje jeho sírovou tvář. —

Zornice p. A. Lunoise je neobyčejně interessantním a bizarrním zjevem. Překvapuje až k oslňujícímu údivu, jako optické zjevy vůbec. Každý sluneční paprsek se v ní prismaticky rozkládá v duhové písmo. Všecky nuance každé barvy zhušťují se však v jediný výslední, plný tón buď žlutě, červeně nebo modře. A tento tón pak ku podivu zachovává všechnu jiskřivost a žhavost, všecku tepelnou i světelnou intensitu slunečného paprsku původního. Jsou barvy p. Lunoisovy sršivé, jakoby je zažehal v kyslíkové atmosféře, jsou plápolavé a šlehavé, jakoby je mísil naftovým olejem, jsou palčivé a oslnité, jakoby do nich sypal řežavého uhlí. Tyto překvapující originellní kolorace nejlépe by se daly charakterisovati asi slovem: *barevná féerie*. Zdá se, že obličeje na nich jsou osvětlovány žlutým sodíkovým světlem s rubínovými reflexy strontia; neboť všecky výjevy p. Lunoisových kreseb jakoby se odehrávaly kdesi nad dutinou sopky, při spodním osvětlení, v němž plápolá záře roztavených kovů. Je to pravá infernálná paleta, kterou ovládá p. Lunois, a ovládá ji s neobyčejnou bravurou — a kde jiný stal

by se na jeho místě stokrát křiklavým a dryáčnickým, tam stále jest její majitel vkusným a elegantním, třeba bizarrním koloristou. —
P. Henri Boutet je lokálním malířem Paříže v nejlepším slova smyslu. Jeho pero a rycí jehla mají pravý pařížský švih. Koketky z boulevardů, z nábřeží, z divadel, z koncertů, z trhů, z cerklů a salonů, z baletních škol — to jest jeho živel. On jediný dovede chumlem nesouvislých čar zachytiti ono koketní, nenapodobitelné držení suknic, které toliko, prý, rodilé Pařížance je vlastní. Navštěvuje je v boudoirech, při úpravě toilett a při večerní lampě, pohřížené v lekturu obligátního Zoly, provází je na procházky, snaží se je baviti, když se nudí, a snaží se s nimi žertovati, když flirtují. Kreslí je unudělé a rozmrzelé, když šikmé provazy deště visí ve vzduchu, kreslí je usměvavé a rozmarné, když spěchají drobnými krůčky za silhouettu Notre-Damu nebo Opery. A dle toho jest i jeho kresba veselá, rozpustilá, zběžná, dokonale nedbalá, skizzovitě nahozená; bravurní linie klouzají zběžně po povrchu s neklidem rtuti. A je-li pravdou, že v Paříži se žije v jakýchsi stylových liniích, pak jistě několik těch rysů má tužka p. Boutetova. —
P. Paul Berthon, zjemnělý akvarellista, žák p. Grasseta, kloní se k zamlklé lyrice a tiché snivosti, kterou illustruje i svým měkkým veršem. Jednoduchou, naivní mosaiku, lehce skládanou z barevných skel, z korálů a ze slídových odštěp-

ků, traktuje na lehkou krajkovinu, muselin a hedváb. Podivnou mosaikovou stylisací aranžuje i své krajiny. Krajiny, v jejichž tichých a hlubokých lesích hučí melancholické lesní rohy, krajiny, jež chvějí se vzdáleným dusotem ržajících ořů, krajiny, kde neznámá síla nakazuje růsti kosatcům, liliím, růžím a čajovým jabloním v podivných mosaikových stylisacích, krajiny, nad jejichž obzory místo modrého, klenutého nebe zvedá se těžké pozadí ze zlatého plechu, pobitého stříbrnými hřeby a pečlivě posetého drahokamy hvězd, zasazených do ozdobných ocelových galerií. A jaký div, že v takových krajinách se chodí se sklopeným zrakem, že chodí se tam ve dvou po zlatých stezkách — panicové s nevěstami — že hovoří se tam toliko úkradmými pohledy, přeletavými růměnci a úsměvy, a že láska oněm šťastným obyvatelům je tolik jako nekonečná melancholie těch krajin, jichž jsou hosty.

ALFONS MUCHA

Soudím, že na p. Alfonse Muchu měl život jako na umělecký charakter velice málo vlivu. Zůstal všady při povrchu. A jen to, že dovedl tento povrch učiniti vábným, něžným, sladkým, jen to odměnilo se mu popularitou. Každý bourgeois bude se dnes báti za jeho sličné věci. Souborná výstava nám presentuje Muchu všady výhradně jako dekorativní talent. A proto jeho činnost v oboru affiche je mu přirozeně nejpříznivější a proto jeho historické malby jsou mu nejvzdálenější a jsou také nejslabší. Jako každý moderní dekoratér musí p. Mucha nutně každý výjev stylisovati — avšak on právě to činí *zcela povrchově*, stylisuje toliko linie a barevné plochy, stylisuje toliko co do malebného účinku pro fysické oko, *stylisace vnitřní* je mu neznáma. Nikde není u něho stopy po nějakém souverainním násilí. Proto jeho dekorativní malby působí křišťálově, ledově, průhledně, ztrnule. A právě tato napiatá sváteční ztrnulost zredukovaných linií a barevných ploch, kterou on přivedl k platnosti na pařížských nárožích, působila jako něco nového a originelního, tím více, čím byla vzdálenější p. Chéretovi a jeho družině. A proto ten jejich zuřivý odpor proti tomuto vetřelci. Jediný p. Eugen Grasset, tehdy již zvučného jmena, hodil svou kartu pro novateura p. Muchu, ten p. Grasset, křisitel archaismu ve všech jeho formách, z něhož p. Mucha

vytvořil svůj vábný dekorační styl, smíšený z mosaikových, freskových a okenních prací.
P. Mucha je tedy vtipný a delikátní dekoratér. Jeho dekorativní motivy, byť nebyly všady nové a překvapující, jsou vždy pečlivě po vnějšku stylisovány. Tak, jako on, málo kdo dovede vyplniti danou plochu; s takovým dekorativním vtipem málo kdo umí rozhoditi po ploše vlny a pletence vlasů, aranžovati vlající muselín, ovinující ženské prsy, rozváděti snítky a větve zasněženého pahýlu po ploše dekorativného panneau. P. Mucha je vždy úměrný, hladký; strohá a zběžná, nehotově běžící linie ze skizzáře jest u něho zrovna tak nemožnou jako křiklavá barevná skvrna. Linie jeho ženských aktů jsou okouzlující. Nikde snad podobně neuzříte tak souměrných, krásných a laskavých rukou s tak delikátními doteky prstů, jako na jeho kresbách. Zřídka uzříte chvatnou tužkou tak jemně a pevně zachycena zcela nepatrná přichýlení, sklonění nebo vznesení ženského profilu v celé jeho něze a koketnosti, a to přimknutí víček s oním výrazem mdloby a unavenosti pařížské koketky — jako na jeho affichích. Je všecko umění p. Muchovo tiché; nevzrušuje nikdy zájmu prudkými, energickými pohyby nebo výstředními, nezvyklými posami, neklidem a vírem rozpustilých barev. Gesta jeho jsou vždy stydlivá, nesmělá, nadšení jeho tiché a k illustraci jeho postačí toliko posun ruky nebo zvednutí hlavy. Je to zženštilost, v linii i barvě, jež pu-

sobí tu svůdnost a něhu. Barevná arie na affichích p. Muchy, držena všady v transparentních tónech, bude vždy sensací pro ty, kteří dovedou se státi důvěrnými adoratory jemných palet. Budou to ti, kteří dávají přednost flétnovým tónům karmínu a barvy starorůžové před křiky cinobru a ultramarinu, ti, jichž oko přeje si míti ostrost kyselých gumigutových tónů, lomených kapkou sepie.

Takový asi je p. Mucha v několika svých nejlepších číslech, kreslených pro Saru Bernhardtovou. Souborná výstava všech jeho děl však musí, a nutně, ubíjeti. Protože je viděn rub celé této sličné věci. Poznáte p. Muchu jako majitele několika málo dekorativních motivů, jež se stálým opakováním a užíváním zomrzí a zoškliví. Pro zajímavost připomínám jenom tolik mu posměšně vytýkané »macaroni«, spirálové prstence vlasů. Že p. Mucha to sám cítí a hledá z toho pracně východu, lze doložiti affichí *Trappistine*, kde spirály nahraženy pásmem vlasů, jež zúmyslna po celé délce vztyčené figury visí dolů jako namočené a na rampouch zmrzlé. Ale i chumle hvězdic, křoví, drátovitě kroucená, křehká a sklovitá metamorfosa vláčného křídla a ptačího pera, plynulé kotouče kouře, tuhnoucí na vzduchu jako křehká vlákna lámané asbestové tkaniny, vržení hedvábných draperií, křehce lámaných v záhybech — to vše se do nekonečna od případu k případu opakuje ... A do toho všeho míchá

p. Mucha lacinou symboliku, kterou lze dostati v Paříži za dva, tři sous: Srdce, ovinuté trním a krvácející, srdce, z něhož hledí ztrhané oko, oko raněné trnem, oko vyloupnuté a nahražené hvězdičkou, dvě stě, tři sta, někdy i čtyři sta dobře počítaných hvězdiček, hozených kol hlavy, sypajících se z rány, tančících kol nahých ženských prsů, kolem čela, rosa, padající z květů s podezřelou sentimentalitou slz, hvězdičky, kouřící se po ránu z řeky, tryskající z polibků — ach, bože, jak by se tohle všecko nelíbilo těm hodným občanům, občankám a jejich dívkám, těm, které pp. Forain a Jossot tak nemilosrdně dovedou sekati svými štětci a tvrdými rákosovými pery! A jakž by se to vše nelíbilo u nás, *u nás!* Tímto zručným a dovedným přestavováním těchto několika prvků zdá se p. Mucha na prvý pohled neobyčejně bohatým a fantastickým, plýtvajícím a hýřícím illustrátorem, ale je tomu pravý opak. Soudnější oko tím trapněji hmatá vnitřní nedostatek a chudobu. Do očí bije také zajímavé otroctví, které p. Mucha jeví pro kruhovou křivku při řešení svých úloh. Všady kruhy ze slz, hvězdiček, lian, trnů, kvítků, dětských hlaviček — to však by ještě nerušilo, avšak takový bezdůvodný zlatý koláč při Rolandově hlavě působí nechutně, komicky — je beze vší souvislosti.

Historické malby p. Muchovy jsou věci, které při sebe větší pečlivosti v provedení a při sebe pilnější znalosti lokálního inventáře jsou právě jako

historické malby bez významu. Schází jim conditio sine qua non — *historičnost*. Mnohé působí jen svým dekorativním effektem, a již ten patheticko sentimentální výběr historických motivů svědčí spíše o talentu dekorativného než historického malíře z povolání.

Shrnuto: p. Mucha je výborným affichistou. Přinesl do tohoto oboru nový, jasný, ledový tón již svou první affichí *Gismonda*, která je po dnes jeho nejlepší prací. Kreslí sličné, jemné a zcela povrchní věci, jimiž bourgeois se zuřivou choutkou zdobí stěny svého salonu. Dovede slušně illustrovati, co se tkne vnějšího dekoračního účinku, takže svou illustrací připravuje pěkný rámec formátu tiskových stránek, a je špatným historickým malířem.

FÉLICIEN ROPS

Jenom skřížením dvou plemen, smíšením divoké, syrové a husté asiatské krve s vyšlehanou, sesláblou a jasně červenou, aristokratickou krví plemene latinského mohlo povstati tak odlišné a exotické individium, jakým je Félicien Rops. Jen prokypření a smíšení dvou tak různorodých půd, vyhřátých jedněmi tropickými vedry a svlažovaných jedněmi teplými aromatickými lázněmi, mohlo vyhnati vysoko do vzduchu křehké a chlorofilické lodyhy s květy tak vzácných tvarů, tak sálavých barev a perversních vůní. Veškeré jeho Dílo jest apotheosou Ženy. Ne však dnešní ženy jako boulevardové, emancipované, zpitomělé loutky, bažící po doktorském diplomu. Ropsův černý, daemonický zrak dovedl postřehnouti na moderní ženě latentní živočišné záblesky dupaných funkcí, dovedl postřehnouti chvíle, kdy přirozené, elementární instinkty její, jako samičí jednotky, se rozpoutávají v divoký orkán, prolamují se udupanou půdou, osvětlujíce v ní skrytou tajemnou bytost, kdy zažehají náhle syčivým plamenem celá podzemní ložiska naftalické matečné vášně. Dovedl postřehnouti okamžik, kdy ženám, apathicky zavěšeným na rámě jejich samců, v hluku a křiku boulevardů náhle zašlehnou přivřenými víčky oči neznámým fluidem, jenž galvanisuje ochrnuté nervy a unavené chřípí, a kdy náhle nemohou se dočkati noci, neboť noc je dnem ženi-

ným, rozkošným dnem jejího celého života, jejího celého určení. Rops, duchaplný filosof, postřehuje ženu jako dávno danou již konstantu; odhrnuje vše běžné, měnlivé, nepodstatné, rasovní, a ukazuje ženu takovou, jakou vždy byla: nositelkou tajemného početí, sestředěním určitého, potencovaného fluida mezi dvě slabé, nepatrné stydké kosti. Obnažuje směle její čerstvé, krvácející maso, rozežrané touhou pohlavního jedu. *Eva, žena Putifarova, Sapfo, Messalina, sv. Terezie, Lucrezia Borgia, Lyana de Pougy,* to je konstanta z jedné strany — *Adam, Alexandr Velký, sv. Antonín, Fra Angelico, Gilles de Rais, Baudelaire,* to je druhá parallelní a equivalentní řada. Tedy: *Žena a Muž.* A mezi ně staví Rops ještě tertium: *Satana.* A to je tříčlenná kabalistická zaklínací formule, to jest ona odvěká *Trimurti,* to jest ono tak dlouho hledané perpetuum; je to kruh bez konce, věčnost sama. Nově sestavená rovnice, kterou Rops řeší geniálním a duchaplným způsobem. A v tom právě leží všecka ta grandiosnost a síla jeho umění. Spojuje »ztracený ráj« s našimi dny a navazuje celé epochy středověké na naši dobu. Vibruje ve všech jeho ariích kdes dole, là-bas, tam hluboko dole, v bassových oktávách vášnivý pochod velkých, zarostlých, barbarských rukou. Je to umění útočné, brutální, pudové; brutální, jakým je nám degenerovaným vše děděné, prapůvodní, elementární a matečné, co nejasně a v bázni za jistých vzácných okamžiků

hladí v krvi jak táhlá vlna elektrického proudu. Proto cítíme vždy rychle, v spěšném tempu proběhnouti takové nepravidelné, tajemné zavlnění nitrem, kdykoli hovoří k nám některá z Ropsových »planches« tím svým přidušeným, napovídavým hlasem. Každý tah Ropsovy tužky a rycí jehly je veden vniternou silou suggesce a proto vždy vyvolává na klaviatuře duše cizí celou škálu konharmonických pocitů, pocitů téže konvergentní řady. Ropsovo umění sonduje za tím účelem nejdisparátnější prostředí, hledajíc v nich prvky, z nichž čerpá svou vitálnou sílu. Jako silná magnetická podkova ponořuje se do všech hloubek, aby vzbudila kolem vlivem svého positivního, jiskřivého fluida uspalé fluidum negativních polů k novému bolestnému napětí.

Vede nás do klášterních cell mezi mnichy, jimž se zkřivila páteř, propadly tváře a zkrátily krční šlachy dlouholetým bičováním a křižováním pohlavních instinktů. Hle, probírají se právě v obrovském foliantě *Destruction de Sodome*, aby aspoň tak hubeným, tím však jedovatějším způsobem mohli ukojiti svou rozpálenou fantasii. Z vychrtlých hrdel vyrážejí jim drsné výkřiky radosti nad oplzlými sodomskými pouličními scénami, jež mohla rýti do dřeva toliko ruka po léta týraného, luxurního askety. Ropsovo umění vede nás do latinských čtvrtí, na trh mezi kuplířky, mezi náruživé pijačky absinthu, jichž sličné obličeje »zelený jed« znetvořil v opuchlé larvy

moderní Gorgony — vede před nás nekonečný průvod nahých ženských postav s vyšlehanými vaječníky, vyschlými sliznicemi a předčasně scvrklými žlazami nebo s rozestouplými kyčelními kostmi a oplzlými tvary. Ironická *Hypocrisie* se škraboškou na zadnici, athletka z *Passé Minuit, Les diables froids, La femme au cochon, La dame au pantin, Nubilité, Madamme Hammelette, Innocence, Messaline* — kráčejí postava za postavou s onanickými gesty, divokou vášní rozrytými tvářemi, s rozpálenými břichy v dlouhém průvodu. Vstaly právě z horkých loží, hedvábné punčochy ještě na nohou, černé rukavičky na nahých loktech, sametové stužky kol pevných boků a černé pentle, napouštěné drahými parfumy, podvázané pod nahými, vlhkými prsy, a perversní bambini s umrlčími hlavami hrají jim ve vzduchu smyčcové rozpustilé Gloria... Tato těla žen, kreslená tužkou Ropsovou, poznáte na prvý pohled mezi tisíci jinými. Zvláštní unavená svěžest, raffinovaná smyslnost, pružná pevnost všech svalových partií, jichž konstituce stálým otřásáním a jednosměrným pohybem, zdá se, že již sezrnatěla jako pevné pruty kutého železa, zvláštní vybranost i nestoudných pos a gest a všady duchaplný svěží vtip s nádechem ironie a gallské joviálnosti starých, zámeckých abbés — to všecko, co se dá tak těžko definovati, dýše z každé Ropsovy kresby.

A na všecko to dovede Rops najednou navazovati

zvláštní disharmonické pocity, otřásající duší do nejskrytějších hloubek. Do prostřed bezuzdného veselí, v střed nejraffinovanější oplzlosti, na slavnostní stůl kurtisán, když světí vigilii Venuše Vulgivagy, mezi staré poháry z etruského zlata, plné dráždivých cyperských vín, hází Rops s moquantním úsměvem lebku skeletu jako symbol konce, jako rub lásky, lebku, jejíž temenní kosti se vyklínily hydrokefalickou silou šíleného a perversního ukaječe ... Láska a Smrt, Radost a Utrpení, Čistota a Chlípnost, Nebe a Peklo — dva poly, mezi nimiž se třese umělcova duše jako magnetická střelka — to je Terra incognita i Ropsova umění; tato jeho jehla ryje do měděných desek nejduchaplnější a nejgeniálnější kresby ... Okřídlený skelet milenky, jemuž na žebrech zůstaly viseti toliko prsy, nádherné, velké, bílé a vonné prsy, a v dutině pánevní vždy živé, sliznaté genitalie, přilétá za tiché, měsíčné noci, aby přitiskl na sebe magnetisovaného milence (frontispice k básním Paula Véroly *Les Baisers morts)*. Žena, nedbale zahalená ve spodničku, stojí rozkročena nad hromadou lebek, jež šilhají prázdnými důlky nahoru, a zvedá jednu z nich s frivolním úsměvem kolem vyžilých rtů *(Madame Hammelette)*. Přes kout mýtiny cválá v šíleném trysku skelet Pegasův. Nad ním z hloží a trní trčí lidská kostra, zaražená hnáty do vyschlé půdy, a ruce, jež jsou vzhůru vztaženy, rozvětvují se jí v uschlé větve a snítky. A mezi uschlými, kyzově lesklými

listy, zbarvenými jedovatými anilinovými mízami, jež proudí dutými hnáty skeletu z jedovatého toho rašeliniště, zrají malé scvrklé plody trpké, stahující chuti. Jsou to fruits du mal, fruits des amants, zapovězené ovoce; zakrněly prudkým zažehajícím sluncem, neboť uzrály v pochvách nádherných fleurs du mal, květů tak irisujících barev a exotických vůní, květů, jichž tyčinky předčasně vyplýtvaly v heterogenetických nemocech své vlhké, prašné sperma, že v pozdním jaru již málo zbylo na matečný pestík, aby se zúrodnil. Mezi uschlými snítkami třesou se otrávení a opilí motýli kovových barev, a nad mýtinou, nad stromem poznání dobrého a zlého, nová okřídlená chimaera, zpola žena a zpola obrovský červ, odnáší mezi perutěmi medaillon autora *Květů zla (frontispice* k Baudelairovým *Les épaves)*... Podařilo-li se komu synthetisovati tak duchaplným a originellním způsobem pravou podstatu Baudelairových poesií? Celé kapitoly nedovedly tak promluviti jako tato jediná Ropsova kresba...

Rops je malířem mladé francouzské literatury; má výchovu, raffinovanost a duchaplnost jejích autorů; jako oni vyvršil v sobě kulturu. Neznám geniálnějšího případu kromě Ropse, jenž by dovedl pouhou kresbou, hrou linií proniknouti podstatu tak složitých a raffinovaných individualit, jakými jsou: Charles Baudelaire, Paul Verlaine, Stéphane Mallarmé, Joséphin Péladan a celá

řada jiných. K jeho frontispicím, úvodním kresbám k jejich dílům mohou se řaditi pouze měděné desky p. Odilona Redona, málo známého rytce, jehož umění s několika ještě jmény zajistí příštím generacím, že v Evropě na sklonku tohoto kramářského století bylo pět, deset umělců, kteří byli oprávněni míti tento aristokratický, dnes již sprofanisovaný titul ... *La grande Lyre — Velká Lyra* — má název frontispice k dílu Mallarméovu. Na stupni trůnu, jehož mohutný rulový sokl je zdoben basreliefem kostry Pegasa, s něhož v trysku padá skelet Básníka, zahalený ve vlající bílý muselínový plášť, do Josafatského Údolí, válí se hromada lebek korunovaných akademiků. Na nich, na vzdušném trůně z křišťálového, safírového skla sedí štíhlá nahá Musa, jež zdá se býti ulita z tvrdé, temně zlaté bronze, neznámého mísení, z níž ulity jsou i vzácné verše Mallarméovy. Oběma rukama zvedá Lyru, jejíž struny vedou vzhůru, někam do nekonečna, ad astra, a poslouchá tajemnou hudbu dvou neviditelných, bílých, aristokratických rukou ... Chvíle soumraku se zastavila, rubínové červánky intimně třesou se nad západem, a nekonečným tím sladkým večerem chvějí se do daleka delikátní akkordy mystické, večerní hrany, hrany Poesie dohasínajícího století ...

Ta tragická perverse Lásky, jež tak trpký má úsměv nad celým dílem Joséphina Péladana, ta křehká exotika Smutku, to rozevlání velkého

citu, nezjevila se mi nikdy v tak novém, překvapujícím světle jako v magickém zrcadle individuality Ropsovy. Hle, frontispice k románu *L'Initiation sentimentale*. Na obrovské kostře nočního motýla, jejíž stylisace upomíná na charakter pánevní dutiny, zejmena na chruplavčitý srůst stydkých kostí, stojí Kupido. Ne však ten sladký, načechraný, saloní Kupido, jehož jste viděli u pernikářů a voskářů na fidlovačkách, bůhví kolik tisícátý již derivát malířských akademií, nýbrž Kupido Ropsův, s něhož je seškrabáno všecko to růžové maso a falešná pozlátka a na němž zbyly jen prapůvodní hybné motivy Lásky, Lásky jako všetvořící a všeničící moci. Je to nová modifikace Bůžka-Zraňovatele, podoba nevěstky, jež posvětila ničivé Lásce všecek svůj život. Zády k obrazu stojí k nám obrácena její okřídlená postava; z lopatek svezl se jí k zemi černý, sametový plášť, takže obnažil obrovská oplzlá stehna a širokou, pevně stavěnou pánev. Černý korset stahuje ještě dolejší částí svou masité a vysedlé boky, avšak hořejšími planžetami svírá již holá žebra a vytlačuje přes okraj veliké vilné prsy. Hnáty levé paže svírají veliký luk a pravá ruka pozvedá sťatou hlavu. Hlavu Prince-Pochybovače, jehož ztrhané zraky s úděsem patří nyní na obživlou lebku, jež odplácí mu teď stejně ironickým monologem. *In lombis diaboli virtus*. A v pozadí v mlhách rýsuje se suchý rajský strom, a kol jeho pně přischlá kůže svlečeného Hada.

Úvodní kresba k románu *Le Vice suprême* vyslovila překvapujícím způsobem jednu základní větu, jež je rozvedena ve všech Péladanových symfoniích Lásky a jež poletuje v jejich ovzduší jako černé, lesklé vločky šarpie, odrážející se v šikmých paprscích zapadajících sluncí... Plémě latinské jest již úplně degenerováno. Po slunečných dnech slávy, vítězství a radosti, hle, zbyly nad západem toliko lehké, efemérní červánky — a i ty brzy uhasnou — neboť sletují se již noční ptáci jako symboly večera, tmy, úpadku, konce... Na podstavci je vtesán do pískovce relief, jenž chce připomenouti původ aristokratického latinského plemene. *L'Ironie macabre* nazval bych snad nejpřípadněji tuto skulpturu, aneb ještě příléhavěji *l'Ironie Ropsatique*.... Přiběhla vychrtlá vlčice a dvě nedospělé dětské kostry Romula a Rema rvou se o prázdné prsy. Ssají dychtivě, lačně — místo živého mléka, jímž druhdy plýtvaly traviny Latia, vyssávají jen žlutavou, hořkou vodu mandragor. A na podstavci do výšky pne se úzká rakev. Mužská postava na dlouhých vyhublých nohách, obutých v lakýrky, černě oblečená ve frak a hluboce střiženou vestu, jednou rukou otvírá víko rakve a druhou drží klak a zároveň loktem tiskne k boku vlastní svou hlavu, kterou si sňala z vysokého naškrobeného límce. Šikmé kozlí oko šilhá monoklem, jenž skřivuje pravou tvář k stálému ironickému úsměvu. Poznáte ihned — je to Ropsův Satan — viděli

jste ten obličej se vzorně pěstěnými, ryšavými kníry a licousy snad dnes nebo včera na boulevardech, snad v nějaké akademii, intimním dychánku nebo v parlamentě. Je všady, všady... A z rakve vystupuje kostra staré nevěstky, jíž vystrojil kdys nepřehledný zástup její milců nádherný pohřeb. Každý přispěl; od podruha až ke knížeti, neboť ona se stejnou radostí sdílela pytlové lože s podruhem jako měkký hedváb s knížetem. Hle, oblečena v nádherné své šaty temné ponceau barvy, jednou rukou zvedá nestoudně nad kolena dlouhou vlečku a ovívá se vějířem. Žluté uschlé růže v setlelých vlasech, šklebí se její lebka z úzké dutiny rakve. Takové ironické Ecce femina zvedá hlas z této geniální kresby. Ejhle žena, plémě latinské, tvá žena, jež seslabila tvou krev, tu kouřící, silnou, barbarskou krev, krev Romula a Rema, krev, kterouž jsi po staletí marně kultivovalo. Již na počátku vstřikla ti do žil lymfu degenerace. Ecce femina!

V *Les Diabolisques* a v *Les Sataniques* bijí všecky měděné, hluboce laděné zvony Ropsova umění v plnohlasé harmonii jedinou triumfálnou večerní hranu, temné a mystické Ave, apokaliptické Ave Pohlaví. Kovové brány »konce století« jsou již spuštěny, po liduprázdných ulicích bázeň a děs, a jen z nejvyšších gothických věží do dalekých prostorů zní jako vodou to smuteční Ave...

Hluboké ticho beze zvuku s vlhkou tmou beze světel sneslo se na nekonečnou poušť a z písku zvedá se polozavátý obrovský granitový balvan . . Sfinx. Nejtemnější a nejkrásnější symbol, jejž vytvořilo kdy skulpturální umění. Hlavu přímo vznesenu s mystickým výrazem kamenných rysů, hledí ta tvář Putifarovny prázdnýma očima do dalekých, pustých obzorů. Po tvrdých granitových prsech kolosa plazí se vzhůru nahá postava ženy, objímajíc svýma pažema a stehny krk Sfingy a šeptajíc jí do ucha tajemství. Věčné tajemství zapovězeného stromu, záhadné tajemství ženské bytosti, tajemství všech náboženstev, tajemství všech tajemství, k němuž rozezlený Jehovah dal stejně temné mythické motto: Nepřátelství položím mezi tebou a ženou, mezi pokolením tvým a jejím, ona potře hlavu tvou a ty úklady činiti budeš patě její. A mezi složenými křídly nehybného balvanu na hřbetě sedí Satan, velitel ženy, její usurpátor, intellektuellní původce dědičného hříchu. Pozorně naslouchá, bradu opřenu o dlaně vyhublých rukou, podepřených na kolenou. Není to však tradicionelní Satan bible, nýbrž Satan modernisovaný, nová modifikace Boha-Zla. Satan ve fraku, s klakem a s monoklem na šilhavém kozlím oku, s bílou kravatou a v plesových rukavičkách. Diplomat, předseda akademií, darmošlap z boulevardů, nájemce v Latinských čtvrtích. Suverain, jemuž moquantní úsměv a zlomyslná ironie stále škube úzkými,

bezkrevnými rty.

Na druhém listě Ropsova cyklu vyšel si za temné noci jako *Rozsévač*, jako travesteur všech podobenství Ježíšových. Vybral si bezpečně úrodnou půdu pro svá semena Zla. Ví jistě, že ni jeden zárodek nepadne na ušlapanou cestu, ani do keře, ani na skálu, všecky, všecky se ujmou, by vydaly stonásobný užitek. Stanul o půlnoci v obrovských dřevácích nad Paříží, jednu nohu na kosých notre-damských věžích, druhou na břehu Seiny, v jejíž hladině tiše chví se reflexy měsíce jako na zinkovém, elektricky nabitém zrcadle. Se zástěrou kolem pasu, v níž hemží se larvy a kukly nových bytostí, avortovaných dětí zla, ženských novorozeňat, plných uterického jedu, jenž za nedlouho vstřebe se do mužských vén a učiní nepružnými jejich stěny, rozloží svalová vlákna, zkalí čerstvou a zdravou dosud krev a prožere svazové váčky, ochromí klouby a ztrouchniví kosti — sype jedním širokým gestem toto neblahé, otravné semeno na moderní Babylon, aby zase pospíšil dále, neb jeho říše nemá konce.

Ale zatím zlo vyspělo a vydalo stonásobný užitek. Ze semene vzklíčila žena, v níž všechen rozumový život se umrtvil a jejíž všechen organismus funguje ve službě Pohlaví; moderní žena cizoložnice, jež lehá na pytlové špinavé lože podruha se stejnou rozkoší jako na vonný hedváb milionového bankéře, exkomunikovaná Palladistka, v níž in-

cest umrtvil ženu a z níž udělal čubu. Takové fenomeny krvavě rozšlehaného Pohlaví, brutální a hnusné, pravdivé a vznešené zároveň kreslí Ropsova tužka na dalších stránkách. Kultus Satana, kultus černé mše, kultus Novofenicaenství je tu chycen v několika významných bodech. Mučené a rozeštvané Pohlaví slaví tu svůj věčný orgiastický hymen. A Žena již vyrostla v postranních ulicích zapadlých čtvrtí moderního Babylonu, vyrostla v mramorových síních paláců, stala se tajnou vyznavačkou svého pána, stala se kněžkou Satanovou, za tichých nocí se vykrádala ze svých ložnic ke skrytému nočnímu incestu. V *L'Idole* tančí vyznavačka kolem modly Satanovy šílený kankán. A nehybný bronzový kolos, zdá se, jakoby chvílemi obživoval, kalná páchnoucí krev, zdá se, bije pod hnědou, kornatou a chlupatou pokožkou, rty stahují se k lascivnímu, onanickému úsměvu, vysedlá brada s huňatým kozlím vousem chví se, v kovové páteři pálí náhle změklá galvanisovaná mícha, oko, to zelenavé, kozlí, fascinující oko třese rozbolavěnými víčky, a z rozměklých, zapálených koutků úst táhnou se husté opalisující sliny . . . Nevydá však zvuku, a zase, nehybný, příserný balvan kovový, s baalickým klidem přijímá šílenou poctu své kněžky, jež hýkajíc vrhá se na jeho zadek a břicho a plazí se po jeho bezcitném těle. V následující rytině, vignetované *Le Sacrifice*, jsou nejsmělejší rysy, jež kdy jehla umělcova do kovu ryla; je to nejděsnější a nej-

duchaplnější planche z Ropsových *Sataniques*. Matečná vášeň pohlaví chycena tu ve chvíli své grandiosní, zdrcující a omamné, šíleně bolestné křeče... Satan vyslyšel konečně svou Terezu, vzal na se nejděsnější modifikaci své podoby, podobu čistého Pohlaví... Dlouho mučená pohlavní nervová centra zvedla konečně za tiché, měsíčné noci obrovskou vzdušnou obludu k magnetické záři měsíčního srpu. Šílenství nervů se očistilo od všeho hmotného a vsuggerovalo se v řidší, dychatelnější prostředí. Je tu více dráždivého, kysličnatého fluidu, percepce nervů vysoko tu překročuje kvalitativně i kvantitativně mezný bod svého nasycení, je tu Aristotelův sensuellný bod, kde pohyb nikdy neunavuje, kde dech nikdy nedochází, je tu ideální prostředí všeho pohlavního, kde pět šest edenských vteřin prodlužuje se v celé hodiny trvalé, zajíkavé, šílené rozkoše; zde nikdy nenastává zhnusení, neboť zde není reality, sexuellné reality, aby zhnusila. Obluda Pohlaví, zpola skelet čtyřkopytníka, rozložila se nad povalenou ženou, jíž rozkoš již podlomila páteř a jíž trvalá stehenní spasma přelamují stydké kosti.

VÝSTAVA ČESKÝCH AKVARELLISTŮ ROKU 1896 * *Akvarelia* — představuji si vždy pod tím slovem jemnou sensaci a měkkou, plihkou náladu. Průsvitavé a vodové lehké tóny akvarelly, jež mají samy v sobě takovou chytavou suggesci pro milovníky delikátního umění, vedle sebe jednoduše kladeny, plavé a zlomené, mají pro nejodstíněnější stavy jemné duše citlivost gelatinových desek, citlivost zinkových amalgam, citlivost stříbrných roztoků pro ultrafialové paprsky. Dovedly odraziti se stejnou intensitou vise křížových válek v Utrpení Páně středověkých kolористů, jako dovedly chytati pod rukou japonských malířů nejjemnější nálady přírody a pod rukou středověkých mnichů v umění iniciálovém vytvořiti celé školy sladké biblické bukoliky. Moderní akvarellisté konečně pochopili, na jaké scestí sešli ve službách naturalismu při svých nejkomplikovanějších methodách a manýrách akvarellových. Naturalismus na tomto poli byl ze všech nejpřiblblejší. Dneska se vystřízlivělo a chápe se opět základní raison d'être akvarelly. Myslící a cítící umělci vrací se ke *zredukování barevných tónů* přírodních na základní, nestíněné polohy čistých, sytých a zpívajících barev. Vrací se tam, kde japonské umění je na své jasné výši. Hloubka, vzdušná perspektiva, pohyb a klid — to vše dovedou vyjádřiti jednoduché, čisté a ši-

roké elementární a druhotné tóny, rozložené křišťálově korunnovým prismatem umělcovy duše. Z celé pozorované a poslouchané symfonie barevné vybírá moderní akvarellista toliko mottové, široké, harmonické tóny, aby vyjádřil současný stav svojí duše. A dejte tuže barevnou symfonii akvarellovati několika moderními umělci, každý vám z ní zazpívá jinou arii... Jak ubohé proti tomu jest théâtre-variétovské a trapezové žonglérství, jež provádí štětec p. prof. J. Kouly! Dvoukrejcarový barvotisk je pojmu akvarelly daleko blíže, než jeho nejzdařilejší šumavský vodopád. To je virtuosita, ne akvarella ve svém čistém smyslu. Na některých málo pracích zvučí ohlasy cizí reformy, a sice u p. L. Nováka, kde však je to podezřele spíše diktováno skleněným materiálem, pro který jsou jeho akvarelly určeny, a u p. Doubka v akvarelle *Při koupání*, který je však jinak bezcenný. Čeští akvarellisté, kteří vystavují, jsou ostatně stejně povedená chasa a nezadají pranic svým kolegům-cizincům, jichž práce před několika měsíci zde byly vystaveny, až na jednu, maximálně dvě vyjímky (*u cizích arci*). A jak významově i myšlenkově jest i to impotentním, co potentním býti aspoň chce. Podívejte se na *Triumf Bídy* p. L. Nováka, výsledek to několikaletých studií. Jak uboze akademicky stylisovaný průvod, a celá motivace jest šosácká a tisíckráte tužkou i rýmem otřískaná! Jak laciné, perníkové allegorie »hříchů« a »neřestí«, uzna-

ných copatou morálkou — jako na nějaký čtyřpatrový moderní činžák. Schází tu celé bolestné základní naladění. Nemohu se zbýti téhož dojmu prázdnoty, posovitosti, který jsem měl před jinak favorisovaným *Mostem života* Waltera Crana ... Ta směšná postava s nechutným emblémem hnátu v ruce, která proti tradici nejede na konec ani na vyhublé herce — to má býti *Bída*, ta Bída, matka člověka, která přiškrcuje již novorozeňatům život a očkuje jim ještě v lůně matčiném lymfické symptomy. Bída, jež tiskne tisícům denně revolver k spánku, podřezává tepny, shazuje s mostů, srocuje v tajných nočních brlozích své vyznavače k obrovským revolucím z hladu, Bída, jež vrhá pumy, vede panny na trh, přeplňuje nemocnice a blázince, Bída, jež krade, loupí a se modlí, sténá v kolébce a na poušti vyje v hrdle hyen — Bída, pramatka člověka?

VÝSTAVA VIKTORA OLÍVY * P. Oliva tak pěkně dovede nahoditi barvy, že červeň máku jenjen plápolá a žluté sírové nebe chví se jako v horečce — a postaví do prostřed banální ženu, řekne tomu »Madonna«. Namaluje hlávkové pole při západu slunce, nanese celé slupky barev přímo z tuby, pak roztírá a ryje do toho špachtlí a myslí, že namaloval krajinu, a nota bene moderní náladovou krajinu, která měla chytiti všecku tu zjíněnou diskrétnost pozdního letního večera a zlomenost zlacených a klouzavých tónů zapada-

jícího slunce. Posadí nahý ženský akt s nádhernými, šťavnatými prsy do suchého, břidličnatě roztrhaného břehu, jakému si navykl ze svých tušových kreseb, udělá aktu kol hlavy bílý vápenný kruh, hodí před něj lebku, kol níž poletují — nic naivnějšího než bílí motýlové — a myslí asi, že namaloval symbolický obraz ... Nu, proč ne; je dnes v Čechách po hostincích a kavárnách plno tlučhubů, symbolický, symbolická, symbolické slyšíš ze všech stran, proč by nedovedl namalovati symbolický obraz, když dokonce p. Mašek na jakousi takovou potvoru dostal v loňském salonu nějaké stipendium. Panna, lebka, motýlové — p. Vrchlický otloukl sice takové thema nejméně v padesáti tištěných básních — ale nechť, řekne se aspoň, že náš osvícený národ má z dopuštění božího i symbolické malíře. Že dovede p. Olíva allegorie, a výborné moderní allegorie, jak nás všichni kritikové mermomocí přesvědčují, samo sebou se rozumí. Já sice myslím, že mají jen tento svůj název společný s allegoriemi starých mistrů, jež viděl jsem v zčernalých rámech, v otlučených, vybledlých freskách starých synagog, polozbořených hřbitovních kaplí a basreliefech starých bronzových štítů — ale znalci ujišťují, a nutno tedy věřiti.

P. V. Olíva má ostatně moderní názor o illustrování — a to se mi líbí. Chce kresliti k textům hudební doprovody, chce dělati textům ekvivalentní parafráse. Škoda jen, že ta jeho hudba

je tak málo barevná a tak hluchá a zmanýrovatělá, že má tak málo svěžích tónů... Aby se mi nemohla vytknouti neúplnost, nutno říci, že p. Olíva kreslí a maluje všecko. Od portraitů, jež vynikají tím, že jsou portraitovaným fysiognomiím neobyčejně věrně podobny, až k zátiším, ano, výborným květinovým zátiším. P. Olíva maluje také, jak na slovo vzatí ujišťují, šumný život z našich pražských kaváren bravurními švihy moderního malířského elegána — ano, ale ujišťuji čtenáře, aby snad nehledal při podobných otřískaných thematech nějakého nového, zajímavého líce, nějakého speciellního barevného studia jako na nočních kavárenských a pouličních scénách Zornových nebo assemblech Kroyerových, kde řeší se na příklad nové světelné effekty, povstalé interferencí rozličných světelných vln... A na konec musím podotknouti, že p. Olíva dovede si nakresliti slušnou moderní affichi a že je výborným malířem — pardon — *akademickým malířem* (totiž naši malíři mají právo býti na tento přívlastek žárlivými, neboť, bohužel, od malířů pokojů a porcelánu praničím se neliší) — ale že je malý, velmi malý *umělec*. Totiž *umělec*, pokud znamená aktivní naturell, pokud jeho produktivnost znamená živěbolestný, šťavnatý porod plodu, uzrálého v krupobitích a v prudkých, šílených orkánech duševních bouřek, pokud jeho produkce znamená předčasně roditi avortované vzácné plody za prudkých matečních bolestí, plody, před

kterýmiž mají takovou hrůzu všichni malířští parvenuové.

ILLUSTRACE ALFONSE MUCHY K »ADAMITŮM« * Za jakou jen inferiorní rasu považují nás naši umělci-krajané, v cizině usedlí, co se týká moderních uměleckých aspirací! Vědí, ať nám předhodí sebe slabší věc, že národ ústy svých uměleckých kritiků bude žvaniti a slintati nadšením. Máme tu právě nový doklad ... Dráždivé noticky o *Adamitech* po novinách dovedly jak náleží napnouti mou zvědavost; myslil jsem, že illustrace k *Adamitům* budou novou vítěznou etapou tužky p. Muchovy, že p. Mucha ukáže, jaké cíle sleduje moderní illustrace, a jak jeho talent dovede ze suché, epické, falešně bezpohlavní půdy vyhnati vysoko do vzduchu šťavnaté stvoly s exotickými květy plápolavých barev, jímž polygamická rostlinná křeč přelamuje křehké tyčinky a pestíky — a zatím? ... Mé sklamání je tím větší. Ten poetický, měkký p. Mucha s nebeskými, čistotnými *grassetovskými* liniemi a něžnými, lomenými, melancholickými tóny své palety — on dovede býti také *banální!*

VÁNOČNÍ VÝSTAVA »UMĚLECKÉ BESEDY« ROKU 1896 * Samo sebou se rozumí, že vánočního, všeobecného trhu súčastnili se také naši *výtvarníci*. Hezounké to slovo; nevím už, který čtverák nalezl je ve svém lexikonu. Totiž slovo

to je delikátnější a taktnější synonymum slova: *řemeslníci*. A proč by ne! Když byly vystavovány a dobře prodávány boty, límečky, kravaty, kartouny, ryby, svíčičky, povidla — nechápu, proč by se neprodávaly také *obrazy*. A výsledek trhu byl, prý, nade vše uspokojující. Tak co? K 9999 hlavičkám na cichorku jich přibylo opět pár tuctů. K 9999 Madonnám přibyla opět jedna. A k 99999 krajinkám jich přibyla zase slušná řada. A konečně naši páni řem... — či pardon — výtvarníci nechtějí, aby se jinak na jejich výbavu pohlíželo. Dobře pochodili a teď se budou »baviti«. S »Pražským Sokolem« budou pořádati šibřinky. Za vůdčí myšlenku si obrali letos: Dekadence jich rozumu a vtípu. *Švanda Dudák* jako půlnoční atrakce už vyšel o měsíc napřed.

SOUBORNÁ VÝSTAVA VÍTĚZSLAVA MAŠKA * Jdu vždy s takovou tichou zoufalostí do salonku p. Topičova, je-li tam domácí exposice. Je zase takový jeden zívavý den před oblevou. V salonku pusto a prázdno. Melancholická, zoufalá nálada lepí se na vše i tady vevnitř — učinil jsem zase jednou v životě luxus. Vždyť veliká plátna p. Maškova znal jsem přece již dříve, a malované slovácké hadry na božíhodově vystrojených děvečkách a chasnících jsou mi přece tolik protivny, jako nevím co pod sluncem. Česká officielní kritika padala sice před nimi zase na zadek a li-

bovala si, že Slovácko konečně rozevřelo p. Maškovi pro pravé barvy zraky, a byla radostí bez sebe, že p. Mašek ztrácí hnedle to nejinteressantnější, co na jeho paletě dosud bylo. Paleta jeho byla raněna zvláštním, interessantním daltonismem. P. Maškovi jakoby místo sklerotiky byl nakapal do očí zředěný roztok mléčnatých verneuillských opálů. Všechny barvy nuançovaly mu zvláštním způsobem. Vzduch byl mu vždy přeplněn rozemletým, suchým, úbělovým, mastkovým popraškem, který tlumil barvy, mělčil perspektivu a dával předmětům zvláštní, matný, brokátový lesk. Předměty v tomto prostředí ztrácely plastiku a modelaci. Světlo mělo na jeho obrazech vždy zvláštní, hymnický tón nedělního jitra. Budilo ve mně zvláštní náladu bílé vigilie ... Toho úžasu naší »umělecké« kritiky! Kam s ním? Co s ním? Musí přece do nějaké škatulky. Plein-air, plein-air! A »umělecká« naše kritika si oddechla. A od těch dob je p. Mašek zuřivým plein-airistou. Maluje tedy bez pochyby samé tvrdé, suché, zapalitelné a řinčivé tóny. Co je bílé nebo bělavé, už je eo ipso plein-air. Cha, cha, cha ... Nu, ostatně, nechtěl bych snad ani popírati, že malíř sám *chtěl* svého času dělati nějakou plein-airovskou revoluci, avšak jeho oko bylo zcela jinak přizpůsobeno. A nyní stačí vzpomenuti, že malíř s takovou zvláštní, interessantní barevnou intuicí namaloval tato veliká, kolem rozvěšená plátna, úplně bezcenná, jalová, prázd-

ná a hnusná! Nevím, byl-li by kdo vůbec schopen, kdyby chtěl, a sice chtěl à tout prix, vymysliti a skomponovati perversnější obraz, než je p. Maškovo *Na rozcestí*. Národopis, Ctnost, Hřích, pekelné plameny, čarodějnice, zmije, banální andělé, dobře krmený ženský akt — jedno pohlavkuje druhé na tomto »chef-d'oeuvru«. Ostatně naše Akademie přiřkla tomuto dílu cenu — to už je skutečná záruka špatnosti... Ah, jak je mi líto p. Maškovy palety, jež na těchto věcech vykrvácela a utloukla se! Jak hluboce náladové vise mohly se rozvířiti v podrážděné, chorobné retině p. Maškově při jiném, skutečně uměleckém vzdělání!... Ah, ostatně passons... Slovácko rozevřelo p. Maškovi konečně oči, jásali čeští »umělečtí« kritikové, radostí celí vedle sebe. Totiž p. Mašek bude pro příště viděti barvy tak, jak je vidí hokynáři a uzenáři, on ztrácí pomalu to, co ho ještě drželo umělecky nad niveau jeho kollegů. Není skutečně nic hnusnějšího, než dívati se na tyto posvícensky kostymované loutky. Od jistých dob se dělá u nás se Slováckem humbug, zcela sprostý a vyložený humbug. A malíři, kteří nám nosí z taterských stolic své barevné mazanice, jsou nestoudní lháři. Poněvadž jejich mazaniny suggerují živý dojem, že, je-li dnes ještě nějaká Arkadie, musí býti na Slovensku. Lidé jakoby tam neměli pranic na práci, než práti a žehliti své atlasové tkaničky, škrobiti spodničky, mýti si ruce glycerinovým mý-

dlem, cíditi své holinky, líčiti se několikazlatkovým poudre-de-rose, zpívati si vždy veselé zpěvánky. Sprostá, vyložená lež. Tendenčně malovaná pro salony zbohatlých vlasteneckých parvenuů. Pánové, nechoďte po statcích a nemalujte selských synků a nemalujte jich o posvíceních, odvažte se také přece jednou do rozbitých, špinavých, zadlužených chalup, kde vyhublí lidé od rána do večera jenom klejí místo vašich veselých zpěvánek, a neštiťte se okusiti s nimi ovesný chléb, abyste poznali, že tito Slováci jsou zcela něco jiného než ti vaši, přecpaní dessertními dorty a cukrovinkami. Nenamítejte mi, »že nemám smyslu pro barevné malířské dojmy, které skytá slovácký kroj«. Hleďte, vždyť lidé v těchto zbídačelých chatrčích šatí se také tímtéž krojem — jenže ovšem — ten je špinavý, rozedřený, umaštěný, má potrhané, rozpárané fábory a tkaničky a hlavně to vaše národní vyšívání — že ano? A potom, co je to platno: je to poebl, ano poebl. Chasa, která se podezřele dívá, která má hlad, chasa, kterou ovládá dosud páter a pandur. A toho vy nemůžete potřebovati, tím nelze zdobiti salony vašich zbohatlých protzů a parvenuů v Čechách — není-liž pravda?

SOUBORNÁ VÝSTAVA P. JÓŽI ÚPRKY • P. Jože Úprka je *malířem povrchu*. Pro ten má výborně cvičené oko a značně vyspělou techniku. *Život* slováckého lidu, mezi kterým žije, utíká

mu však při tom pod rukama. Jsou lidé jeho bez vůle, bez jiskry temperamentu. Nikde nezasyčí vášeň, nikde nezarazí odpor. Vše jest u něho usměvavé, cudné, harmonické, vyrovnané. Jak umí p. Úprka chytati povrch, nejlépe dosvědčuje favorisovaná jeho *Pouť u sv. Antoníčka.* Hliněná nádoba v popředí je malována skutečně s láskou dojemnou. Vypozorování lomených reflexů zeleně a červeně na hnědé glasuře jest až komicky překvapující. Malíř zachytil klečící zástup v plápolavé červeni s velikou zručností, ale zapomněl při tom, že se ti lidé mají také *modliti.* A tady právě, kde přestává řemeslnická virtuosita a kde začíná umění, tady, kde se má řešiti skutečný umělecký problém: chytiti něco, na co nestačí sebe cvičenější oko, tady, kde mají psychické prvky, ekstase a mystika modlitby, rozlíti život v ztrnule klečícím zástupu — tady, u toho bodu, se p. Úprka náhle zastavuje; nemůže přes. A tato osudná hranice mezi virtuositou a uměním je znatelna ve všech jeho dílech. Říká se také, že p. Úprka je někdy i náladovým. Je to zase lichotivou, neúmyslnou — lží. P. Úprka dle čáry svého vývoje jím prostě býti nemůže. Jemu býti náladovým ani snad jakživo nenapadlo. A jak to, že některé jeho obrazy působí na vás přece náladově? Poněvadž divák vkládá si do nich, *čeho v nich není.* P. Úprka jistě maluje toliko, co vidí svým bystrým okem. A u diváka pak nastává podobný process, jako by stál před skutečnou kra-

jinou, *vkládá do ní rozmar své duše*, to vlastně tedy, co v ní de facto není ... A s jakými příšernými antikvitami se vytáhlo při p. Úprkovi s tendencí modernosti! Millet, Courbet, Liebermann! Jak daleko jsou jinde už nad nimi!

VÝROČNÍ VÝSTAVA V RUDOLFINĚ ROKU 1897 * Nikdy nevystoupí banalita, plochost a prázdnota »měšťanského umění« do ostřejšího světla, než při takovémto výročním trhu. Víte určitě, že všecko, co uvidíte dnes, jste viděli loni, a že to uvidíte za rok zase. Je to zoufalá ironie viděti zase tytéž portraity šedivých profesorů a radů s jejich tučnými paničkami, totéž pomalované plátno genrovým svinstvem všeho druhu — viděti na sta bezduchých, jalových krajin, na sta pečlivě malovaných, sádlem zalitých aktů pro salon měšťanův. Letošní výstava se v každém ohledu povedla; má od portraitů ctihodných vědců a učenců všecko až do portraitu psa kterého si šlechtice, od drobných »zátiší« všecko až na ohromná historická plátna ... Hle, největší attrakce výstavy, velebená svorně všemi kritiky, P. Brožíka, »historického« malíře, obraz *Tu felix Austria nube*. Triumf českého malířství. Ohromné plátno, malované pro císařskou jídelnu, na němž je na 80 portraitů své doby. Nutno se diviti — a hodně diviti. Zde poznáte, co je brokát, co hedvábí, co atlas, co samet, co zlato a co jen mosaz. To je úžasná virtuosita. Pravým kabinet-

ním kouskem jsou však vysoké boty pana Ladislava ze Šternberka, největší to postavy. Teletina, z které jsou jeho jízdecké boty zhotoveny, je napodobena s pochopením a štěstím neobyčejným. Pořadatelstvo výstavy provádí od několika let nemilosrdný a zlomyslný kousek. Vyhradilo pro české malíře zvláštní síň. Co dříve bylo rozstříklým, je nyní pohromadě. Zde teprve si uvědomíte celou tu bídu a zoufalost, v níž naše umění vězí. Žádný vývoj, žádný postup. Ti staří mají konečně právo na své copy — ale což mladí a nejmladší. — Jak je to všecko jalové, hluché, bez kusa snahy po revoltě, bez vášnivého výkřiku, a skoro všecko počítané na prodej! Co znamená konečně taková sebe smělejší virtuosita a bravura p. Schusserova. To jest jen forma, stále vnějšek, povrch ... A tak jdete apathicky kolem — nic vás nechytí, nic nezaryje se vám do duše, nikde nepromluví k vám moderní člověk, moderní umělec. Z nejmladší generace dokázal p. Urban *Zlatem*, jak těžko jí řešiti psychologický problém vnějšími, akademickými prostředky. Pokus naprosto selhal — avšak jen se, p. Urbane, nelekejte těch varovně starostlivých hlasů mladých šosáků, kteří považují vaše osvětlení za »nemožné«, protože nemůže jejich mozeček kontrolovati; nechápou, že jste se pokusil o něco psychického. Aspoň něco *chcete*, a to jest již u českého malíře tolik mnoho — tolik mnoho ... Ze starších českých malířů vzbudí vzpomínku svými kraji-

nářskými studiemi p. Hanuš Schwaiger. Vzpomenete ihned na jeho pohádkové, groteskní listy, plné originality a plné velikého umění. Z těch cizích »mistrů«, kteří nás každoročně maltraitují svými genry, neapolskými nocemi atd., málokteré jméno stojí za pozornost. P. Ludvík von Hoffmann má tu dvě plátna, plná nálady. Obraz *Při západu slunce* je svým individuellním nazíráním na italskou krajinu překvapující. A tak přicházím k vzácnému umělci, jenž po několik již let obesílá vytrvale naši výstavu. Je to p. Macaulay Stevenson. Jeho umělecké nazírání na krajinu je neobyčejně hluboké. On je tam suverainem, kam se poštěstilo jen málo umělcům. Abych aspoň někoho jmenoval, je to na příklad Boecklin ve svých *Todteninsel* a *Still*. Krajiny p. Stevensonovy jsou korreláty reálného k psychickému, jsou neobyčejně delikátními odrazy reality. Nikdo dosud nedovedl vystihnouti ticha noci tak, jako on, nikdo nedovede vystihnouti nálady do mlh rozplizlé luny v její nádherné, zlatově antimonové záři jako on, nikdo nedovede namalovati oním stříbřitě šedým, zázračným tónem kouzelného jasnošera jako on. To je psychické šeření, psychická atmosféra, kde vznikají a rozplývají se představy. Na jeho obrazech neuvidíte ani jediné ostré hrany, ani jediné prudké skvrny, právě tak jako reálná hrana, reálná linie, reálná absolutnost barvy není vůbec v psychickém. Jeho malé krajiny jsou přímo zázračné;

vše plove ve zvláštním, leskłém, šedavém tónu, kterýmž tento umělec dovede vystihovati nejjemnější nuance všech barev. Není v jeho krajinách mnoho: skupina jakýchsi stromů, sotva zřetelná stezka, kus podivného, nezřetelného nebe — a to je vše. P. M. Stevenson je vyvrcholením všeho, co se dosud v krajinném vykonalo, je na nejvyšším bodě. Hluboký, tichý, ojedinělý umělec. Vystavuje letos tři obrazy: *Rêverii, Krajinu* a *Pastorale.*

VÝSTAVA ČTYŘ OBRAZŮ MECKELOVÝCH * Malby tohoto orientálního malíře se vyznamenávají tím, že v nich není pranic orientálního. Jeho Orient je falešná a bezduchá říše. Jeho zlato nemá toho kovového, krví napojeného třpytu jako zlata satrapů, jeho zlato je falešné a laciné pozlátkové folio. Jeho barvy nemají té barbarské síly, té tygří a hadí divokosti jako barvy Orientu. Tento malíř vyšel si asi s veselou myslí do pouští: pytlačiti po sensačních motivech. Ale hle — zabitý, zkrvácený šejk uprostřed pouště, přikvapivší zástup s vlajícími turbany, zděšení hnědých tváří — to je přece nové, sensační, ale za to velmi málo orientální. Scenerie pouště, dlouhé pušky, damascenky, turbany — to všecko není ještě s to vyvolati orientální náladu... Nebo jiný obraz: Karavana poutníků plouží se pouští ku hrobu Prorokovu — zmírají však druh po druhu — strašlivý zážeh barbarského slunce

sráží je u cest... Avšak jak pokojná a parádní to smrt u autora — jak tichá, klidná a divadelní, bez jediného křečovitého trhnutí. A tak tento autorův Orient stává se naprosto nechutným, posovitým. Jest jasno, že nestačí přijíti toliko s dobře vydressovanou rukou pro linii a s dobře dressovaným okem pro valeury — to vše nestačí na vyjádření orientálního života zrovna tak, jako podobná snaha u těch mnoha set malířů nelíčí života Occidentu, jeho snů, touh, jeho kultury. Nutno si přinésti duši, zapálenou duši, která neloví motivů, ale která v sobě úkazy vnějšku synthetisuje a která jest sama sebou božskou tvořivou mocí. A duše ta musí dříve prožíti celé kultury Východu, musí se dříve opojiti nádherou jeho barbarských barev, musí se nechati zžehati nelítostným a mocným jeho sluncem. Musí synthetisovati všecky ty těžké a sleželé formy, jimiž se během dlouhých tisíciletí umění Orientu projevilo, a v sobě spájeti veškerou tu tropickou nádheru satrapovu a veškerou zoufalost a malomoc zbídačelého otroka v jeden překvapující paradox. A to jest orientální umění. Je to těžké, nepřístupné, a proto je pravých orientálních malířů tak málo. A toho všeho se nedostávalo p. Meckelovi a proto jsme k jeho plátnům chladní a apathičtí.

VÝSTAVA NÁVRHŮ NA PLAKÁTY VÝSTAVY ARCHITEKTURY A INŽENÝRSTVÍ V ROCE 1898 * Výstava banálnosti a krotkosti to byla. Propadli konkurující i se slavnou porotou. Stalo se to tady zase jako jinde ve stu případech: přikulháme vždy za cizinou o dvacet i třicet let později a pak to ještě dopadne — *takhle*. Personellní stylisace, jednodušení linií, ekonomie barevných ploch, řešení písma — to všecko, co právě plakát plakátem dělá — to vše bylo jak velké většině konkurujících, tak i slavné porotě španělskou vsí. Toliko na dvou, třech pracích (»nevyznamenaných« ovšem) bylo znáti, že autoři aspoň chápali styl affichí. Všady však řešeno banálně, suše, *allegoricky*, bez smělosti ve stylisaci jak barevné, tak lineárné; a to právě činilo vše tak nechutným. Kružidla, pravítka, krokvice, kola, páky, hlavice — všeho toho apparátu užito bez vtipu a bez té kreslířské pikanterie, jak to umějí dělati za hranicemi. Nepoužito nikde *symbolu*, a přece architektura, zvláště stará, tolik k tomu sváděla. A proto ani jeden z návrhů nemůže u diváka vzbuditi trvalého zájmu. K snazšímu porozumění, jako příklad k řešení symbolickému na rozdíl od allegorického, připomínám zde známý plakát loňské výstavy berlínské, kde obrovská, svalovitá ruka jako symbol práce, ozbrojená vztyčeným kladivem, prorvala sopečnou zemi a vztyčila se nad krajinou. Takový plakát ovšem na dlouho utkví každému v paměti.

— U nás jsme krotcí a příliš »rozumní« proti takové »divočině« a na dlouho jsme proti ní chráněni, neboť naši mladí malíři jsou ohromní mudrci. Hle, oni dneska v Čechách po tolika kritických tahanicích jsou s to napsati, že »allegorický« čili »jak se nyní s oblibou říká ‚*symbolický*'« — že ty dva pojmy jedno jsou. Je potřebí ještě práskati důtkami tam, kde mimoděk sami tak důkladně se o to starají? — Jediný návrh Pařížana p. Alfonse Muchy vyhověl jako affiche. Nevzbudí sice živého zájmu, nepřekvapí novostí, je to jen metamorfosa mnoha stejných prací, objednaných v Paříži. Táž půvabná, sedící ženská attituda, jež hledí na diváka en face z obrazu, ale je daleko před všemi ostatními a ve vyjádření výstavní myšlenky je nejméně banální. Je tu p. Mucha celý. Se svým dekorativním vtipem, se svou lahodnou a pečlivě čistou linií, s vkusným a appartním vržením hebké draperie po ploše plakátu. Je tu i s tím svým sladkým, harmonickým kolloritem, s těmi nuancemi barev, jež vyjadřují tiché a slavnostní očekávání. Práce ta dostala cenu druhou a byla podřaděna piplavému návrhu p. K. V. Maška, o němž jako o plakátové práci nemožno vůbec mluviti. Rovněž není sdostatek jasno, proč navrhla slavná porota ještě jednu druhou cenu a přiřkla ji práci p. K. Špilara. Proč zrovna té a ne kterékoli jiné z těch ostatních 21.

VÝSTAVA KARTONŮ SAŠI SCHNEIDRA *

Sklamání z této výstavy konstatováno na všech stranách. Tak hanebné a bezmyšlenkovité práce jako *Mužský zpěv*, *Jan Křtitel* a *Dokonáno jest* nejsou hned tak nalezitelny. Působí tím odporněji a nevkusněji, čím jsou obrovštější. Jsou snad pro p. Schneidra přechodem z jeho první dobré kampaně do nějaké nové fáse jeho uměleckého tvoření — a proto nekladu na ně žádné váhy. Svědčila by o tom nová práce, jeho triptichon *Boj tělesnosti s duchem*, která již upoutá. Řešení tohoto problému, tak těžkého v moderním umění, nevysloveno zde pro umělce s definitivní silou. P. Schneider nestačil pojmouti svůj úkol v celé jeho hloubce a temné záhadě. Zůstal pouhým nezdařeným pokusem jako sta jiných. Ani tentokráte nevysloven jednoduše, jednotně, plnou intensitou jednoho a jistého úderu. Každý ze tří listů triptichu má sám o sobě jistou cenu — dohromady však nic pro řešenou myšlenku. Schází tu všechen ten suggestivní nexus, všechna ta neviditelná atmosféra »mezi řádkami«, kterouž umělci spájejí pojmy nejvzdálenější. — Něco překvapí při tomto obraze. P. Schneider totiž najednou kreslí luxurní scény — ta bouře dala se u něho očekávati —, avšak luxuře jeho schází dosud všechen ten vilný a plamenný, ztravující dech, ta všechna bezprostřednost, jež omamuje hlavu a nedovoluje jí mysliti na akademickou komposici, ta bezprostřednost, jež omamuje prsty

a krví zalévá oko a nedovoluje otrocky prováděné modelace aktu. A u p. Schneidra stále vidíme práci trpělivých prstů v převaze nad prací umělecké duše. A to tomu mladému člověku stále láme ruce.

VÝSTAVA LITHOGRAFIÍ H. THOMY * Není to výstava pro umělce, jednotná, je to spíše obchodní zjev a vystavují se spíše appartní rámy s vpalovanými kresbami dle návrhu umělcova. Nelze tedy posuzovati p. Thomu, neměl-li by soud dopadnouti jednostranně. Ale proto přece z vystavených prací ovane dech tiché snivosti, dech ze zapadlých samot durynského lesa, dech mateřídoušky a dymiánu. Je to ten p. Thoma s liniemi evangelické prostoty a s barvami upřímné sdílnosti, který kreslí zapomenuté ballady a romance s veškerým kouzlem věcí zapadlých. Idylly a selanky ožívají se vším archaistickým pelem pod dotekem jeho delikátních prstů. Je lyrikem, nekoncipuje dlouho, skládá své písně bezprostředně pod dojmem přírody, se silnou dosí primitivismu místy. Vane v něm plný dech plavé a snivé rasy.

FRANTIŠEK BÍLEK / MODLITBY * P. Bílek není mi žádným programovým katolickým umělcem. Katolictví to vůbec ani nebylo, které se stalo pro něj asylem — spíše evangelium. Jeho Kristus jeví silné trhliny proti Kristu našich katolíků. Jeho Kristus jest uměleckou hallucinací, je silně in-

dividuellný, je to fluidum bolestné individuality umělcovy, odražené na ploše měděného zrcadla evangelií. V p. Bílkovi se nám vyvinula umělecká povaha neobyčejné passivnosti, skleslá, sražená k zemi, práskaná bolestmi a strastmi pozemského života — nikde však ani zašeření krvavého světla ve tmách, nikde ani stopy po záchvěvu revolty a skepse... Všecky postavy jeho nejcennějších skupin jsou jakoby vichřicí k zemi smetené, postem vyhublé, klečícími koleny a prsty se zemí srostlé. Bolestná souvislost našeho těla s pomíjející hroudou země tu vyjádřena s mohutnou, až brutální silou. Jen obličeje, ozářené vnitřním světlem, vzhůru se zdvihají a šeptají u vytržení proverby autorovy. Je to neobyčejně uzoučké pole, na kterém se p. Bílek isoloval, ale v tom, že dovede se tu vyjadřovati s neobyčejnou intensitou umělecké síly, v tom tkví všecko jeho umění. Je nepochybno, že každý odvážný dotek jeho prstů při práci jest jistě ranou v tvář všem stejně virtuosním jako bezduchým našim Myslbekům... P. Bílek jest jednou z těch passivních, do sebe cele uzavřených, samotářských povah, jež zoufale hledají vnitřní opory, neboť cítí, že ji míti musí. A opora taková, jejich duševním disposicím zcela vyhovující, najde se brzo. V zamlklých chvílích vezmou sladký a utišující lék evangelia. Začnou dychtivě čísti a lék počne jeviti své účinky. Svět ztrácí se jim pod nohama, apparát biblického stylu jim vyvolává představy barvitější, vonnější a

intensivnější, začne je dějstvovati v atmosféře, naprosto jiné, všecko nabývá jiného smyslu, obyčejná slova blýskají se jako hlatě velkých zrcadel, z obyčejných zvolání stávají se prorocké výkřiky a z obyčejných vět stávají se celé passáže prorockých předpovědí. Logika pomalu vyprchává, intesita obrazů dráždí a vysiluje, a vše hovoří tajemným, podloženým textem, který chápou jen vyvolení. A tak celé umělecké tvoření mění se v jednu chvíli ekstase, kde ústa se pak sama naučí hovořiti nesouvislou řečí tajemného smyslu. Jedině tak lze si vysvětliti původ nesrozumitelných textových doprovodů p. Bílkových k jeho kresbám a sochám. — Úvod *Modliteb* chce lámati kopí pro p. Bílka, ale jsou to slabé ruce, které kopí drží. Útok měl býti prudší a vášnivější při té mizerii našich poměrů. Mělo se napsati méně intimních vzpomínek a raději pevný a kritičtější soud, jenž by nepřátele p. Bílkovy odzbrojoval. A pak nemělo by se u našich umělců mluviti tolik o tom mecenášství, když to vlastně znamená bídnou podporu několika stovek ročně, kterou naši bohatí buržoové jsou na rozpacích při novoročním rozpočtu dáti buď na mecenášství nebo na nového koně do landauru. Trochu více hrdosti, slečny a pánové, proti těm všelijakým Lannům a Hlávkům. Však byste byli, jste-li dosti umělecky silni, i bez těch jejich několika mizerných stovek, udělovaných s veřejnou pompou ve formě žebrácké almužny, také

živí! A silně, umělecky, *volně* živí. P. Bílek je toho dobrým dokladem.

F. STASSEN / OBRAZOVÝ CYKLUS »SMRT«
Jsme zrozeni k strasti a bídě, protloukáme se životem, klín klínem vyrážíme, žijeme od případu k případu, ode dneška k zítřku. A milliony žijí v hladu — a jedině ten vztek, ta zášť a to zoufalství jsou vzpruhami denního života. Utápíme se v ohromné sociální katastrofě bídy . . . Slabomyslní ještě volají: snad zítra, snad zítra bude trochu světla! — Pevní a bezohlední volají: ne, nikdy již, nikdy! — a resignovaní, kteří již súčtovali, tupě před sebe cíví. Všichni, všichni však náhle v slabé chvilce křičí: *smrt, smrt!* Ta jediná nás vykoupí, ta jediná, veliká dobroditelka naše! — Smrt však nepřichází, nepřichází na zavolání, čeká však, aby přišla v nestřežené chvíli s veškerou svou hrůzou a tím více překvapila všecko to, co se třese před jejím příchodem, všechno to, co vzpírá se proti ní do posledního záchvěvu vitální síly. Organismus ten je napaden! A odtud ten náhlý a bezsmyslný strach. Bázeň živoucího organismu před zničením deprimuje náhle všechen duševní život, a jestliže jsme před chvilkou volali po dobroditelce, snažíme se nyní za každou cenu uniknouti jejímu dobrodiní a celí šťastní pak živořímе zase dále, znova týráni a zraňováni smutkem a bídou moderního života.
Tento dusný a tíživý problém chce řešiti p. Fr.

Stassen ve svém cyklu, nazvaném *Smrt*. Smrt, plížící se jako věčná vetřelkyně v nejrozličnějších maskách lidským životem, smrt, valící svůj kalný a žlutavý stín celou historií lidstva a přicházející náhle lámati hůl nad celými periodami dějin. Tedy je to v podstatě zase týž problém, který již tolik míchy a krve dovedl vyssáti umělcům dob nejrozličnějších. P. Fr. Stassen jako umělec, vystupující s allurou modernosti, vycítil aspoň to, že je mu nutno obírati se zvláštními okamžiky ekstase, neboť jedině v těch mohly assistovati jeho plouživé mátohy smrti. V tom však byl hlavní kámen úrazu pro malíře, v celém základním pojímání ekstase. Zde, na tomto místě měl ukázati svou tvořivost, eruptivní sílu svého uměleckého temperamentu, svou originalitu, měl přinésti ten nový zlatý klíč k řešení staré záhady. Měl po velkých umělcích podati příklad, s jakou suverenitou dovede zde říci své *nové* a *překvapující* slovo, jak dovede rozlamovati okovy formy, aby se mohl vyjádřiti volně a nově. Toho však p. Stassen nedovedl, nestačil na to, ukázal, že je mu dosud nepřístupna ta hranice, za kterou žije těch několik šťastných, kterým možno bez uzardění říci: umělci. A s tím zároveň padá jeho práce a zvrhuje se na obyčejnou kreslířskou machu.

Zbývá jen několik gloss k jednotlivým číslům cyklu. Cyklus chce míti nějaké, snad historické, zařazení. Smrt není zde líčena v tonině starých

mistrů, jich »tanců smrti«. Schází tu všechna naivnost, humor, vtip a ironie, smrt se tu však také nechvěje mezi atmosférou, není jí cítiti ve světle a stínu, v gestech jednajících osob, není diváku nijakým prostředkem suggerována její neviditelná přítomnost, ale skoro všady rýsuje se v ovzduší jako viditelná mátoha nebo jako skelet a lebka. Všecko je kresleno spíše jako illustrace. Některé listy, jako *Adam a Eva*, jich vyhnání z ráje, a *Abel* — to bylo již tisíckrát stejně kresleno. Na rozdíl, jak skutečný umělec dovede vyjádřiti souvislost prvotního hříchu a smrti, vzpomínám mimochodem rytiny p. Féliciena Ropse k Baudelairovým: *Les épaves*, kde vysoko nad hloží a trní z rumiště vyrostla kostra jako strom, hnáty jsouc do země vražena a vzhůru vzpínajíc své ruce, jež rozvětvují se ve snítky, mezi jichž listy lesknou se plody zapovězeného ovoce, ovoce lásky.

P. Fr. Stassen, ačkoli není jedním z nejhorších, přece jenom je tam svým kořenem, kde tkví celá ta umělecká mládež, kterou representuje mladý Mnichov a časopis *Jugend*. Ta mládež, která vystupuje všady se zuřivým applombem modernosti, je však strašně jalová a hluchá a svou machou odporná. Celá jejich modernost scvrká se na nějakou vtipnou nebo méně vtipnou manýru. Nikde ani stínu po moderně založeném uměleckém charakteru. Místo smutku a bolesti všady jen pošklebek pitomého burše, místo opravdové

hořkosti sprostý vtip a místo tvořivé umělecké síly vypočítavá macha poseura.

VÝSTAVA SPOLKU »MANES« ROKU 1898 • Jeden dojem hned při prvém a běžném pohledu na ráz celé výstavy utkví každému návštěvníku. Je to dojem úměrnosti, salonní odměřenosti a pečlivosti. Jeden formát obrazu druží se k druhému, každý obraz sám pro sebe pečlivě propracován, nikde vás nezarazí podezřelé chytání barev nebo nedbale vržené tahy štětce, sladké palety našich profesorů tu prostřednictvím jich pilných a nadaných žáků rozlily všechnu svou bravurnou únavu. Strohý a sukovitý Úprka se tu utápí a p. Schusserovi se pro tentokráte nepodařilo chytiti do rámce kusy hořících barev v bíle roztaveném slunci. A tuto monotonii zvyšuje ještě chudoba v druzích malířského umění: genrová malba, portrait, krajina mají převahu; jeden historický obraz, dvě allegorie a tři fantastické kresby tu zanikají. A tak dospíváte k hlavnímu úsudku, že je to vše dosti jednotvárné a že by těmto většinou mladým lidem nebylo na škodu býti trochu svěžejší, smělejší, kapriciesnější. A nového tu je tak málo, tak málo — vše jde v těch osvědčených, starých kolejích.
Krajinářství zdá se míti vrch, a také některé ukázky jsou skutečně vedle skulptury na vrcholu výstavy, co se tkne nového uměleckého pojetí a umělecké intensity, s jakou jsou provedeny. Ač-

koli vývoj krajinářství jest u nás obzvláště mizerný a jest odkázán pouze na několik umělců, jimž není umožněno studovati v cizině, přes to přese vše jsou tu dvě tři umělecké individuality, jež jsou prosyceny odvahou a touhou po něčem svém a novém. Je to sice při našich poměrech dosud v prvých stopách, ale disposice pro další vývoj jsou zde. — Zcela pronikavý krok na veřejnost učinil p. Jos. Jelínek svou krajinou *Po dešti*. Jemu prvému po zemřelém Chittusim podařilo se chytnouti mezi dřevěný rámec vzduch na krátkou distanci, a vonný vzduch, stojící nad černavou, smočenou zelení, jež dlouho byla pálena letním sluncem. Dobrý a jistý krok. Frant. Kaván vystavuje tři krajiny zvláštního rázu: *Klekání, Rozpomínku* a *Milosrdenství přetrvá*. Myslím, že jistě každého překvapí. Je to silný umělecký signál k pronikavému obratu ve vývoji tohoto bludného, do sebe uzavřeného tuláka umělce. To již nejsou ty kouty u vod, chycené s plnou jich zádumčivostí a rozespalostí, ani ta rozlehlá, zapadlá luka, jež vlnila a pestřila se k obzoru, to není již ta radostně, dychtivě a lačně chytaná *realita*. Kaván začíná malovati *sen, duševní sensaci;* realita pomalu vyprchává, virtuosita, dlouho a pracně získávaná, zvolna se obmezuje a vše pracuje k plnému vystižení psychických stavů... Stromy po větru umlkají, krajina zvedá se do nekonečna, kus bílého, zmateného světla chvěje se mezi mračny nebo těsně při zemi, veliké slunce stojí ve své

vybledlé záři nad vším tím — a duše se rozpomíná na cosi, dlouho rozpomíná . . . A tak p. F. Kaván našel si svou cestu — hlubokou, osamělou a trnitou cestu, jež vede neznámou zemí k neznámým koncům. »Dobří a počestní« lidé tomu říkají »scestí«. Politují. Ostatně je to už tady cíititi na výstavě. Všechny tři krajiny jsou zastrčeny za stůl nad zvýšené zábradlí barriéry. — Malířem pohádkových krajin, plných záhadné vůně, kde kupí se do výše ohromné massy věžovitých stromů, malířem zašeřelých nálad večerních je p. Ferd. Engelmüller. Jeho krajinné triptichy mají jistý lyrický pathos, jenž nikdy však na štěstí nezabíhá v nevkus. — Svým koloritem budí pozornost práce p. Hudečkovy. — Emil Holárek vystavuje *Upálení spisů Wiklefových*. Obraz má dosti silný a šťastně vystihnutý historický relief, ale ten nepřiměřený pathos dojem dusí. Je to obrovitá postava husitského bojovníka, která z kouře dohořívajících knih trčí do tmavého pozadí ostře řízntou konturou. Pěkná je p. Homoláčova studie ženského aktu, postaveného mezi okno do dvojího světla. Z portraitů upoutají jemné pérové kresby p. Švabinského, pracované známou u něho fakturou, a pak p. Wiesnerův *Portrait mé matky*. V kresbách p. Preisslerových ukazuje se slušný dekorativný talent, jenž dovede se vkusem stylisovati obálku na knihu a ozdobiti ji dekorační výzdobou. — Výstavu zavírají tři kresby p. Jar. Panušky: *Vod-*

nik, Příšera, Bludičky. Jsou silně fantastické a rozechvívají podvědomé city hrůzy a strachu. P. Panuška se tu jeví jako silný, originellní talent a opravdový umělec, neboť zavříti se do těchto končin, kde v černých vodách pohybují se líně obrovité nestvůry s očima rejnoka, kde v zběsilém letu honí se čadivé bludičky, zavříti se do věčné tmy, obývané toliko zkroucenými, vyhladovělými příšerami — v tom je nejen velká odvaha, ale skutečné umění — na takový svět připnouti se celou svou duší.

Z vystavených skulptur prvé místo zaujímá p. Bílka *Podobenství velkého západu Čech.* Na stupních rozvráceného trůnu, kde zbyly jen nohy a ohromná, odprýsknutá ruka sedícího kolosa, leží umírající postava ženy, uchvacující nataženýma rukama rozmetené listy bible. Sražená postava ženského aktu, křečovitě držící listy, přirostlá k schodišti, působí hlubokým a vzrušujícím dojmem. Celé sousoší je pracně vyřezáno do dřeva, působí však přes to neobyčejnou lehkostí a noblessou své techniky. — P. St. Sucharda vládne neobyčejnou virtuositou v reliefu. Nikdo po něm neumí dáti tolik plastické síly reliefu tak skromnými prostředky. Zůstává to však při virtuositě.

To všecko jsou, prý, prvé kroky mladého spolku v nové desetiletí. Jest mu přáti nejlepšího zdaru a především více odvahy a více umělecké, samostatné práce. A nechtíti udělati ze všech malířů

jeden ovčinec s jedním pastýřem. Volně se rozvíjeti. Jest chvalitebná snaha postaviti budovu pro umělecké výstavy, vyhovující všem moderním požadavkům, ale nechť jest i v nové budově co vystavovati, co by vyhovělo moderním požadavkům a co by mohlo směle konkurovati s cizinou.

RŮZNÉ PRÁCE

PŘEDMLUVA KE KNIZE „POZDĚ K RÁNU“

Cítím vždy animositu proti prvé, jakž takž hotové knížce mladých autorů. Obzvláště však dnes, v současné fási naší lyriky. Kdy postupuje proti sobě několik nepřátelských šiků s rozličnými taktikami a methodami, kdy létají ve vzduchu nová svůdná hesla a praporce, kdy víření bubnů k novým srážkám jest na denním pořádku a kdy z čista jasna rozlehne se signál k roztržce i mezi těmi, již před několika dny ještě dovedli se bíti v prsa pro jedno neomylné evangelium. Nemám rád hotového débutu, poněvadž nepodává pravého obrazu autorova, než se k něčemu dopracoval. Není viděti toho vysilujícího boje o vlastní odlišenost v nárazech cizích, silných individualit a cizích uměleckých method. Není cítiti také syrového kvasu nehotovosti a nedozrálosti, jenž prudce rozkládá a v syčivém šumu vyhání na povrch pěny — někdy třeba nádherné, ale přec jen jalové, lehké pěny. Není viděti toho vysilujícího běhání za bludičkami, není viděti těch směšných a trapných kompromitací, před nimiž později opatrný autor z daleka chvatně utíká a za něž se tolik hanbí — ač je přec jenom kdysi napsal — a sám napsal. Není viděti toho znenáhlého hránění krystallu z prudce reagujících roztoků, toho znenáhlého tvoření se hran a stěn

pod novými, neznámými úhly a dle dosud neřešených rovnic...

Tato slova cítím se nucena napsati v čelo této knihy. Nechce býti ni v nejmenším něčím hotovým, nějakou kalkurou; má své kaprice. Jde proti zvyku. Chce býti nedozrálým, kvasícím vínem ostře kyselé vůně, chce býti upřímným obrazem toho, co autor prožíval do dnešního dne. Rozličné nové umělecké problémy, jež v posledních dobách byly u nás vysoko vyzdviženy a přinesly celý apparát nových uměleckých poznatků, musily míti na každou tvořivou a pokrokovou, nekonservativní jednotku přímý absolutní vliv. A tato knížka má toho býti důkazem. Jsou v přítomné knížce věci, které asi vzbudí prudký odpor, ironický smích a laciné kavárenské bonmoty (vzbudí je ostatně u nás i věci, jichž si autor více váží), je tu bezcenný kyz vedle dobré stříbrné rudy k příštímu tavení, jsou tu údery na činelly vedle hlubokého tremolla lesního rohu, jsou zde opuštěné a znechucené trosky vedle finess, jež se snažil autor propracovati do posledních konsekvencí své methody, nelekaje se sebe zlomyslnějšího naříčení — ale jedno se nesmí při tom bagatelisovati: že všecko to bylo autoru diktováno nezkrotnou žízní po něčem *novém, lepším, delikátním a subtilním*. Po něčem delikátním a subtilním, co mu zářilo v zoufalých a zhnusených nocích daleko na severní obloze, jako jemné fluidum irisující zodiakální záře. Kolikrát autor

odhodlaně vydal se na neznámou, trapnou cestu, aby uprostřed vyčerpán klesl, zahanben svou malomocí — kolikrát vesloval proti proudu k dalekým břehům, aby po vysílení vržen byl zpět na pustá pobřežní bradla své Ithaky — jak mnohdy dlouho překopával celé lány, než přišel na kousek vzácné rudy — co energie dovedla sežehnouti hallucinace a ekstase — co proplýtval času a materiálu, aby natřel nějaký nový, vysněný a delikátní barevný odstín — kolikrát nechal se kouzlem cizí individuality nadobro atropinovati!

Nemám rád loyalního a hotového débutu, proto předkládám tento svůj roztříštěný, mdlý a nehotový brevíř. Mapu svých prohraných bitev a spálených mostů, seznam svých kalamit a kompromitací a hrst roztroušených květů těžce nahořklé, feniklové vůně, jež podařilo se mi urvati se skalnatých strží na zoufalé a vysilující výpravě za něčím delikátním a subtilním. Mám odvahu a jsem s dostatek upřímným k tomu.

Nevím, co bych na konec dodal: leda to, že přísahám na aristokratické umění, jdu za volnou a všady proskribovanou družinou *Moderní Revue* a nenávidím u nás několik kritických satrapů, již osobují si právo mladé lidi varovati, reformovati a protektorovati a jimž není vše, na co nestačí, dost čistým a svatým, aby neanathematisovali, nepodezřívali z posy, aby toho neušpinili a nezprofanisovali svými chromými a oteklými

prsty a aby nad tím neohrnuli svých neomalených pysků.

NACIONALISMUS A INTERNACIONALISMUS

PŘEDMLUVA K CYKLU OBRAZŮ „PROSTIBOLO DUŠE“

Illustruji knihu prokletou, vysmívanou, nepochopenou; knihu smutnou.

Je ticho již, ticho... Vášnivé ruce přehrály na klaviatuře divoké, pološílené arie; vášnivé ruce klesly únavou... Je ticho již, ticho... A nyní hraje se jen ve tmě tiché sexuellné impromptu. Zní to přidušeně, temně... zvoní to jen na dolejších oktávách... vzduchem poletuje černá, hedvábná serže. Sexuellná realita zklamala. Duše s čistotou a panenstvím biblické nevěsty při tom zprostituovala. Vše čisté ztřísněno, vše posvátné uplváno. A to všecko za několik jen okamžiků pochybné rozkoše. Dostavuje se kalná a hořká příchuť poznání, a zbyl teď po všem jen těžký, dusivý smutek, malomocné zoufalství, skleslost a zlomenost s tichým voláním po kalichu bolehlavu...

Toto základní naladění chtějí *suggerovati* mé kresby. *Suggerovati*, neboť suggesce je dnes jedinou uměleckou a z těžka dostupnou methodou. A jí obětuji všecku... Moderní illustrátor přestal býti řemeslníkem, který otrocky kopíruje tužkou to, co řeklo již autorovo slovo. Tak illustrovati se mohlo jen při autorech starých škol popisujících. Ale bylo by to naprostým nepochopením moderních autorů, kteří symbolisují vnitřní své psychické processy, — okreslovati tužkou

jich slovné obrazy. Moderní illustrátor je samostatný, *tvořivý umělecký sensitiv*, který chce svou kresbou suggerovati diváku *svůj dojem*, jaký v něm povstal zákonem psychické resonance po zažití psaného nebo slyšeného cizího uměleckého díla. Vyjadřuje tedy v prvé řadě *sama sebe*, a illustrace jeho s původním illustrovaným dílem stojí pak vedle sebe, obojí zcela samostatně jako dvě rozličné umělecké nuance, jako dvě rozličné umělecké kvality. Jest jistý nepoměr mezi dílem psaným (básní, románem) a posloucháným (hudební skladbou) a mezi kresbou je illustrující. Kdežto básník může určitě členěnou *řadou* silných suggestivních slovních obrazů suggerovati čtenáři svému určitě nuançovaný dojem, tak jako hudebník může celou *řadou* hudebních skupin suggerovati svému posluchači určitě temperovanou náladu — musí illustrátor všecko to synthetisovati v jeden jediný obraz, jenž působí na diváka finitivně, neboť *první pohled, první okamžik* má pro diváka největší dojmovou intensitu; všecky ostatní jdou pak s prvním konvergentně a svými slabšími složkami jeho intensitu zvyšují. To jest dosti namáhavý umělecký problém. A ten se zdarem řešiti — v tom je požitek a umělecká rozkoš ...

Podle tohoto plánu jsem illustroval — a tak povstalo těchto několik kreseb, jež nehodí se nikterak na rodinný stůl, do rodinných map a do spořádaných bibliothék a jež nepočítají na nej-

menší applaus. Počítají však na posměch z prava i z leva — a v tom jest jejich cena. Jdu sám, úplně sám, a v tom je má hrdost. Nemám četného publika a možná, že i dost z těch, kteří se předem interessovali o toto dílo, bude zklamáno, Vím, že vždy budu kresliti toliko pro pět nebo deset lidí. Avšak to mi dostačí; a zúplna.

G. HAUPTMANN / DIE VERSUNKENE GLOCKE • Za hranicemi i u nás plno rámusu. Literární profétové se mohou uprorokovati. P. Hauptmann vydal totiž nové dílo: *Die versunkene Glocke*. Práce sama nezdá se mi ani již jemným hauptmannovským leptáním na skle, je to již jen zamlžení vonného dechu na šedé, citlivé ploše antimonového zrcadla. Nekonečná pohádkovitá harmonie a lahoda je mottem k celé práci. Má to božskou naivitu starých švábských a hornoslezských legend. — Scéna za scénou jest o málo jen vždy supponovanou kadencí jednoho základního motivu: *Naivity*. — Lidé tu nemluví, ale zpívají jako ptáci, nebo chcete-li, ptáci nezpívají, ale mluví lidskou řečí. A jaký div, že tu a tam bude se vám zdáti ten neb onen motiv banálním a otřelým, nebo že zhusta stihnete filosofické perly pro slabikáře. Nedovedete se emancipovati jako autor. Nejste z tohoto království.

VIKTOR DYK / A PORTA INFERI • Po několika jalových a zbytečných débutech poslední doby konečně výjimka. Na dně kalného a zmateného roztoku hrání tentokráte několik krystallů nového tvaru a jiskření. Autor přináší v několika číslech svůj originellní tón. Je to jemná sentimentální ironie, hnaná až na ostří uštěpačné, poetisující anekdoty. V tom úzkém intervallu

komponuje autor své nejšťastnější arie a pohvizduje si je se zlomyslnou nonchalancí, ač je to, prý, už před samými branami pekelnými. Zdá se, že někde se pokusil autor zcela seriósně zabušiti na měděné veřeje jejich; scházela tu však ta grandiósní síla a daemonická vášeň velkých »rouhačů«. Celá sbírka není sestředěna k tomuto význačnému centru, ani zase není lokalisována výhradně na ironický tón — musila by býti v obou případech sevřenější, málomluvnější a skoupější — to je však už osud lyrických débutů: že jsou obyčejně mnohomluvnými.

JOSEF MAREK / PŘÍTĚŽ * Fossilní drama lásky. Chce mermomocí řešiti a druhou polovinou již v každé scéně plnými plachtami pracuje k přístavu odporné měšťanské morálky. Několik svěžejších scén a detailů vás podvedlo. Postavy nežijí tu svého života, tušíte za nimi stálou dunivou rétoriku autorovu. Donjuanismus tu líčen bez psychologické znalosti — sprostě a hrubě, jak se to právě autorovi hodilo do krámu.

DOPIS P. STANISLAVU PRZYBYSZEWSKÉMU

Napsal jste mi již tolik laskavých a krásných slov, jakých člověk dnes tak málo slyší: děkuji Vám z hloubi duše za ně. Cítím se rozpačit, mám-li Vám psáti. — Vám se líbí některé mé listy z cyklu »Prostibolo« — ach, ano, jsem na to hrd, poněvadž se líbí Vám, Vám, p. Przybyszewski, který dovedete věci tak hluboce chápati. Hleďte, všichni moji přátelé mi to dnes závidí. Chcete o mém »Prostibolu« psáti zároveň s Ropsovými »Diaboliques« — nevím, nebude-li to pro mne trochu vražedné. A chcete také, abych Vám o knize samé a o svých listech napsal něco aspoň ve vzdálených obrysech. Knihu samu Vám prý již p. Procházka poslal a Vy jistě ihned postřehnete ten vnitřní, smutný duševní process, který já illustroval. Pocit něčeho brutálného, strašného a obludného — to jsem chtěl suggerovati — něčeho, co je nad námi, čemu se stále vymykáme a čemu jsme nuceni stále otročiti. Ano, máte pravdu; vidím všecko »effrayant«, vidím ve všem obludu. Je to ve mně fysiologické, protože miluji Strach — vlastně vše, z čeho jde Strach. Miluji Strach pro Strach. Zpozdívám se často v Praze schválně, abych mohl v temné noci konati dvouhodinnou cestu k svému domovu skrz dlouhé, opuštěné předměstské aleje a kolem cihelen, jejichž pece slouží za noční útulek vagabundům

celé Prahy. Jsem stižen srdeční vadou a největší rozkoší jest mi pocit strašného, orgiastického strachu, který třese celým ubohým organismem, když náhle nastane bolestné perturbace s šíleným očekáváním onoho okamžiku, kdy to snad praskne... Tento základní rys, tuším, je podstatným celé mé povaze a je ve všem, co mi vyvře z duše. Strachem umrtvuji tělo a probouzím svou duši. Vy odpustíte, vnucuji-li Vám zde své intimity, jest to nutno, mám-li promluviti o svých kresbách.

Tak jsem pojal *Vyhnance* jako psance ze sexuellného ráje. Hle, strašlivá žízeň po bývalé rajské »čistotě«. Pohlaví proměnilo mu již ústa v sliznatou ženskou genitálii, křečovitě rozevřenou. Ah, p. Przybyszewski, provedl jsem celou kresbu jedním dechem, zcela realisticky kreslenou — ale pak otřásl mnou takový hnus a děs před mou vlastní prací — že musilo to dolů. A stylisoval jsem vše, už jenom k vůli p. státnímu návladnímu.

Podobně při *Popravě duše*. Chtěl jsem zde vyjádřiti strašnou nenávist všeho reálného k psychickému. Brutálná realita škrtí — pohlavní realita hrubých, zarostlých rukou. Ohyzdné prsty se tu rovněž metamorfosovaly v hnusné, nehetnaté pyje, jež byl jsem nucen rovněž stylisovati. Ovšem, mojim přátelům jsou podivny »ty tlusté prsty« a ten rozšklebený *Vyhnanec*, který »má tak nějak podivná ústa«, i portrait autora veršů

Prostibolo, »který by mohl míti trochu větší podobu« se skutečným p. Procházkou.
A proto, když člověk kolem sebe vidí tu nechápavost, ty fossilní mozky, jak váží si pak každého Vašeho slova.
Člověk myslí, že je kolem dosti bratří, kteří staví se do očí bratry býti, a pak, když zavolá: *venite fratres!* vidí jen dva, tři vzácné, kteří mu dovedou stisknouti ruku. Bratři krve, bratři bolesti, bratři bídy.

POZNÁMKA POŘADATELOVA

Jaká melancholická práce, jako předurčená pro zšeřelé dny zmírajícího léta, kdy tucha podzimu na vše se klade: probírati se zanechanými papíry zesnulého básníka, chystati publikaci jeho prací...

Mně se probouzí truchlá vzpomínka na ony zapadlé dlouhé večery, trávené kdesi v zákoutí restaurační zahrady. Oči plály mladému conquistadorovi temným, sálavým ohněm, slova jeho zněla horce a rozvášněně, všecka bytost jeho se vzpínala a vzněcovala, co kolem šumělv hlasy bonhomních filistrů: těch imaginárních výprav! Kde jejich vítězství a kořist?

Ty mladé ohně šlehaly pořadateli opět vstříc, plné jarého praskotu a oslnivého plápolu, z těchto trosek budoucího díla, z jediné definitivní knihy — *Mstivé kantilény* —, již Hlaváček podal. Vše mluvilo mu plně a sytě, živě a svěže, jak může mluviti jen básnické dílo, čirá umělecká práce. A chtěl by, jako všecka jeho sensibilita se rozechvívala za slok tohoto mladého mrtvého, tak mladého a tak nezapomenutelného mrtvého, aby sborník jeho spisů stejně působil na ty, kdož je vezmou do rukou. Aby se jimi rozněcovala jejich nitra, aby se jimi dojímala a rozrušovala jejich citovost... aby prožívali s nimi všecku horoucnost, nezchladlou a nerozvátou, z které vytryskly.

Nechtěl proto zatížiti této své edice ničím, co by mohlo příliš připomínati studené práce cizích rukou. Vzdal se z důvodu toho též příležitosti, tak svůdné a krásné, napsati v předmluvě i svou lásku k člověku, i svou vážnost k nedobudovanému dílu. Ty, kdož by chtěli mimo práci také soud o ní, odkazuje ke studii Jiřího Karáska ze Lvovic (v knize *Impressionisté a ironikové* a v *Moderní Revui* VIII), jakož i — s příslušnou skromností — na několik svých poznámek (v *Moderní Revui* VIII a v knize *České kritiky*). Ale přes to nebylo mu možno vyhnouti se poznámce, by zdůvodnil své uspořádání.

Tedy: tato jeho publikace nečiní nároku na titul »*sebrané* spisy«. Soudil pořadatel pevně, že nemá rozumného smyslu, uveřejňují-li se po smrti autorů věci, které spadají buď do jejich nejprvnějšího mládí, nebo o nichž sami určili, že nemají býti uveřejněny, nebo takové, jež zůstaly příliš nepatrnými, nedokončenými zlomky. Každý autor asi má první dobu, kdy píše verše či prósy, úplně prosáklé cizími vzory, tím, co na něj z jeho methodických i nahodilých četeb nejintensivněji působí: to nejsou první kroky, to nejsou ona hledání a tápání, o nichž se zmiňuje

ve své předmluvě — snad pro nové vydání či odložené z prvého? — ke knize *Pozdě k ránu* Hlaváček sám... jsou to plané a hluché ohlasy cizích výtvorů, kde osobního není nic. Aby podle tohoto hlediska vypustil ze svého souboru prací Hlaváčkových, co do této kategorie spadá, měl nad to ještě souhlasný názor Hlaváčkův za oporu. Básník sám zamítal absolutně ze svého díla část nejmladších pokusův a plodů, nejen *Sokolské sonety*, ale i řadu piéç, roztroušených po časopisech a zbylých v rukopise. Chystal se později vydati některé své práce, nepojaté do prvé edice sbírky *Pozdě k ránu:* jeho sdělení ve směru tom, vedle rázu pozůstalých rukopisů, kde řada věcí je škrtnuta *per extensum*, byla vodítkem pořadatelí, co pojmouti do oddílu, který z jakési neurčité náklonnosti k našim prvním básníkům devatenáctého století a z nedostatku lepšího nazval *Smíšené básně*, a čeho opomenouti. Není tu tedy libovolného rozhodování pořadatelova, nepodává nějakého výběru dle svých zálib a nechutí, ale řídil se přesně a pečlivě dle intencí a indikací básníka samého, dbal pouze jeho vůle, úmyslův a názorů, které jenom blahou náhodou se kryly s jeho vlastními principy.

Nebylo ostatně mnoho vynecháno. Mimo *Sokolské sonety*, jež padly celé *, nepatrně básní z první periody, označených samým Hlaváčkem pro zánik. Pak zůstalo v rukopisech něco náčrtův a fragmentů, příliš nehotových

* Pořadatel nemůže si nicméně odepříti — neboť jakou zásluhu měla by pravidla, jakou honosily by se zásady, ne-li tou, že se jim stáváme časem nevěrnými? — opsati aspoň sem pod čáru jeden z těchto sonetů, kde se ozývá, jak mu připadá, z daleka již »budoucí« Hlaváček:

Z VÝLETU

To ztícha pršelo. — Do kroku našich čet
bil jednotvárný rythmus kapek na listech
a žita zhořkle voněla... v tmy tichý vzdech
se chvilkou zachvěl polhlasem náš zmlklý ret.

Tón modře sepiový na vše, na vše seď:
na tesknost zelení, na řeky chladný plech,
na vesnic zemdlenost, na ticha jejich střech...
vše zvolna zatopil... i obrys našich čet...

Už slabě mžilo jen (to z podvečerních mlh,
jež po všem zůstaly)..., Hlas trubky chvílí střík'
v to zplihlé ovzduší, by oživil náš chod...

A ticho... jen kdes v travách zněly strachy vlh,
vlh poplašených hlasným pleskem našich bot,
však v tichu velikém mdle vrávoral jich křik.

a roztříštěných, aby z nich bylo možno co vybrati. A novelka, jíž Hlaváček rovněž neuznal (a zdá mi se, že plným právem) za hodnu publikace.

Ježto pro nové, rozšířené vydání *Pozdě k ránu* se neuchovaly písemné poznámky básníkovy co do uspořádání a seřazení látky, nezbylo pořadateli, než otisknouti tento svazek, jak byl prvně vydán, a básně, jak dobou vzniku, tak fakturou svou vnější i vnitřní tam spadající, zařaditi do oddílu básní smíšených. Stalo se tak dle možnosti v pořadu chronologickém, jak byly většinou s daty v rukopise nalezeny (od druhé poloviny roku 1894). Práce tištěné byly znova dle rukopisů, pokud se uchovaly, bedlivě zrevidovány. Kdo by přirovnával první otisky k nynějším, nalezl by nepatrně menších změn. Hlaváček se vracel dlouho ke svým plodům, opravoval, měnil, stále hledal, dlouho vybíral, než nalezl definitivní výraz (odtud některé odchylky zde proti dřívějším): ale ten je pak neměnný, plně vystižný, kámen v stavbě, jehož nelze bez škody pro celou architekturu vyjmouti a jiným nahraditi. Proto je však celkem růzností těch jenom nepatrně.

Měl-li pořadatel dosti poukazův a pokynův ústních i rukopisných pro oddíl básní, — pro oddíl studií a článků jich vůbec nebylo. Pořadatel ani se neosmělil, ani nechtěl tu vybírati, ač autor sám by byl bezpochyby lecco vypustil nebo přepracoval pro knižní publikaci. Neosmělil: neboť jakým právem by rozhodoval jako svrchovaný, *konečný* soudce o osudu cizí práce? Nechtěl ani: neboť pokládá studie ty, totiž ony o výtvarném umění (i s referáty), za dokument velice významný pro vývoj moderní kritiky výtvarnictví v Čechách, za jedny z prvních rozhodných a cílevědomých signálů, by se nastoupily nové dráhy, byť i některá hlediska a hodnocení byla sporná. Skrupulésnost pořadatelova šla zde tak daleko — snad příliš? —, že nepřehlédl ani tří drobných noticek o knihách a připojil je na konci, jakož i dopis Hlaváčkův, jediný, jehož mohl na ten čas se dopátrati, o uměleckých otázkách. Možná, že bude mnohý viděti v tom nedůslednost, srovná-li tento fakt s názorem, vysloveným o redakci části veršové. Ale nechť si povšimne: tam měl pořadatel ku pomoci shodné nazírání, což v podstatě schválení autora samého, a šlo o věci nejmladší, zde pak jde o práce, byť drobné, z doby poslední. A konečně: jedinou moudrou důsledností jest účelná nedůslednost.

I v tomto a v dalším oddílu bylo vše seskupeno vždy dle doby svého vzniku. V článku o Anně Costenoblové byl zabaven šestý odstavec, ježto v něm »líčí se z důvodů veřejné mravopočestnosti nevystavený obraz *Početi* způsobem takovým, že se tím veřejná mravopočestnost porušuje a veřejné pohoršení dává«, jak tvrdil konfiskační nález. Bylo nutno tedy i zde jej vypustiti a je naznačen pomlčkami.* Studie o Félicienu Ropsovi je nedokončena. Pro úplnost, když už je zabrán v mrtvé kommentování, dodává pořadatel, že básně Hlaváčkovy, zde uveřejněné, byly z části tištěny ve *Vesně*, *Nivě*, *Moderni Revui* a v *Almanachu secesse*, studie a referáty pak v *Moderni Revui* a v *Rozhledech* (v letech 1894 až 1898, vlastně 1900). A zamlčuje zúmyslně list, který s některými z prvních jeho veršů šťastně zapadl v nepamět.

Samostatně vyšly za života Hlaváčkova *Sokolské sonety* (Praha, J. Stolař, 1895), *Pozdě k ránu* (Praha, Moderní Revue, 1896) v počtu 200 výtisků, *Mstivá kantiléna* (Praha, Moderní Revue, 1898) v počtu 114 výtisků s původní mědirytinou autorovou, a cyklus obrazů (s předmluvou) *Prostibolo Duše* (Praha, Moderní Revue, 1897) v počtu 35 výtisků. Druhé vydání *Mstivé kantilény* vyšlo po jeho smrti (Praha, Moderní Revue, 1900) v počtu 300 výtisků.

Po prvé *vůbec* jsou v této knize uveřejněny básně: *Sloky*, *Předtucha Smrti*, *Pohřeb slunce*, *Modlitba*, *Já čestné uzavřel bych příměří*, *Podmořská krajina*, *Svatvečer*, *Bolestná*, *O smutná písni má*, *Introitus*, *Přátelství* a *Předmluva ke knize Pozdě k ránu*.

Pořadatel nechtěl poskvrniti této své edice ničím, co by mohlo silněji připomínati cizí práce ... časové distance ... smrti. Ale nebylo vyhnutí. Nechť tedy laskavě odpustí a nedbají, kdož s láskou budou se opájeti kouzlem básníkových rythmův a visí, této marné poznámky: jest určena pouze přísné zvědavosti literárních historiků (nebylo by mnohdy lépe: literárních hrobařů?) ...

Nadchází podzim. Blíží se doba zemřelých. Ale básník žije věčně svým dílem. Umění nezaniká. Nemůže býti pochyby, že nalezne vždy poesie tohoto příliš, přespříliš záhy ztraceného duše, v nichž by ve veškeré své ryzosti ozvučovala.

Pořadatel nemůže se ubrániti vzpomínce, stále mu se vracející, na jmeno ze začátků nového básnictví českého:

Karla Hynka Máchy. Není-liž v jeho *sudbě* něco příbuzného s *losem* Karla Hlaváčka, jenž je takměř na počátcích moderní české poesie? Dva krásné stromy, kterým nebylo dáno přinésti všechno ovoce, kterého by asi byly mohly štědře skytnouti...

V Praze, v září 1905.

A. P.

OBSAH

Pozdě k ránu 5
Pozdě k ránu 6
Svou violu jsem naladil 8
Podmořské pralesy 10
Impromptu 11
Za noci březnové 12
Ironie 13
Anaemie 14
Sonet 15
Má Ithaka 16
Byla zakoupena Medicejskými 18
Pseudojaponerie 20
Přišla 22
Dva hlasy 25
Smutný večer 26
V ustrašení 27
Pršelo v noci 28
Záhada 29
Měl něhu jejich kroků 30
Modlitba 31
Subtilnost smutku 32
Upír 40
Rozkvetlý smutek 43
Rêverie 44
Mstivá kantiléna 47
Oh, moje Manon 48
Do pusté naší krajiny 49
To bylo lstivé kyrie 50
Zas den byl ospalý 51
Kol vychrtlých tváří 52
Mí bílí a naivní barbaři 53
Již s večera zarostlé prsty 56
Je večer — černé mraky jdou 57
Byl deštivý soumrak 58
Snad na sta jich sedělo 59
Již před týdnem spravoval 60

Je mrtvo vše 61
Smíšené básně 62
Sloky 63
Předtucha smrti 64
Sensace v polosnu 65
Malíř iniciál 66
Návštěva 67
Praeludium 70
V rakvi 71
Pohřeb slunce 76
Modlitba 78
Já čestné uzavřel bych příměří 80
Podmořská krajina 81
Svatvečer 82
Bolestná 83
Na blízkých pohořích 84
Ó smutná písni má 86
Introitus 87
Přátelství 89
Chevalier Lauda-Laudamus 92
Kousavý rozhovor 93
Rekonvalescence 94
Mdlý večer 95
Hrál kdosi na hoboj 97
Večer teskné nálady 98
Kuplet 99
Studie a referáty o výtvarném umění 101
Tragedie ženy 102
Joseph Sattler 109
Charles Doudelet 119
Pařížská nároží 122
Alfons Mucha 135
Félicien Rops 140
Referáty 154
Výstava českých akvarellistů roku 1896 . 154
Výstava Viktora Olivy 156

Illustrace Alfonse Muchy k »Adamitům« . 159
Vánoční výstava »Umělecké Besedy« roku 1896 159
Souborná výstava Vítězslava Maška . . 160
Souborná výstava p. Joži Úprky . . . 163
Výroční výstava v Rudolfině roku 1897 165
Výstava čtyř obrazů Meckelových . . . 168
Výstava návrhů na plakát výstavy architektury a inženýrství v roce 1898 . 170
Výstava kartonů Saši Schneidra 172
Výstava lithografií H. Thomy 173
František Bílek, Modlitby 173
Fr. Stassen, Obrazový cyklus »Smrt« . . 176
Výstava spolku »Manes« roku 1898 . 179
Různé práce 184
Předmluva ke knize »Pozdě k ránu« . . 185
Nacionalismus a internacionalismus . . 189
Předmluva k cyklu obrazů »Prostibolo Duše« 194
Referáty o knihách 197
G. Hauptmann, Die versunkene Glocke . 197
V. Dyk, A porta inferi 197
J. Marek, Přítěž 198
Dopis p. Stanislavu Przybyszewskému . 199
Poznámka pořadatelova 202
Jaká melancholická práce 203
Z výletu 204

NÁKLADEM
KAMILLY NEUMANNOVÉ
PRAHA-ŽIŽKOV

TISKEM
J. SKALÁKA A SPOL.
V PRAZE

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
5038
H53
1915

Hlaváček, Karel
Spisy